

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
จังหวัดนครศรีธรรมราช

CONSERVATION AND DEVELOPMENT CONCEPT OF WAT PHRA
MAHATHAT WORAMAHAWIHAN NAKHON SI THAMMARAT



T128723

พิชฌมานันท์ ศิริสมบัติ
PICHANAN SIRISOMBUT

ณ.
พ63826
2655

id

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน..... 128723
รับ, เดือน, ปี..... 12 มี.ย. 2556

.b. 12551996
.i.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ. 2555
KMITL-2012-ED-M-221-071

CONSERVATION AND DEVELOPMENT CONCEPT OF WAT PHRA
MAHATHAT WORAMAHAWIHAN NAKHON SI THAMMARAT

PICHANAN SIRISOMBUT

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF INDUSTRIAL EDUCATION IN ARCHITECTURE
FACULTY OF INDUSTRIAL EDUCATION
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

2012

KMITL-2012-ED-M-221-071

COPYRIGHT2012

FACULTY OF INDUSTRIAL EDUCATION

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

| | |
|---------------------------------|---|
| หัวข้อวิทยานิพนธ์ | แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช |
| นักศึกษา | นางสาวพิชฌานันท์ ศิริสมบัติ |
| รหัสประจำตัว | 52630511 |
| ปริญญา | ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต |
| สาขาวิชา | สถาปัตยกรรม |
| พ.ศ | 2555 |
| อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ | รศ.สมพล ดำรงเสถียร |
| อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม | ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม |

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ รูปแบบองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้คงคุณค่าแห่งประวัติศาสตร์ ประชากร คือ ผู้เข้ามาสักการะ บูชาในวัดพระธาตุวรมหาวิหาร จำนวน 400 คนต่อวัน และผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณ โดยรอบวัด จำนวน 200 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เข้ามาสักการบูชา ในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จำนวน 100 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์ข้อมูลส่วนที่สำรวจและจากแบบสอบถามแสดงค่าร้อยละ สำหรับข้อมูลในเชิงปริมาณ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ลักษณะทางกายภาพขาดปัจจัยในการอำนวยความสะดวก ความไม่เป็นระเบียบของสถานที่บริเวณโดยรอบพระบรมมหาราชูเจดีย์ และรูปแบบสถาปัตยกรรมเจดีย์ทรงระฆังในศิลปะลังกาและเจดีย์ศิลปะศรีวิชัยที่พบในภาคใต้ของไทย ประชาชนที่เข้ามาสักการะส่วนมากจะเป็นผู้ที่เลื่อมใสในสถานที่และพระบรมธาตุเจดีย์ ที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในภูมิภาคนี้ รวมทั้งเป็นหลักสำคัญของเมืองและศูนย์รวมศรัทธาอันเหนียวแน่นของพุทธศาสนิกชนชาวไทย

ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่โดยรอบพระบรมธาตุเจดีย์ให้สอดคล้องและส่งผลกระทบต่อความต้องการของประชาชนผู้ที่ใช้สถานที่สักการบูชา ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ศูนย์การค้าพื้นเมือง ลานจอดรถ จุดพักผ่อน รวมถึงการจัดทัศนียภาพและภูมิทัศน์ภายในบริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

| | |
|-------------------|--|
| Thesis Title | Conservation and Development Concept of Wat Phra Mahatart WoramahaWihan Nakhon SiThammarat |
| Student | Miss. Pichanun Sirisombut |
| Student ID. | 52630511 |
| Degree | Master of Industrial Education |
| Program | Architecture |
| Year | 2012 |
| Thesis Advisor | Associate Professor Sompol Dumrongsatian |
| Thesis Co-advisor | Assistant Professor Dr.Lertlak Klinhom |

ABSTRACT

The purposes of this research were: to study the physical landscape of Wat Phra Mahathat Woramaha Wiharn's architectural elements and the behavior of people who come to visit this temple and to provide the preservation and to develop this rich historical heritage . Population in this study were amount of people who came for worship – 400 a day. and people who live around the temple 200 persons. Samples used were and synthesized amount of the worshipers and people who live around the temple or the vicinity – 100 a day.

The instruments used were the questionnaires, documentary polls, and interview schedules. The questionnaires data were analyzed by percentage and synthesized for questionnaire data. Results of the research in term of the quantitatively data were: lacking of the physical factors about facilities, being disorderly around the Chedi of Buddha's relics, and the structure was built in the bell-shape (The Chedi was enlarged and given its current 'Sri Lankan' shape) that equate with the squarish style of the Srivijaya empire in the South of Thailand. Most of the worshipers believed in Chedi of Buddha's relics and the temple that was the Buddhist symbol of prosperity in this region including being the center of the Southern Buddhist faith.

The researcher had provided the preservation to preserve and develop the area around the temple in concept of the conformance and holding to worshipers' intention that were: visitor center, downtown, park, and rest area including administering the landscape around the temple.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ดี ด้วยคำแนะนำจาก รศ.สมพล ดำรงเสถียร รศ.สรุศักดิ์ กังขาว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร. เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม อาจารย์คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รศ.ดร. ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ รศ.อรรถพร ฤทธิเกิด ที่ให้คำแนะนำแก้ไขในข้อบกพร่องรวมทั้งคณะอาจารย์ในภาควิชาครุศาสตร์ สถาปัตยกรรมทุกท่านที่ให้คำแนะนำสั่งสอนมาตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษา

ขอขอบพระคุณพระเทพวินยาภรณ์ (สมปอง ปญญาทีโป) เจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตลอดจนผู้มาทำบุญและผู้ให้ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ทุกท่าน

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรที่ 14 และสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัด นครศรีธรรมราช ที่ให้ข้อมูลและการสนับสนุนในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จนเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์

ขอขอบคุณ นายสมพล ขวัญศรี เจ้าหน้าที่ ศาสนสมบัติรักษางานพุทธศาสนา วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ที่ให้ข้อมูล และติดต่อประสานงานให้เป็นอย่างดี คอยให้กำลังใจ ทำให้วิทยานิพนธ์ประสบความสำเร็จ

ขอขอบคุณ นายเฉลิม จิตรามาศ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และให้ข้อมูลเพิ่มเติม

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ เป็นผู้ที่เคารพรักอย่างยิ่ง สำหรับกำลังใจ และสนับสนุนทุนการศึกษาจนประสบความสำเร็จ

ขอขอบคุณ น้องๆ และเพื่อนๆ และบุคคลที่ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวไว้ในที่นี้ที่ให้การสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ และเป็นกำลังใจด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณสำหรับกำลังใจและคำปรึกษาจาก มิตรสหายชาวครุฯ สถาปัตยกรรมทุกท่าน ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบเกียรติแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

พิชฌานันท์ ศิริสมบัติ

สารบัญ

| | หน้า |
|---|------|
| บทคัดย่อภาษาไทย..... | I |
| บทคัดย่อภาษาอังกฤษ | II |
| กิตติกรรมประกาศ..... | III |
| สารบัญ..... | IV |
| สารบัญตาราง..... | VI |
| สารบัญภาพ..... | VII |
| บทที่ 1 บทนำ..... | 1 |
| 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... | 1 |
| 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... | 4 |
| 1.3 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย..... | 4 |
| 1.4 ขอบเขตของการวิจัย..... | 4 |
| 1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย..... | 5 |
| บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... | 7 |
| 2.1 สภาพภูมิประเทศในจังหวัดนครศรีธรรมราช | 7 |
| 2.1.1 สภาพทั่วไป..... | 7 |
| 2.1.2 ลักษณะภูมิศาสตร์สถานที่ตั้ง..... | 10 |
| 2.2 ประวัติและความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 12 |
| 2.2.1 สมัยก่อนประวัติศาสตร์..... | 12 |
| 2.2.2 ประวัติศาสตร์..... | 19 |
| 2.2.3 ความหมายของสถาปัตยกรรม..... | 22 |
| 2.2.4 องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 22 |
| 2.2.5 คุณค่าของพระวิหารวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 25 |
| 2.2.6 สถาปัตยกรรมประเภทศาสนสถาน..... | 26 |
| 2.2.7 เมืองนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน..... | 26 |
| 2.3 วิหารต่างๆภายในวัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช..... | 27 |
| 2.4 ประเภทของวิพระวิหาร..... | 34 |
| 2.4.1 ลักษณะและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถและพระวิหาร..... | 35 |
| 2.5 ประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม..... | 35 |
| 2.6 ความหมาย แนวความคิดทฤษฎีในการอนุรักษ์และพัฒนา..... | 39 |

สารบัญ(ต่อ)

| | หน้า |
|---|------|
| 2.6.1 ความหมายของคำว่า การอนุรักษ์และพัฒนา..... | 39 |
| 2.6.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนา..... | 40 |
| 2.6.3 ความหมายของคำว่า การอนุรักษ์และพัฒนา..... | 56 |
| 2.6.4 การอนุรักษ์..... | 56 |
| 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... | 56 |
| บทที่ 3 วิธีการดำเนินการศึกษาและวิจัย | 57 |
| 3.1 ประชาชนและกลุ่มตัวอย่างประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... | 57 |
| 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... | 58 |
| 3.3 การตรวจสอบคุณภาพขอเครื่องมือ..... | 59 |
| 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล..... | 59 |
| บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... | 60 |
| 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามและภาคเอกสาร..... | 60 |
| 4.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจ..... | 64 |
| 4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์..... | 100 |
| 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม..... | 101 |
| บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ..... | 108 |
| 5.1 สรุปผลการวิจัย..... | 108 |
| 5.2 อภิปรายผล..... | 111 |
| 5.3 ข้อเสนอแนะ..... | 113 |
| บรรณานุกรม..... | 119 |
| ภาคผนวก..... | 119 |
| ภาคผนวก ก เอกสารทางราชการ..... | 120 |
| ภาคผนวก ข แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย..... | 130 |
| ประวัติผู้เขียน..... | 135 |

สารบัญตาราง

| ตารางที่ | หน้า |
|--|------|
| 4.1 แสดงรายละเอียดองค์พระบรมธาตุเจดีย์ | 65 |
| 4.2 แสดงรายละเอียดวิหารพระม้า | 67 |
| 4.3 แสดงรายละเอียดพระวิหารทับเกษตร | 69 |
| 4.4 แสดงรายละเอียดวิหารเขียน | 71 |
| 4.5 แสดงรายละเอียดวิหารโพธิ์ลังกา | 74 |
| 4.6 แสดงรายละเอียดวิหารสามจอม | 76 |
| 4.7 แสดงรายละเอียดพระวิหารพระกัจจายนะหรือวิหารพระแอด | 78 |
| 4.8 แสดงรายละเอียดวิหารคดหรือวิหารพระเบียง | 80 |
| 4.9 แสดงรายละเอียดวิหารพระธรรมศาลา | 82 |
| 4.10 แสดงรายละเอียดพระวิหารหลวง | 84 |
| 4.11 แสดงรายละเอียดพระพุทธรูปบาทจำลอง | 86 |
| 4.12 แสดงรายละเอียดวิหารโพธิ์พระเดิม | 88 |
| 4.13 แสดงสถานที่ศูนย์สินค้าพื้นเมือง | 89 |
| 4.14 แสดงสถานที่พักผ่อน | 90 |
| 4.15 แสดงสถานที่ลานจอดรถ | 91 |
| 4.16 แสดงสถานที่บริเวณด้านหน้าจัดภูมิทัศน์ | 93 |
| 4.17 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร | 102 |
| 4.18 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร | 104 |

สารบัญภาพ

| ภาพที่ | หน้า |
|---|------|
| 1.1 ฝั่งรวมพระมหาธาตุวรมหาวิหารนครศรีธรรมราช..... | 2 |
| 2.1 แผนที่จังหวัดนครศรีธรรมราช..... | 8 |
| 2.2 แผนที่แสดงเมือง ๑๒ นักัษัตรแห่งตามพรลิงค์..... | 11 |
| 2.3 ตราประจำจังหวัด..... | 11 |
| 2.4 แผนที่พระมหาธาตุสมัยก่อนประวัติศาสตร์..... | 12 |
| 2.5 ภาพเจดีย์พระมหาธาตุเจดีย์..... | 13 |
| 2.6 อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดนครศรีธรรมราช..... | 15 |
| 2.7 แผนที่เมืองพระเวียง..... | 16 |
| 2.8 กำแพงเมือง..... | 18 |
| 2.9 วิหารสูง..... | 19 |
| 2.10 แผนที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 23 |
| 2.11 แผนที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 23 |
| 2.12 แผนที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 24 |
| 2.13 แผนที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 24 |
| 2.14 ภาพถ่ายวัดพระมหาธาตุในปัจจุบัน..... | 25 |
| 2.15 ด้านหน้าวัดพระมหาธาตุในปัจจุบัน..... | 25 |
| 2.16 พระธาตุเจดีย์..... | 27 |
| 2.17 วิหารธรรมศาลา..... | 28 |
| 2.18 พระदान..... | 28 |
| 2.19 วิหารพระนั่ง..... | 29 |
| 2.20 ลานประทักษิณ..... | 29 |
| 2.21 ปลียอดทอง..... | 30 |
| 2.22 พุ่มข้าวบิณฑ์..... | 30 |
| 2.23 วิหารทักษ์เกษตร..... | 31 |
| 2.24 พระวิหารเขียน..... | 31 |
| 2.25 วิหารโพธิ์ลังกา..... | 32 |
| 2.26 วิหารพระกัจจายนะ..... | 32 |
| 2.27 พระพุทธรูปบาทจำลอง..... | 33 |
| 2.28 พระวิหารหลวง..... | 33 |
| 2.29 ประเพณีวันสารทเดือนสิบ..... | 36 |

สารบัญภาพ(ต่อ)

| ภาพที่ | หน้า |
|--|------|
| 2.30 ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ | 36 |
| 2.31 ประเพณีชักพระ | 37 |
| 2.32 ประเพณีแห่นางดาน | 38 |
| 2.33 ประเพณีตักบาตรรูปเทียน | 39 |
| 4.1 แผนที่ในเอกสารทางประวัติศาสตร์วัดพระมหาธาตุจังหวัดนครศรีธรรมราช | 62 |
| 4.2 ผังและรูปแบบเจดีย์ที่อยู่ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ | 62 |
| 4.3 อักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต อายุราว พุทธศตวรรษที่ 12 | 63 |
| 4.4 ภาพเทวรูปพระวิษณุ ศิลาการึก และเจดีย์ทรงศรีวิชัย ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ | 63 |
| 4.5 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมในส่วนต่างๆ | 64 |
| 4.6 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบองค์พระบรมธาตุเจดีย์ | 66 |
| 4.7 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบวิหารพระม้าหรือวิหารพระมหาภิเนษกรมณ์ | 68 |
| 4.8 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบวิหารพระม้าหรือวิหารพระมหาภิเนษกรมณ์ | 68 |
| 4.9 วิหารทับเกษตร | 70 |
| 4.10 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบผังวิหารเขียน | 72 |
| 4.11 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบผังวิหารเขียน | 73 |
| 4.12 แสดงรูปแบบสิ่งของโบราณวิหารเขียน | 73 |
| 4.13 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบผังวิหารโพธิ์ลังกา | 75 |
| 4.14 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบผังวิหารโพธิ์ลังกา | 75 |
| 4.15 ภาพวิหารสามจอม | 77 |
| 4.16 วิหารพระแอด | 79 |
| 4.17 วิหารพระแอด | 79 |
| 4.18 วิหารคดหรือระเปียงคด | 81 |
| 4.19 พระวิหารธรรมศาลา | 83 |
| 4.20 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบผังวิหารธรรมศาลา | 83 |
| 4.21 พระวิหารหลวง | 85 |
| 4.22 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบพระวิหารหลวง | 86 |
| 4.23 แสดงรูปแบบหอพรพุทธบาทจำลอง | 87 |
| 4.24 แสดงรูปแบบศูนย์สินค้าพื้นเมือง | 89 |

สารบัญญภาพ(ต่อ)

| ภาพที่ | หน้า |
|--|------|
| 4.25 แสดงรูปแบบสถานที่นั่งพักผ่อน..... | 91 |
| 2.26 แสดงรูปแบบสถานที่นั่งพักผ่อน..... | 91 |
| 4.27 แสดงลานจอดรถ..... | 92 |
| 4.28 แสดงลานจอดรถ..... | 92 |
| 4.29 แสดงบริเวณกำแพงหน้าวัด..... | 93 |
| 4.30 ภาพบริเวณกำแพงหน้าวัด..... | 94 |
| 4.31 ภาพบริเวณกำแพงหน้าวัด..... | 94 |
| 4.32 ผังรวมพื้นที่เขตวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 95 |
| 4.33 ผังรวมบอกตำแหน่งในส่วนต่างๆของพระวิหาร..... | 96 |
| 4.34 ภาพรวมวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 96 |
| 4.35 ถนนราชดำเนินหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 97 |
| 4.36 ถนนราชดำเนินด้านประตูทางเข้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 97 |
| 4.37 ภาพด้านหน้าบริเวณลานวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 97 |
| 4.38 ภาพทางเดินภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 98 |
| 4.39 ทางเข้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารส่วนที่จอดรถ..... | 98 |
| 4.40 ลานที่จอดรถวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 98 |
| 4.41 เขตพระสงฆ์สามเณรวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 99 |
| 4.42 ลานจอดรถวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 99 |
| 4.43 ประตูเยวราชวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 99 |
| 5.1 ผังเดิมวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 113 |
| 5.2 ผังใหม่บริเวณโดยรอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 114 |
| 5.3 บริเวณด้านหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารในปัจจุบัน..... | 114 |
| 5.4 ตัวอย่างข้อเสนอแนะบริเวณด้านหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 114 |
| 5.5 แสดงการปรับปรุงด้านหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจากถนนราชดำเนิน..... | 115 |
| 5.6 ทางเข้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจากถนนราชดำเนิน..... | 115 |
| 5.7 แสดงแบบศาลาพักผ่อนบริเวณรอบพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 116 |
| 5.8 แบบอาคารสินค้าพื้นเมืองวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 116 |
| 5.9 แสดงแบบอาคารสินค้าพื้นเมืองวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร..... | 117 |

บทที่ 1

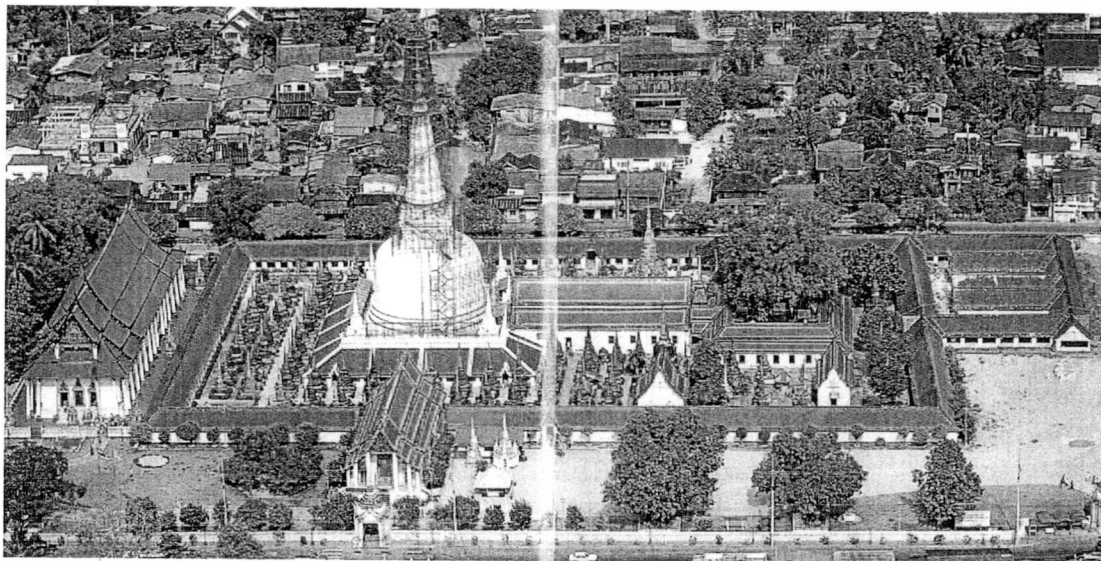
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางสังคม ในระดับภูมิภาคก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากแต่ละพื้นที่ที่มีความหลากหลายด้านต่างๆ ส่งผลให้สถาปัตยกรรมของแต่ละพื้นที่มีลักษณะที่ต่างกันอย่างชัดเจน ภาคใต้เช่นเดียวกันจะมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะชัดเจน โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เด่นชัด ของพระบรมธาตุ หาดทรายแก้วหรือชื่อที่เรียกในปัจจุบัน “พระมหาธาตุวรมหาวิหาร” นครศรีธรรมราช ทำให้เมืองนครศรีธรรมราชมีโบราณวัตถุที่ทรงคุณค่าและมีความสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ปรากฏทั่วไป พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชนี้ แม้ว่าจะมีผู้กล่าวว่าเป็นของที่สร้างคลุมพระสถูปองค์เดิมภายในก็ตาม แต่ลักษณะก็เป็นของเก่าแก่และเชื่อกันว่าได้รับอิทธิพลของพระเจดีย์แบบลังกา เจดีย์พระบรมธาตุสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 14 ในสมัยที่เมืองนครศรีธรรมราช ยังเป็นราชธานีของภาคใต้อยู่ลักษณะของพระเจดีย์ในระยะเรียกนั้น ก็มีเจดีย์เล็กประดับที่มุมทั้งสี่ และรอบๆฐานประดับด้วยช้างหัวโผล่ออกมานอกซุ้ม พระเจดีย์มีเอกลักษณ์แสดงถึงความรุ่งเรืองของเมืองนครศรีธรรมราชเพราะกลายเป็นแบบอย่างให้แต่พระสถูปเจดีย์อีกหลายๆองค์ ซึ่งสร้างขึ้นมาในสมัยหลังๆจนทุกวันนี้ พระเจดีย์พระธาตุนครศรีธรรมราชกลายเป็นเจดีย์ที่ทรงอิทธิพลในทางศิลปะสถาปัตยกรรมไปยังเจดีย์ในภาคต่างๆทางภาคกลางและภาคเหนือของประเทศไทย พระเจดีย์พระธาตุนครศรีธรรมราชดำรงความเป็นเอกลักษณ์และคงไว้ซึ่งหลักทางประวัติศาสตร์ไทย จึงได้จัดทำแผน การอนุรักษ์และและพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช (บัญชา พงษ์พานิช.2547:8-11)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา ที่สำนักงานโครงการนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ทั้งการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมรอบแหล่งศิลปกรรม เพื่อให้เป็นมรดกอันทรงคุณค่าของประเทศชาติสืบต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมในเขตพื้นที่เมืองเก่า ซึ่งเป็นบริเวณที่มีโบราณสถานโบราณวัตถุปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก ดังเช่นบริเวณเมืองเก่านครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นแหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่ายิ่งอีกแห่งหนึ่งของภาคใต้

(ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล.2539:1-3)



ภาพที่ 1.1 ผังรวมพระมหาธาตุวรมหาวิหารนครศรีธรรมราช

สำนักงานโยธาธิการ และผังเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช ก็มีนโยบายที่จะทำการอนุรักษ์ปรับปรุง “แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่านครศรีธรรมราช” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองเก่านครศรีธรรมราชและพื้นที่โดยรอบต่อไปในอนาคต

ในการประเมินคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เพื่อการเก็บรักษา อนุรักษ์ ปรับปรุงหรือสงวนรักษา สามารถเน้นความสำคัญได้หลายประการ เช่น คุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นตัวแทนของสถาปัตยกรรมยุคต่างๆ ที่เด่นชัด คุณค่าประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ของกลุ่มชนต่างๆ คุณค่าทางศิลปะสถาปัตยกรรมที่มีความเป็นเลิศทางความงาม และความเด่นชัดเฉพาะตัว (เอกลักษณ์)

การอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และ พื้นที่โดยรอบ เพื่อรักษาคุณค่าความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ประวัติศาสตร์ รวมทั้งสามารถรองรับกิจกรรมทางศาสนาและนันทนาการของเมืองได้ โดยใช้การพัฒนาเชิงอนุรักษ์ และ ให้สอดคล้องตามปรัชญาพุทธศาสนาในการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ จากผลการศึกษาพบว่าพื้นที่ตั้งของพระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งเป็นพื้นที่เมืองเก่านครศรีธรรมราช มีพัฒนาการของเมืองมาโดยตลอด ทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจสังคม และ วัฒนธรรมก่อให้เกิดปัญหา และ ผลกระทบต่อพื้นที่บริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและพื้นที่โดยรอบ 3 ประการ คือ ปัญหาความไม่เหมาะสมทางด้านกายภาพต่อกิจกรรม และ ความเป็นเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ และ ปัญหาพื้นที่ที่มีผลกระทบด้านมุมมองที่มีต่อวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ในพื้นที่ แนวทางการปรับปรุงพื้นที่ได้เสนอ แนวทางอนุรักษ์ และ ควบคุมอาคารบริเวณพื้นที่พระธาตุนครศรีธรรมราช เพื่อสร้างเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและบรรยากาศของพื้นที่ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เพื่อนำไปสู่มรดกโลก รวมทั้งสามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น สิ่งที่ได้รับจากการศึกษาคือ ทราบถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้การปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นไปตามแนวทาง

การศึกษา คือ ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่อย่างยั่งยืน (พระครูสิริธรรมภริต. 2550:153-158)

วัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ไทยเป็นสายใยแห่งความผูกพันจันโลงใจระหว่างศาสนากับวิถีชีวิตแบบไทย ดังนั้น จึงควรได้มีการหาหนทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับวัดในปัจจุบัน รวมไปถึงการวางแผนเพื่อประสานประโยชน์ระหว่างการพัฒนาและอนุรักษ์ควบคู่กันไป โดยให้สอดคล้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

สภาพปัญหาของวัด

ผลการศึกษาสภาพของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งกล่าวโดยรวมดังนี้

1. วัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองนครศรีธรรมราช ถูกบดบังและถูกลดค่าลง
2. รูปแบบของอาคารภายในวัดที่ก่อสร้างขึ้นในระยะหลังไม่สอดคล้องของรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิม
3. รูปแบบของอาคารสร้างใหม่ภายนอกวัด ทำลายคุณค่า และความสง่างามของวัดส่งผลต่อสภาพภูมิทัศน์
4. ปัญหาทางเศรษฐกิจ และการแสวงหาผลประโยชน์จากวัด

แม้ว่าองค์พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช จะเป็นโบราณสถานขนาดใหญ่และมีความสำคัญแห่งหนึ่งก็ตาม แต่ทว่าไม่พบข้อมูลทางด้านเอกสาร ที่กล่าวถึงการก่อสร้างองค์พระบรมธาตุเจดีย์อย่างชัดเจน มีเพียงเรื่องราวที่เล่าสืบต่อมาในทำนองปรัมปราคติเพื่ออธิบายความเป็นมา ซึ่งหลักฐานดังกล่าวคงมิได้รับการบันทึกในช่วงเวลาร่วมสมัยกับระยะแรกสร้างโบราณสถานแห่งนี้ อย่างไรก็ตามเมื่อทำการประมวลเอกสารต่างๆ เข้าด้วยกันทำให้สามารถเชื่อมโยงถึงที่มาที่ไปขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ได้พอสมควร หลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์พระบรมธาตุเจดีย์แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ หลักฐานด้านตำนานละจารีก

ตำนานเหล่านี้คงแต่งขึ้นภายหลังจากการสร้างองค์พระบรมธาตุเจดีย์ขึ้นแล้วเป็นเวลานาน เนื่องจากต้นฉบับที่พบนั้นไม่ระบุระยะเวลาที่ทำการบันทึกที่แน่ชัด แต่มีเลขศักราชของเรื่องราวที่อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22-23 ลงมาในส่วนของตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช นั้น สันนิษฐานกันว่าแต่งขึ้นในราวรัชกาลของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พุทธศตวรรษที่ ๒๓) และพระนิพนพานโสทร นั้นได้พบต้นฉบับที่มีอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วงต้นของสมัยรัตนโกสินทร์ (พุทธศตวรรษที่ 24-25) ส่วนตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ยังไม่ทราบอายุเวลาการแต่งเพราะฉบับที่พบในปัจจุบันเป็นฉบับที่คัดลอกต่อมาจากฉบับอื่นอีกทีหนึ่ง (ประภัสสร ชูวิเชียร.2553:26-30)

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพรูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
- 1.2.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
- 1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ให้คงคุณค่า แห่งประวัติศาสตร์

1.3 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักการจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้างต้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวความคิดในการวิจัย ให้มีความสอดคล้องกับหลักการบูรณะปฏิสังขรณ์ โบราณสถาน

1. กรอบแนวความคิดในการศึกษาลักษณะทางกายภาพของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ผู้วิจัยได้มีแนวทางทางการศึกษาในเรื่องของการใช้ที่ดิน เศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ วิสัยทัศน์ในการพัฒนาของเมืองนครศรีธรรมราช
2. กรอบแนวความคิดในการศึกษาพฤติกรรมของผู้ที่มาใช้วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ผู้วิจัยได้แนวความคิดของ ไพศาล นาควิกรม (2000:1-24) ได้กล่าวถึงเนื้อหาต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสอดคล้องต่อแนวทางในการศึกษาเชิงวิทยา การสร้างโบสถ์ โดยรายละเอียดในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับ หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมโบสถ์ พิธีกรรมและบทบาทที่มีต่อสถาปัตยกรรมโบสถ์ แนวทางในการวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบโบสถ์ แนวความคิดในการพัฒนา ด้านประวัติศาสตร์ และด้านวิทยาของการสร้างโบสถ์
3. กรอบแนวความคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารให้คงคุณค่า แห่งประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้แนวความคิดของ ทวีศักดิ์ ห่วงจันทร์ (2545:4-6) ได้กล่าวถึงเนื้อหาต่างๆ อาคารที่สร้างขึ้นใหม่ต้องรูปแบบและมีความสอดคล้องกับรูปแบบของอาคารทางประวัติศาสตร์ เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางศิลปกรรม และให้ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ โบราณสถานซึ่งแนวทางการพัฒนาวัด

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาประวัติศาสตร์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารรวมถึงสภาพแวดล้อมและกิจกรรมโดยรอบวัด

- 1.4.1 ตัวแปรที่ศึกษา
 - ประกอบด้วย

1. ลักษณะทางกายภาพรูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

2. พฤติกรรมของผู้ใช้วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

1.4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประกอบด้วย

- พระ, เณร ที่บวชเรียนในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 20 รูป
- เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานภายในวัด จำนวน 20 คน
- ผู้ที่มาทำบุญมาสักการบูชาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จำนวน

200 คน

- นักอนุรักษ์โบราณสถานเป็นประชากรที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์โบราณสถานและศิลปวัตถุ ซึ่งสามารถให้แนวทางในการอนุรักษ์โบราณของวัดพระมหาธาตุและการรักษาสภาพพื้นที่โดยรอบเพื่อให้โบราณสถานนั้นทรงคุณค่า จำนวน 10 คน

- ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จำนวน

150 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1. พระ, เณร 5 รูป
2. คณะกรรมการวัดและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานภายในวัด จำนวน 5 คน
3. ผู้ที่มาทำบุญมาสักการบูชาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจำนวน 100 คน
4. นักอนุรักษ์โบราณสถาน จำนวน 2 คน
5. ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจำนวน 50 คน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย

เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องของวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดความหมายของคำต่างๆที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. วัฒนธรรม หมายถึง รูปแบบของกิจกรรมมนุษย์และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัดและมีความสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน

2. การอนุรักษ์ หมายถึง การสงวน รักษา ดูแลป้องกัน เพิ่มคุณค่าทางอาคาร และบริเวณข้างเคียงที่มีความสำคัญ และมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม การอนุรักษ์จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมของชุมชน ซึ่งจะไม่เป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาเมืองในปัจจุบันแต่เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมเมืองในด้านเอกลักษณ์ เศรษฐกิจและ สังคมประโยชน์ ทางด้านเอกลักษณ์ที่ได้จากการอนุรักษ์ เช่น การบูรณะอาคารเก่าจะช่วยให้เราได้เข้าใจในอดีต และเป็นรากฐานของสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความงามของสถาปัตยกรรมในอดีตด้วย

3. การพัฒนา หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การพัฒนาชุมชน พัฒนาประเทศ คือการทำให้สิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้น เจริญขึ้น สนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้นหรืออาจกล่าวได้ว่า “การพัฒนา” เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจการพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่ง

4. วิหาร หมายถึง อาคารที่เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโดยเป็นพระวิหารหลักประธานหรือพระวิหารรองก็ได้ เป็นการเรียกอย่างกว้างๆไม่เฉพาะเจาะจง แต่โดยบทบาทหน้าที่แล้วมักใช้เรียกอาคารที่ใช้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป องค์สำคัญ

5. ลักษณะทางกายภาพ หมายถึง สิ่งแวดล้อมภายใน เช่น ต้นไม้ อาคารอาศัยของพระเณร ศูนย์จำหน่ายสินค้าพื้นเมือง และในส่วนภายนอกวัดเช่น อาคารบ้านเรือนของชาวบ้านหรือสถานที่ราชการที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวัด ถูกจัดสร้างขึ้นให้เข้ากับบรรยากาศของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

6. พฤติกรรมของผู้ใช้วัด หมายถึง การกระทำการแสดงออกของผู้เข้ามาใช้สถานที่ การสักการะ หรือการปฏิบัติตนในการเข้ามาใช้สถานที่ในการสักการะและพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การเข้ามาเป็นเวลา การเดิน การใช้พื้นที่ในการกราบไหว้ การสวดมนต์ ตามรูปแบบวัฒนธรรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาอนุรักษ์พัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพระวิหารแบบสถาปัตยกรรม สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาเป็นส่วนใหญ่ จะมีสิ่งก่อสร้างในสมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้นอยู่บ้างเพียงเล็กน้อย ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพื่ออนุรักษ์พัฒนาให้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีสถาปัตยกรรมของวิหาร วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช แนวความคิด เอกสารในการอนุรักษ์และพัฒนา รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยมีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 สภาพภูมิประเทศในจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.2 ประวัติและความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
- 2.3 วิหารต่างๆภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.4 ประเภทของวิหาร
- 2.5 ประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 ความหมาย แนวความคิดทฤษฎีในการอนุรักษ์และพัฒนา
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 สภาพภูมิประเทศในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1.1 สภาพทั่วไป

1,1) ลักษณะทางกายภาพ

ที่ตั้ง ขนาดและอาณาเขต

จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ทางตอนกลางของภาคใต้ ห่างจากกรุงเทพมหานคร 780 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 9,942,502 ตร.กม หรือประมาณ 6,214,064 ไร่ มีพื้นที่มากเป็นอันดับ 2 ของภาคใต้ และเป็นอันดับที่ 16 ของประเทศ หรือประมาณ ร้อยละ 1.98 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ที่ตั้งของตัวจังหวัด ตั้งอยู่ประมาณละติจูด 9 องศาเหนือและลองติจูด 10 องศาตะวันออก มีอาณา ติดต่อกับ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและอำเภอบ้านดอน

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

อำเภอห้วยยอดจังหวัดตรัง

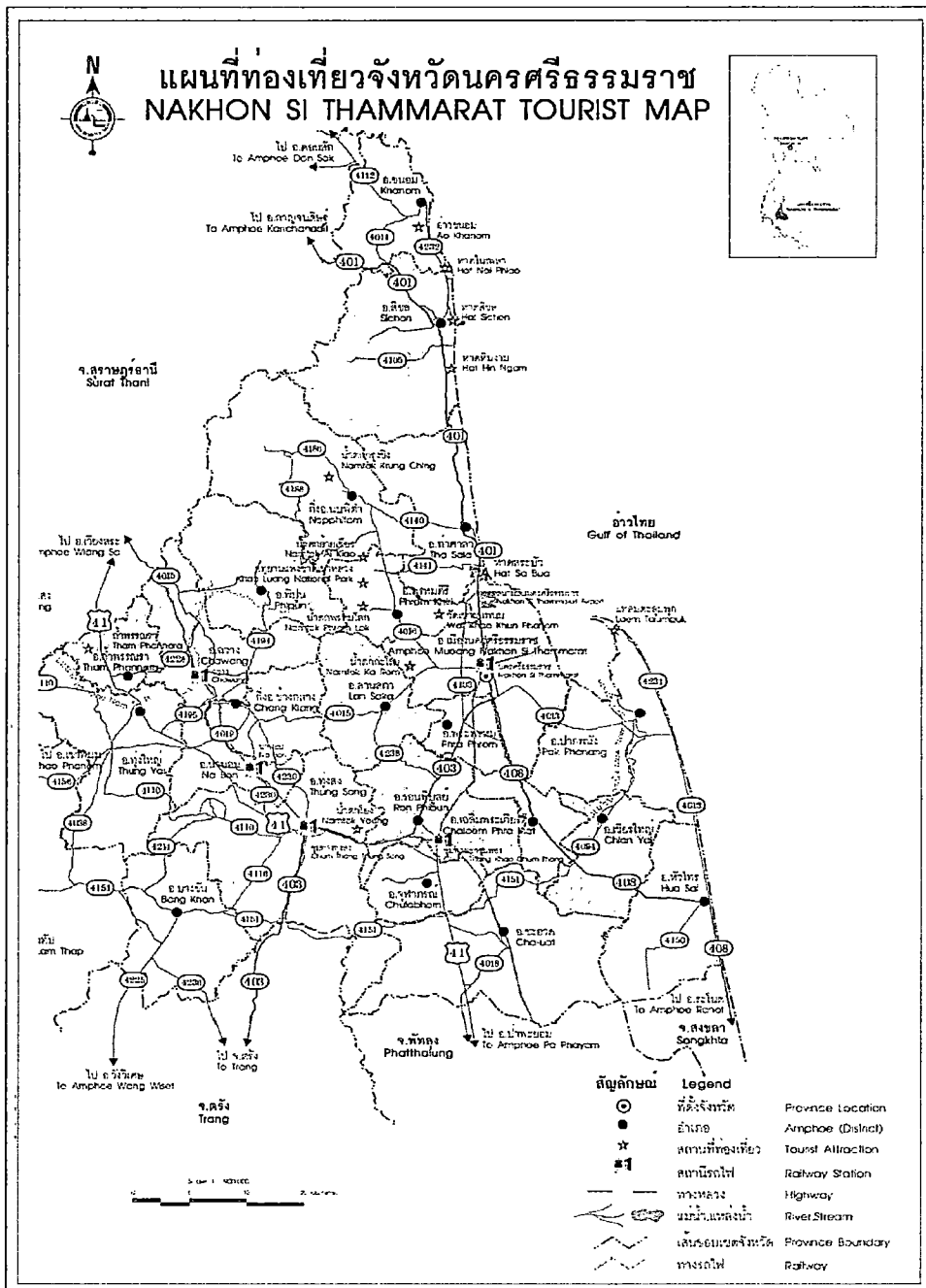
ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอไทยเป็นชายฝั่งทะเล มีความยาวตั้งแต่ตอนเหนือของอำเภอขนอม ลงไปทางใต้ของอำเภอหัวไทร ประมาณ 225 กิโลเมตร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดกระบี่

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างไปตามลักษณะของเทือกเขานครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเทือกเขาที่มีความยาวตามแนวยาวของคาบสมุทร เป็นผลให้ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ

1. บริเวณเทือกเขาตอนกลาง
2. บริเวณที่ราบชายฝั่งด้านตะวันออก
3. บริเวณที่ราบด้านตะวันตก



ภาพที่ 2.1 แผนที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

2,2) ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของนครศรีธรรมราช จากสภาพที่ตั้งใกล้เส้นศูนย์สูตร มีภูเขาและเป็นคาบสมุทรทั้งสองด้าน กล่าวคือ ด้านตะวันออกเป็นทะเลจีนใต้ มหาสมุทรแปซิฟิก ด้านตะวันตก เป็นทะเลอันดามันมหาสมุทรอินเดีย ทำให้นครศรีธรรมราชได้รับอิทธิพล จากลมมรสุมจากมหาสมุทรอินเดียและพายุหมุนเขตร้อน จากทะเลจีนใต้ สลับกัน ดังนี้

1. ลมมรสุมในแต่ละปีจังหวัดนครศรีธรรมราชจะได้รับอิทธิพลของลมมรสุมดังนี้

1.1 ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ลมนี้มีทิศทางพัดผ่านมหาสมุทรอินเดีย และทะเลอันดามัน เข้าสู่ประเทศไทยบริเวณชายฝั่งตะวันตก จึงมีฝนตกชุกในส่วนของจังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากมีเทือกเขาทางตะวันตกและตอนกลางเป็นแนวกั้นทิศทางลมทำให้ฝนตกไม่มากนัก อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะอยู่ในช่วงประมาณ เดือน พฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม

1.2 ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลมนี้พัดผ่านอ่าวไทยเข้าสู่ภาคใต้ ทำให้เกิดฝนตกชุกในจังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดตั้งอยู่ในด้านรับลมของเทือกเขา อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จะทำให้ฝนตกมากในช่วงประมาณเดือน พฤศจิกายน - มกราคม

2. พายุหมุนเขตร้อนเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ที่ส่งผลต่อลักษณะอากาศของจังหวัดนครศรีธรรมราช

กล่าว คือ พายุหมุนเขตร้อนเป็นระบบความกดอากาศต่ำ ที่มีขนาดผ่าเส้นศูนย์กลางไม่ต่ำกว่า 2 องศา ละติจูด ก่อตัวขึ้นเหนือน่านน้ำในเขตร้อนระหว่างละติจูด ประมาณ 5-20 องศาเหนือโดยไม่มีระบบแนวปะทะเข้ามาเกี่ยวข้องและมีการหมุนเวียนชัดเจน ซึ่งตามข้อตกลงระหว่างประเทศได้แบ่งชนิดของพายุหมุนเขตร้อนตามความรุนแรง ดังต่อไปนี้

2.1 พายุดีเปรสชัน เป็นพายุหมุนเขตร้อนที่มีความเร็วสูงสุด ใกล้ศูนย์กลางที่ผิวพื้น ไม่เกิน 34 นอต (63 กิโลเมตรต่อชั่วโมง) ใช้สัญลักษณ์ D

2.2 พายุโซนร้อน เป็นพายุหมุนเขตร้อนที่มีความเร็วลมสูงสุดใกล้ศูนย์กลาง ที่ผิวพื้น ตั้งแต่ระหว่าง 34-63 นอต (63-117 กิโลเมตรต่อชั่วโมง)

2.3 พายุไต้ฝุ่น เป็นพายุหมุนเขตร้อนที่มีความเร็วสูงสุดใกล้ศูนย์กลางที่ผิวพื้น ตั้งแต่ 64 นอต (118 กิโลเมตรต่อชั่วโมง) ขึ้นไป

จังหวัดนครศรีธรรมราช ในช่วงตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมเป็นต้นไป จนถึงเดือนพฤศจิกายน มีโอกาสเสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากพายุหมุนเขตร้อน เพราะในช่วงดังกล่าว พายุมีโอกาสที่จะเคลื่อนเข้าสู่จังหวัด และก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงมากที่สุด ซึ่งจากข้อมูล ตั้งแต่ พ.ศ. 2494 -2539 ปรากฏว่าพายุเคลื่อนจากอ่าวไทย และขึ้นฝั่งที่

จังหวัดนครศรีธรรมราช 10 ลูก ส่วนใหญ่มีกำลังแรงเป็นพายุดีเปรสชัน แต่ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่มีชายฝั่งทะเลเป็นแนวยาวติดต่อกับอ่าวไทย จังหวัดนครศรีธรรมราชจึงมีโอกาสได้รับผลกระทบจากพายุดีเปรสชันด้วย โดยมีพายุ 2 ลูก จาก จำนวนทั้งหมด 10 ลูก เคลื่อนที่ขึ้นฝั่งขณะมีกำลังแรงขึ้นพายุโซนร้อน ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อจังหวัด ทั้งจากกระแสลมที่ พัดแรงจัด และฝนที่ตกหนักมากจนเกิดอุทกภัยเป็นบริเวณกว้าง พายุ 2 ลูกดังกล่าว ได้แก่ พายุ โซนร้อน "แฮเรียต" ที่เคลื่อนขึ้นฝั่งบริเวณแหลมตะลุมพุก เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2505 นับเป็นภัยธรรมชาติที่รุนแรง ที่สุดที่เคยเกิดขึ้น ในจังหวัดนครศรีธรรมราช อีกลูกหนึ่ง คือ พายุโซนร้อน

"ฟอร์เรสต์" ที่เคลื่อนขึ้นฝั่งเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535

(แผนพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช .2553-2556:1-19)

1,3) ลักษณะฤดูกาลนครศรีธรรมราช มี 2 ฤดู คือ

1. ฤดูร้อน อยู่ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน มีอากาศร้อนตลอดฤดูกาล อุณหภูมิ ปี 2550 ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนธันวาคม 2550 วัดได้ค่าเฉลี่ย 27.30 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดวัดได้ 18.7 องศาเซลเซียสในเดือนมีนาคม 2550 อุณหภูมิสูงสุด วัดได้ 37.0 องศาเซลเซียส ในเดือนสิงหาคม 2550 ความชื้นสัมพัทธ์ โดยเฉลี่ย 97.83%

2. ฤดูฝน แบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่

2.1 ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม - ตุลาคม เป็นช่วงที่รับอิทธิพลมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ แต่ เนื่องจากมี เทือกเขานครศรีธรรมราชที่สูงชัน เป็นแนวกันทิศทางลม จึงมีฝนตกไม่มากนัก

2.2 ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน - มกราคม เป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือช่วงนี้มีฝนตกหนาแน่น

ปริมาณน้ำฝน

รวมตั้งแต่เดือนมกราคม 2550 ถึงเดือนธันวาคม 2550 วัดได้ 2598.5 มิลลิเมตร โดยมี ปริมาตรสูงสุดวัดได้ 619.5 มิลลิเมตร เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2550 สำหรับปริมาณน้ำฝนต่ำสุด เดือนกุมภาพันธ์ 2550 มีปริมาณ 5.7 มิลลิเมตร ในรอบปี 2550 มีฝนตก จำนวน 178 วัน

ประชากร

จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรจำนวน 1,495,344 คน (30 กันยายน 2551) แยก เป็นชาย 742,865 คน หญิง 752,479 คน 446,298 ครอบครัว โดยเฉลี่ยมีความหนาแน่นของ ประชากรเท่ากับ 152 คน ต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช จำนวน 266,961 คน 84,541 ครอบครัว และอำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุด คือ อำเภอถ้ำพระพรหม จำนวน 17,977 คน 5,816 ครอบครัว

2.1.2 ลักษณะภูมิศาสตร์สถานที่ตั้ง

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2545:177-203) จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นที่ตั้งของ "พระธาตุยอกทอง" อันเป็นพระบรมธาตุเจดีย์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของภาคใต้อันเปรียบเสมือนเป็น ศูนย์รวมทางจิตใจของชาวปักษ์ใต้ทั้งหมดในช่วงชีวิตสักครั้งหนึ่งของให้ได้มีโอกาสไปนมัสการองค์พระ ธาตุก็ถือเป็นบุญกุศลอันยิ่งใหญ่แล้ว ไม่ต่างอะไรกับคนภาคกลางก็มุ่งจิตอธิฐานขอไปทำบุญไหว้พระ พุทธบาทสักครั้งในชีวิต ถือเป็นบุญกิริยาอันยิ่งใหญ่ สมัยที่ยังต้องเดินเท้ารอนแรมอันแสน ลำบาก แต่หัวใจเปี่ยมด้วยแรงศรัทธาเป็นล้นพ้น มีแก้วแหวนเงินทองติดตัวไปก็ถอดถวายแต่องค์ พระธาตุด้วยหัวใจเปี่ยมสุข

เมืองนครศรีธรรมราชยังได้ชื่อว่า เป็นนครประวัติศาสตร์อันเรืองนามในชื่อว่า "แคว้นตาม สมพรลิงค์" ทั้งมีอนุภาคและมีอารยธรรมโบราณเก่าแก่ที่สุดบนแหลมมลายู เนื่องจากมีพุทธ ศาสนาศิลปวัฒนธรรม และความเจริญรุ่งเรือง มีอาณาเขตกว้างใหญ่ แล้วยังมีผู้คนพลเมืองมาก กระจายไปทั่ว จึงมีสมญานามว่า เป็นเมืองพุทธศาสน์ ปัญญาชน และคนช่างไปที่ไหนได้พบทุกแห่ง คำขวัญประจำเมืองจึงมีว่า "เมืองประวัติศาสตร์ พระธาตุทองคำ ชื่นฉ่ำธรรมชาติ" คือถ้อยมรดก ทางภูมิปัญญาเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นซึ่งแต่ก่อนใช้ "เมืองนครเป็นเมืองพระ"

ตราประจำจังหวัด มีรูปและความหมายดังนี้

พระบรมธาตุเจดีย์ มีความหมายว่า แคว้นศิริธรรมนคร อันมีพระเจ้าศรีธรรมโศกเป็นเจ้าได้ทรงสถาปนาพระบรมธาตุเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุอันสำคัญคู่บ้านคู่เมืองขึ้นไว้ เห็นเป็นเสมือนศูนย์รวมแห่งพลังศรัทธา เพื่อให้เป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพสักการะแก่ชาวเมือง ทั้งมวลพระอาทิตย์รัศมี มีความหมายว่า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ย่อมสุกสว่างรุ่งเรืองเจิดจ้าเสมือนเป็นแสงส่องทางชีวิตแก่มวลมนุษย์ทุกหมู่เหล่าอยู่ตราบเท่าดวงอาทิตย์ นิรันดร

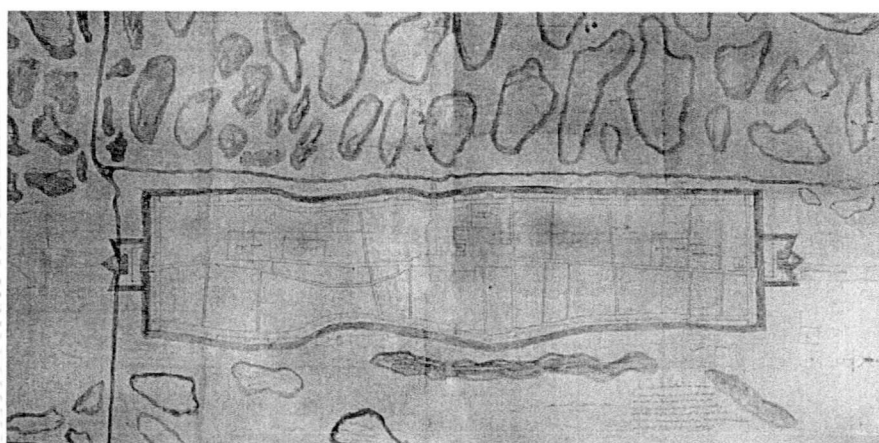
2.2 ประวัติและความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

2.2.1 สมัยก่อนประวัติศาสตร์

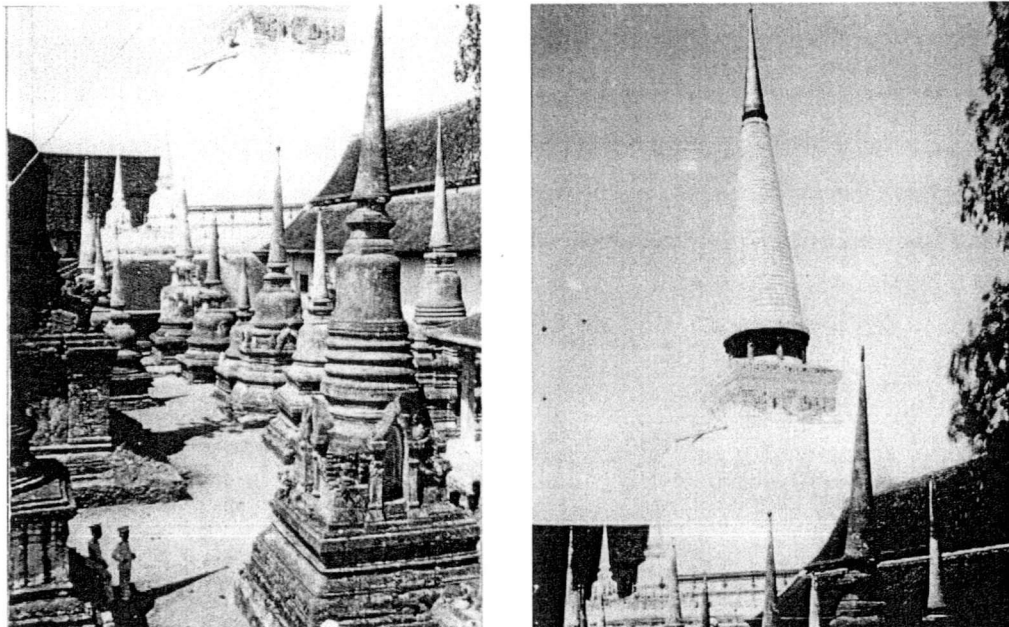
แหล่งโบราณสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โบราณคดี

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2545:177-203) ประวัติศาสตร์อารยธรรมจังหวัด นครศรีธรรมราชเป็นวัดเก่าแก่และมีความสำคัญคู่บ้านคู่เมือง อยู่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จ.นครศรีธรรมราช ริมถนนราชดำเนิน เดิมเป็นวัดที่ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ แต่จัดให้มี พระครูกา ทั้ง 4องค์ ดูแลรักษา คือ กาแก้ว กาเดิม การาม และกาชาติ ตั้งวัดอยู่โดยรอบเป็นผู้รับผิดชอบดูแลรักษา คือ ทิศเหนือ มีวัดพระเดิม วัดมิ่งคุณและวัดโรงช้าง ทิศใต้ มีวัดหน้าพระลาน วัดโคกธาตุ วัดท้าวโคตร วัดศพเดิม วัดไฟไหม้และวัดชายนา ทิศตะวันออก มีวัดดั่งตง วัดธรรมมาวดี วัดสิงห์ วัดสระเรียง วัดแม่ชี และ วัดชลฉนียน เป็นต้น ต่อมารัชกาลที่ 6 พ.ศ. 2458 และพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดพระมหาวิหาร” (เดิมชื่อวัดพระบรมธาตุ) เป็นศูนย์กลางสำหรับพระสงฆ์ทุกหมู่เหล่า จึงเกิดขัดแย้งกันระหว่างพระสงฆ์ 4 เหล่าคือฝ่ายคณะกาแก้ว ฝ่ายคณะกาเดิม ฝ่ายคณะการาม และฝ่ายคณะกาชาติ จึงไม่ยอมที่จะให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเข้าอยู่ดูแลรักษาพระบรมธาตุแต่ฝ่ายเดียว ทางราชการฝ่ายบ้านเมืองจึงต้องยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือจัดการดังกล่าว โดยนิมนต์พระครูวินัยธร จากวัดเพชรจริก มาอยู่จำพรรษาและเป็นเจ้าอาวาสองค์แรกวัดพระธาตุมีงานสมโภชปีละ 2 ครั้ง



ภาพที่ 2.4 แผนที่พระมหาธาตุสมัยก่อนประวัติศาสตร์



ภาพที่ 2.5 รูปเจดีย์พระมหาธาตุเจดีย์

พระบรมธาตุเจดีย์ เป็นเจดีย์ทรงลังกา ที่คณะพระสงฆ์ชาวลังกาเข้าช่วยก่อสร้าง องค์ระฆังจึงมีส่วนคล้ายกับเจดีย์ในลังกามาก สร้างขึ้นในราว พ.ศ. 1700-1800 มีขนาดสูงใหญ่ที่สุดในภาคใต้คือสูง 37 วา 7 ศอก ซึ่งสมัยนั้นการสร้างศาสนสถานขนาดใหญ่เช่นนี้ได้ จะต้องมีการกำลังคนพลเมืองและวัดอุปัชฌาย์อย่างสูงยิ่ง อันแสดงว่าเมืองนครศรีธรรมราชยิ่งใหญ่ สมดังที่ได้กล่าวไว้ในตำนานจริง โดยยอดพระธาตุหุ้มด้วยทองคำตกแต่งประดับด้วยลูกแก้วเพชรนิลจินดา รวมหนักประมาณ 800 ชั่ง บริเวณโดยรอบมีวิหารทับเกษตร วิหารพระม้า หารเขียน วิหารโพธิ์ลังกา วิหารคด วิหารสามจอมและอื่นๆ รวมทั้งมีเจดีย์บริวารอยู่โดยรอบ 185 องค์

พระวิหารหลวงอยู่นอกวิหารคดหรือพระระเบียงด้านนอก ด้านทิศใต้ เดิมเป็นวิหารแล้วดัดแปลงมาเป็นพระอุโบสถในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาที่ได้รับอิทธิพลจากภาคกลาง มีขนาดใหญ่สวยงาม ฐานแอ่นโค้งอย่างกราบเรือสำเภา ระเบียงฐานถ่างกางออกอย่างทำซ่าง ยื่นเยื้อง หน้าบันด้านหน้าแกะสลักเป็นรูปพรอินทร์ ทรงช้างเอราวัณอย่างสวยงาม ด้านหลังแกะสลักเป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ เป็นสถานที่ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เนื่องจากเป็นวิหารที่มีขนาดใหญ่ ภายในจึงแบ่งเป็น 2 ตอน คือตอนหน้าเป็นส่วนใหญ่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอย่างปกติทั่วไป มีพระประธานขนาดใหญ่ใกล้เคียงกับวัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทอง มีพระนามว่า

“พระศรีศากยมุนีศรีธรรม-ราช” อิทธิพลศิลปะอยุธยา ใช้เป็นที่ทำพิธีกรรมต่างๆ มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่บนฐานชุกชีเดียวกันกับพระประธานจำนวน 3 องค์ เรียงกัน

สถานที่สำคัญในวัด พระมหาธาตุวรมหาวิหาร

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ชาวนครเรียกสั้นๆว่า“วัดพระธาตุ” ตามประกาศของกระทรวงธรรมการ เรื่องจัดระเบียบพระอารามหลวง ลงวันที่ 30 กันยายน 2558 ให้เรียกว่า

“วัดพระมหาธาตุ” เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิด “วรมหาวิหาร” ตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองโบราณ ปัจจุบันมีถนนราชดำเนินตัดผ่านหน้าวัด มีเนื้อที่ 25 ไร่ 2 งาน

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 6 เสด็จประพาสเมืองนคร (พ.ศ. 2458) ได้พระราชทานนามใหม่ว่า “วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร” มีสถานที่โบราณที่สำคัญดังนี้ 1. พระบรมธาตุเจดีย์ 2. วิหารพระม้า 3. วิหารเขียน 4. วิหารโพธิ์ลังกา 5. วิหารสามจอม 6. วิหารพระแอด 7. วิหารทับเกษตร 8. วิหารคด หรือ พระระเบียง 9. วิหารธรรมศาลา 10. วิหารหลวง 11. วิหารโพธิ์พระเดิม 12. พระพุทธรูปจำลอง 13. ศาลาศรีพุทธานุสรณ์ 14. พระศรีมหาโพธิ์ 15. ประตูปะทิวา (ประวัติศาสตร์เมืองนครศรีธรรมราช. 2551:154-158)

วัดหน้าพระลาน

อยู่ตำบลในเมือง ติดกับวัดพระมหาธาตุด้านทิศใต้ เป็นวัดคู่กับวัดพระมหาธาตุ เพราะเดิมเป็นวัดที่พระครูกา อยู่อาศัยเพื่อคอยทำหน้าที่ดูแลรักษาวัดพระมหาธาตุ วัดนี้ตามประวัติศาสตร์จึงเป็น “วัดครูช่าง” แม้กระทั่งทำเรื่องฟ้องแข่งขันและว่าวแข่งขัน เล่ากันว่าสาเหตุที่ยอดพระบรมธาตุเจดีย์ดูเอียงไปเล็กน้อยนั้น เพราะพระสงฆ์วัดหน้าพระลานชักว่าวสายป่านไปพันเอายอดพระธาตุเจดีย์เข้านั่นเอง เรื่องการช่างฝีมือวัดหน้าพระลานแห่งนี้ นำเสียดายสูญหายไปหมดที่เหลืออยู่ก็ต้องสร้างห้องพิเศษเก็บรักษาทำให้ความงามของพระพุทธรูปเสียไป โดยเฉพาะพระพุทธรูปยืนปางประทานอภัยทรงเครื่องมีจารึกที่ฐานว่าสร้าง พ.ศ. 2240 นายคง วันเป็นช่าง วัดหน้าพระลาน ยังมีบ่อน้ำวิเศษ ไส้สะอาดเย็นจิตสนิท ใครได้มาเป็นศิษย์วัดนี้หรือได้มาดื่มกิน จะได้เป็นขุนนางมีความเฉลียวฉลาดได้เป็นนักปราชญ์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เคยเสด็จมาประพาสและทดลองเสวยน้ำบ่อน้ำหน้าพระลาน ต่อมาทางกรมการเมืองเห็นว่าหากปล่อยไว้จะมีปัญหา คนเฉลียวฉลาดปกครองยากจึงกลบจึงกลบบ่อน้ำเสีย

วัดท้าวโคตร

อยู่ตำบลนา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ริมถนนราชดำเนิน บริเวณวัดท้าวโคตร เดิมมีวัดตั้งอยู่ติด ๆ กันถึง 6 วัด คือ วัดศพเดิม วัดวา วัดขายนาวา วัดธาราวดี วัดประตูปอง และวัดท้าวโคตร คงเป็นวัดขนาดเล็กมีพระสงฆ์น้อย เมื่อวัดร้างจึงถูกเอกชนเข้าถือครองที่ดินไปหมดบางส่วน ก็ผนวกเข้ากับวัดท้าว-โคตร ซึ่งปัจจุบันมีโบราณสถานสำคัญเหลืออยู่บ้าง ดังนี้ อุโบสถ เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นหลังคาทรงจั่ว ด้านหน้าทำเป็นลานโล่งมีกำแพงล้อม คงไว้แบบอย่างมาจากเทวาลัยซึ่งพวกพราหมณ์หันหน้าไปทางตะวันตก มีจิตรกรรมบนไม้ฝีมือช่างสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ แสดงอิทธิพลจีนและฝรั่ง ติดกับราวไม้ภายในโบสถ์จำนวนหลายแผ่น ฝีมือดีพอใช้ โดยรอบโบสถ์มีใบเสมาคู่ ฝีมือสวยงามหาตัวได้อย่างได้ยาก มีจำนวน 9 แผ่น ขนสกลเล็กทำจากหินปะการังฉาบปูน

วัดขายนาวา

อยู่ตำบลนา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ปัจจุบันเหลือเพียงโบสถ์ และ บुरुณะเสร็จเมื่อราว พ.ศ.2537 ฐานสูง 92 เซนติเมตร กว้าง 5.50 เมตร ยาว 9.54 เมตร มีเสาเชิงชายแปดเหลี่ยม

2 ต้นอยู่ด้านหน้ามีบัวหัวเสา ผนังก่ออิฐทำเป็นช่องแสงด้านข้างๆละ 3 ช่องๆละ 11 รูป แทนหน้าต่าง ด้านหน้ามี 2 ช่อง สองข้างบันได ประตูมีประตูเดียว ภายในโบสถ์มีพระพุทธรูปปูนปั้น 3 องค์เรียงกัน องค์กลางใหญ่หน้าจั่วลายพรมลูกฟัก ติดกระเบื้องงานของจีน 7 แฉก หันหน้าไปทิศตะวันออก หลังคาซ้อนสองชั้นมุงกระเบื้อง เดิมมีภาพจิตรกรรมแต่ได้ลบเลือนไปหมด แต่โบสถ์หลังนี้ถือเป็นแบบอย่างสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนปลายได้เป็นอย่างดี วัดชายนา เป็นวัดที่ “พระครูวินัยธร” (ท่ากาชาด) นักปราชญ์สมัยรัชกาล ที่ 2 พรรษาอยู่และเป็นผู้แต่งหนังสือ “สุบิน” ฉบับสำนวนภาท้องถิ่น ตอนท่านไปหาต้นกฤษณาทำสมุดที่ฉวางกลับมา จึงแต่งสุบิน ตอนท้ายบอกคำ “อาตมา” ไว้ตอนจบ เคยได้ตอบบทกลอนกับนายชูปราชญ์ที่อำเภอฉวาง สมัยนั้นวัดชายนาเห็นจะมีคนขึ้นมาก

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

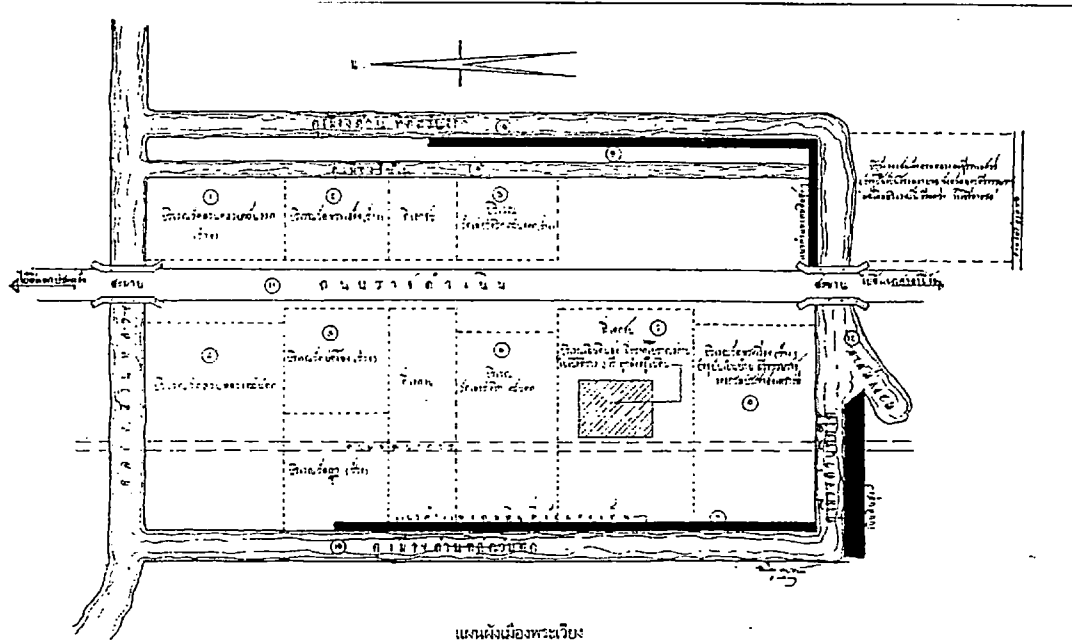
อยู่ตำบลศาลาไม้ชัย อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ริมถนนราชดำเนิน ในพื้นที่วัดสวนหลวงตะวันออก (ร้าง) โดยบริษัทพาณิชย์การไม้นครศรีธรรมราช เป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง เริ่มก่อสร้าง 8 มกราคม พ.ศ.2515 เสร็จ 8 สิงหาคม พ.ศ.2514 งบประมาณ 200,000 บาท สถาปนิก นายเมธี คันธโร กองสถาปัตยกรรมกรมศิลปากร เนื้อที่ 8 ไร่ 29 วา โดย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในพิธีจัดแสดงโบราณศิลปวัตถุที่ค้นพบในภาคใต้ตอนบนโบราณศิลปวัตถุในสกุลช่างเมืองนครศรีธรรมราช และสมบัติในสกุล ณ นครตลอดจนศิลปะหัตถกรรมเครื่องถม ยานลิพา และ ศิลปะพื้นบ้าน



ภาพที่ 2.6 อาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

เมืองพระเวียง

อยู่ตำบลศาลามีชัย อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ถนนราชดำเนินตัดผ่านกลางเมือง และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช ก็ตั้งอยู่ในเมืองพระวัง ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของวัดสวนหลวงตะวันออก มาก่อน อาณาเขตที่ตั้งคือ ด้านทิศเหนือจดคลองวัดสวนหลวง ทิศใต้จดคลองคูพาย ทิศตะวันตกจดทุ่งนา ทิศตะวันออกจดทุ่งนาที่ลุ่มเป็นเมืองที่มีคูเมืองล้อมรอบทุกด้าน ด้านเหนือกับด้านใต้เป็นคลองตัดขวางสันทราย ด้านทิศตะวันออกมีคูเมือง 2 ชั้นก่อนจะเป็นทุ่งนาที่ลุ่ม ทิศตะวันตกมีคูเมืองชั้นเดียว กำแพงเมืองเป็นกำแพงถมดินสูง แล้วปลูกต้นไม้ตลอดแนวอย่างกำแพงเมือง วัดตั้งอยู่ภายในเมืองพระเวียงประมาณ 10 วัด ซึ่งปัจจุบันได้เป็นที่ตั้งบ้านพักตำรวจ สถานีราชการ โรงไฟฟ้า บริเวณที่ตั้งบ้านศรีธรรมราช ของกรมประชาสัมพันธ์ สร้างขึ้นเมื่อครั้งเกิดवादภัยถล่มแหลมตะลุมพุก ที่ตั้งตรงนั้นเคยเป็น “วัดพระเวียง”(ร้าง) อันเป็นวัดประจำเมืองมาก่อน ใต้ดินยังมีหลักฐานฝังอยู่อีกมากมาย



ภาพที่ 2.7 แผนผังเมืองพระเวียง

เมืองพระเวียงเป็นเมือง “สมัยตามพรลิงค์” ที่ต้องสู้รบขับเคี่ยวกับแคว้นศรีวิชัยอยู่เสมอ จึงสร้างเมืองขนาดใหญ่และมีความมั่นคงแข็งแรง เป็นเมืองที่ประชากรมาก บริเวณเมืองขุดไปตรงไหนเป็นต้องพบเศษกระดูกกระเบื้องถ้วยชาเสมอ แสดงว่าเป็นสมัยเจริญรุ่งเรืองเมืองท่าเรือ

อยู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีคลองท่าเรือไหลไปออกทะเลอ่าวไทยที่อ่าวปากนคร เป็นลำน้ำสำคัญใช้เดินเรือ มีวัดมีหับนา วัดโพธิ์ วัดท่าเรือและ

เทวสถานอื่นๆ อยู่ใกล้ๆ หลายแห่ง บริเวณท่าเรือเป็นสันดอนทรายน้ำไม่ท่วมยาวจากเหนือไปได้ประมาณ 1 กิโลเมตรเศษ จดบ้านพังสิงห์ เป็นบริเวณที่ได้พบโบราณวัตถุมากมาย เช่น กลอง ฆม ลูกปัด พระพิมพ์ ถ้วยชาม ฯลฯ

ในลำคลองท่าเรือ นอกจากมีคนหาปลาพบถ้วยชามจีนสมัยถัง สมัยซ้อง แล้วยังพบของมีค่าอื่นๆ เช่นทองแผ่น ยาว 2 เมตร แผ่นเงิน พระพุทธรูป ซากเรือโบราณ ฯลฯ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2517 ดร.ควอริทซ์ เวลล์ นักโบราณคดีชาวอังกฤษได้มาขุดทดสอบที่วัดโพธิ์ ชั้นบนพบเศษเครื่องถ้วยช้องและถัง ชั้นดินหมดประมาณ 1 เมตร

ศาลพระเสื้อเมือง

อยู่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ตรงข้ามวัดสวนป่า และใกล้กับฐานพระสยาม คงสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาแต่ตัวศาลเดิมพังหมดสภาพ จึงมีผู้ศรัทธาสร้างขึ้นใหม่กลายเป็นอย่างศาลเจ้าไป (เทศบาลเมืองศรีธรรมราชซ่อมบูรณะเมื่อ พ.ศ. 2508) ภายในศาลมีเทวรูปขนาดย่อย 2 องค์ องค์หนึ่งสูงประมาณ 1ศอก ทำด้วยปูนปั้นเป็นเทวรูปยืนทรงเครื่องคล้ายกษัตริย์หรือเทวดา อีกองค์หนึ่งนั่งชันเข่ารูปร่างคล้ายเทพสตรี ตามคติโบราณเชื่อว่า พระเสื้อเมืองพระทรงเมืองเป็นเทพารักษ์ป้องกันภัยอันตรายทั้งทางบกและทางน้ำช่วยคุ้มครองให้บ้านเมืองอยู่ร่มเย็นเป็นสุข

ฐานพระสยาม

อยู่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ถนนหลังวัดพระมหาธาตุ ใกล้ๆ กับศาลพระเสื้อเมือง มีเนื้อที่ 2 งาน 30 วาเศษ เป็นเทวาลัยของพระสยาม ภูวนาทหรือหอสำหรับพระอิศวร เป็นอาคารก่ออิฐยกพื้นสูง มีขนาดกว้าง 4.50 เมตร ยาว 15 เมตร ส่วนคูหาสำหรับประดิษฐานศิวลึงค์ ก่ออิฐสามด้าน สูงราว 150 เซนติเมตร กว้าง 183 เซนติเมตร ลึก 2 เมตร ที่ลานด้านนอกมีฐานศิลาตั้งเทวรูปสำหรับสรองน้ำ เสาศและโครงสร้างหลังคาคงเป็นไม้จึงได้หักพังไปหมด

หอพระสิหิงค์

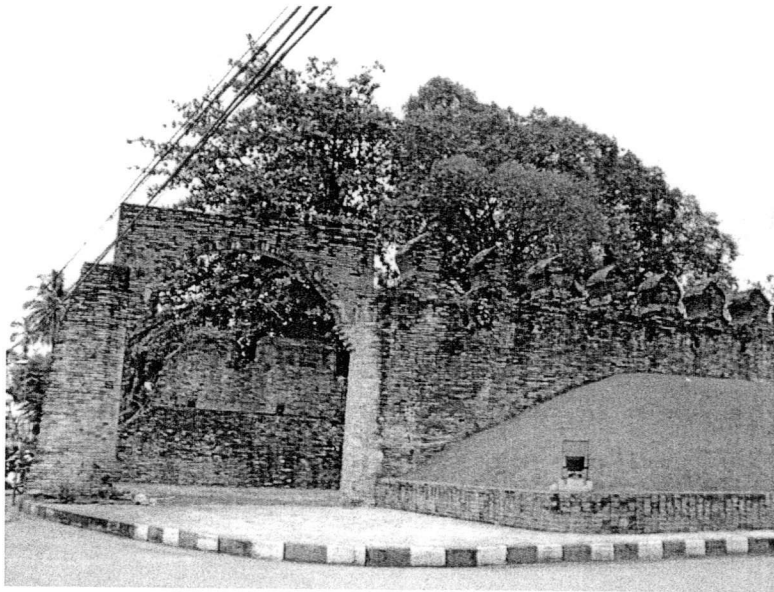
ตั้งอยู่ระหว่างศาลากลางจังหวัดและศาลจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นบริเวณที่เคยเป็นวังเจ้านครมาแต่เดิม หอพระสิหิงค์สร้างขึ้นใหม่ใน สมัยรัชกาลที่ 6 โดยเงินรับเหมาก่อสร้าง (ร.6 เสด็จครั้งหลังกำลังรื้อหอเก่าสร้างหอใหม่อยู่) และเมื่อ พ.ศ. 2491 ก็ได้ก่อปรางค์ สำหรับบรรจุอัฐิบรรพบุรุษ ของตระกูล ณ นครไว้ในหอด้านหลัง

หอพระนารายณ์

อยู่ถนนราชดำเนินตรงข้ามหอพระอิศวร มีเนื้อที่ 1 ไร่ 1 งานเศษ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีห้องสำหรับประดิษฐานรูปพระนารายณ์ปั้น ฝีมือช่างครั้งกรุงศรีอยุธยาชำรุดมาก ทรงเครื่องประทับยืนสูง 144 เซนติเมตร นุ่งผ้ามีกลีบอย่างละคร ไม่มีพระบาท เนื่องจากเดิมหอพระนารายณ์ชำรุดทรุดโทรมอาคารผุพัง เพิ่งได้รับการบูรณะให้มั่นคงสมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์เป็นข้าหลวงประจำจังหวัด

หอพระอิศวร

อยู่ริมถนนราชดำเนิน ภายในตัวเมืองนครศรีธรรมราช ตรงข้ามคนละฟากถนนกับหอพระนารายณ์ มีเนื้อที่ 2 ไร่ 1 งาน 42 ตารางเศษ เป็นเทวสถานของนารายณ์ ตัวอาคารสร้างขึ้นใหม่พร้อมกับหอพระนารายณ์ ภายในประดิษฐานศิวลึงค์ประมาณ 6 องค์ มีเทวรูปไม้แกะสลักสมัยอยุธยา 1 องค์ 172 เซนติเมตร แสดงว่าลัทธิไศวนิกายแพร่หลายมากกว่านิกายอื่น



ภาพที่ 2.8 กำแพงเมือง

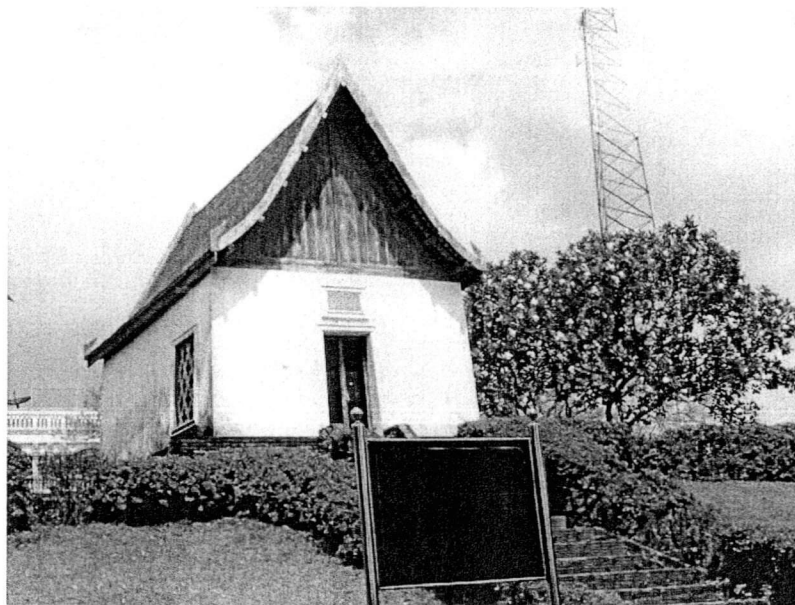
กำแพงเมือง

กำแพงเมืองนครศรีธรรมราช มีความยาวจากเหนือไปใต้ 2239 เมตร ด้านเหนือกว้าง 455 เมตร ด้านทิศใต้กว้าง 466 เมตร เดิมเป็นกำแพงดินปึกเสาระเนียดโดยรอบ เพิ่งมาสร้างเป็นกำแพงก่ออิฐถึงปูนในสมัยเจ้าพระยาบรมนครศรีธรรมราช (พิศ) กำแพงสูง 7.50 เมตร ฐานกำแพงหนา 2 เมตร มี ป้อม 4 มุมเมืองและอื่นๆ รวม 10 ป้อม มีประตู 10 ประตู ประตูเหนือและใต้อันเป็นประตูใหญ่กว้าง 6 เมตร มีคูเมืองล้อม กว้างประมาณ 15 เมตร ต่อมาขาดการบำรุงรักษา กำแพงเมืองชำรุดพัง เทศบาลจึงใช้กำแพงทำเป็นถนนแทน คงเหลือด้านทิศเหนือเป็นตัวอย่างเพียงซีกเดียว คูเมืองต้นเงินถูกประชาชนบุกรุกยึดครองเกือบ

พระวิหารสูง

อยู่ใกล้ถนนท่าช้าง หรือติดกับซอยสาครบูรณารักษ์ ใกล้กับสำนักงานการท่องเที่ยว นครศรีธรรมราช ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งวัดท่าช้างและวัดเสมาทอง (ร้าง) มาก่อน จึงเข้าใจว่าพระวิหารหลังนี้คงจะเคยเป็นศาสนสถานของวัดดังกล่าว ตัวพระวิหารตั้งอยู่บนโคกสูงประมาณ 4 เมตร

ก่ออิฐถือปูนลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย หันหน้าไปทางตะวันออกภายในพระพุทธรูปูนปั้นปางมารวิชัยขนาดใหญ่ ผนังวิหารเขียนภาพจิตรกรรมลายดอกไม้ร่วงทุกด้าน



ภาพที่ 2.9 วิหารสูง

สระล้างดาบ

อยู่ในเขตรั้วของโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช หรือโรงเรียนสตรีประจำจังหวัด เชื่อกันว่าเมื่อเจ้านครศรีธรรมราชสั่งให้ประหารชีวิตศรีปราชญ์ก็เอากวางกรุงศรีอยุธยา เพฆณฆาตได้นำดาบมาล้างเลือดที่สระน้ำแห่งนี้ คนทั่วไปจึงเรียกว่า “สระล้างดาบศรีปราชญ์” มาแต่โบราณ

เจดีย์ยักษ์

อยู่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จ. นครศรีธรรมราช ติดกับสำนักงานเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช เนื้อที่ 17 ไร่ 3 งาน 47 วา เป็นเจดีย์ทรงลังกาสูงประมาณ 85 เมตร ก่อด้วยวิธีสอดดิน ไถ่รูรองลงมาจากพระบรมธาตุเจดีย์ สูงเหนือยอดไม้ จึงสามารถมองเห็นเด่นชัดจากนอกเมือง แต่ส่วนยอดได้หักด้วยเสียวหลายเมตรมิฉะนั้นจะสูงใกล้ เคียงพระบรมธาตุเจดีย์ทีเดียว คงสร้างขึ้นในราว พ.ศ. 1800-1900 ภายหลังจากสร้าง พระบรมธาตุเจดีย์ที่วัดพระมหาธาตุไม่นาน เพราะคูรูปทรงและเทคนิคฝีมือช่างจะต้องมีประสบการณ์สูงเช่นเดียวกัน ภายในกรุเจดีย์ยักษ์ถูกคนร้ายลักขุด ดังนั้น ใน พ.ศ. 2509 สมัยเหม็ง ของจีน ละกระปุกเคลือบสีน้ำตาลของสุโขทัยเป็นพื้น

2.2.2 ประวัติศาสตร์

เมืองนครศรีธรรมราช เมื่อนับแรกตั้งแต่ยุคแรกที่ได้รับวัฒนธรรมอินเดีย มีชื่อเรียกว่า “เมืองตามพรลิงค์” ประชาชนอื่นๆนำไปเรียกเพี้ยนออกไปมากบ้างน้อยบ้าง ตามแต่หูที่ได้ยินและการเขียนถ่ายทอดเสียงลงเป็นตัวอักษรของตนเป็นสำคัญ เช่น จีนเรียก “ตั้ง-หม่า-หลัง” หรือตัน-มาลิง พวกหมิ่นเรียก “มัท-มาลิง-คัม” ในคัมภีร์บาลีมหานิทเทศเรียก “ตมพลิงคม”

ชาวมลายูเพื่อนบ้านเรียก “ลือซอ” เมื่อชาวยุโรป เช่น โปรตุเกส สเปน อังกฤษ ฮอลันดา เดินทางเข้ามายังแหลมมลายูได้ชื่อเมืองนครศรีธรรมราช ไปจากชาวมลายูซึ่งเป็นเจ้าของถิ่น และเดินเรืออย่างกว้างขวางอยู่ในย่านนี้จึงเรียกว่า “ลิกอร์” (Ligor) โดยชาวมลายูได้คำ “ลือซอ” ไปจากคำว่า “นคร” คนท้องถิ่นนิยมเรียกตัดคำสั้น ๆ จากคำว่า “นครศรีธรรมราช” ซึ่งยาวมากไม่มีใครพูด และคำ “นครศรีธรรมราช” นี้เป็นชื่อใหม่ที่เกิดขึ้นเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 เมื่อเมืองนครศรีธรรมราช หันมายกย่องนับถือพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ ศาสนาพราหมณ์คงเป็นเพียงศาสนาที่ใช้ในพิธีกรรมและคนที่เป็นพราหมณ์หรือคนเชื้อสายอินเดียเท่านั้น ชื่อเมืองตามพรลิงค์จึงหายไป ส่วนคำว่า “ละคร” เห็นจะเป็นเพราะเมืองนครศรีธรรมราชมีการละเล่นชนิดหนึ่ง ที่มีชื่อเสียง คือ “ละคร” หรือละครชาตรี จึงทำให้คนทางภาคกลางนำไปเรียกในทำนองเป็นสมัญญาว่า “เมืองละคร” ในภายหลังแคว้นตามพรลิงค์เป็นเมืองคู่แข่งของแคว้นศรีวิชัยมาตลอด คือนครหลวงของพวกศรีวิชัยอยู่บนเกาะสุมาตราหรือปาเลมบัง มีความสามารถทางการเดินเรือ จึงพยายามแผ่อำนาจขึ้นมาทางแหลมมลายู ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-15 ลางครั้งก็แผ่ขึ้นไปถึงเมืองโซยา แต่อำนาจของศรีวิชัยไม่มั่นคง เพราะเป็นเพียงการแสดงอำนาจการรบทางเรือ ลางครั้งก็เป็นการตีแบบกองเรือโจรสลัดหวังผลทางทรัพย์สินสิ่งของไม่สามารถยึดครองแบบถาวรได้ เพราะไม่ได้เป็นคนท้องถิ่น จึงเป็นการยึดครองแบบชั่วคราวหรือเพียงให้ยอมอ่อนน้อมเป็นเมืองขึ้นจัดสง่าภาษี คราวใดที่แคว้นตามพรลิงค์เข้มแข็งซึ่งก็จะพยายามตีโต้แผ่อำนาจอิทธิพลลงไปยังดินแดนปลายแหลมมลายู เนื่องจากแคว้นตามพรลิงค์ก็สูญสลายไปเมื่อแคว้นตามทำศึกกับ พวกชาวแทนในสมัยสุโขทัยปรากฏเมืองนครศรีธรรมราชเป็นเมืองประเทศราชของกรุงสุโขทัย

เนื่องจากเมืองนครศรีธรรมราชราช ต้องการกำลังอำนาจช่วยสนับสนุนเห็นสามารถขยายอำนาจและอิทธิพลไปสู่ปลายแหลมมลายูได้อย่างมั่นคง เมืองนครศรีธรรมราชจึงสามารถติดต่อทำการค้ากับจีน อินเดีย ลังกา ขวา อาหรับ ได้อย่างเสรีและเป็นหัวเมืองเอกหรือเป็นประตูบ้านเห็นแก่กรุงสุโขทัย ไม่ว่าจะไปในด้านการค้าเครื่องถ้วยชาม การติดต่อรับศิลปวัฒนธรรมตลอดจนวิทยาการต่างๆ จากต่างประเทศให้แก่กรุงสุโขทัย ดังจะเห็นว่า เมื่อสุโขทัยต้องการจะรับความเจริญก้าวหน้าพุทธศาสนาทางศิลปกรรมจากลังกา ก็ต้องขอให้เมืองนครศรีธรรมราชช่วยเหลือหนังสือตำนานและศิลาจารึกจึงมีกล่าวปู่ครู เรื่องการนิมนต์พระพุทธรูปสิงห์ เรื่องการเชิญบรรดาหลวงปู่ครู เรื่องการนิมนต์พระสงฆ์ลังกา ขึ้นไปเผยแผ่สั่งสอนประดิษฐานแก่ชาว เมืองสุโขทัยตลอดจนเมืองเหนือทั้งปวง เป็นต้น

เมืองนครศรีธรรมราชคงมีอำนาจมาจากในฐานะเมืองประเทศราช แม้ถึงสมัยพระเจ้าอู่ทองแห่งกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าศรีธรรมโศกราชก็ยังต้องทำสงครามแบ่งปันเขตแดนกับพระเจ้าอู่ทองแสดงว่าเมืองนครศรีธรรมราชยังมีอำนาจอิทธิพล เหนือแหลมมลายูอยู่อย่างแท้จริงในช่วงนั้น ในสมัยอยุธยา ในหนังสือกฎหมายเตียรบาลระบุว่า เมืองนครศรีธรรมราชเป็นหัวเมืองเอก ขึ้นพระยามหานคร โดยแยกเอาเมืองอุยงตะหนะ เมืองมะละกา เมืองมลายู เมืองวรารารี ออกจากแคว้นนครศรีธรรมราช ยกเป็นเมืองอิสระขึ้นให้มีกษัตริย์ปกครองถวายต้นไม้ทองเงิน แก่กรุงศรีอยุธยาโดยผ่านเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลและคุ้มครองป้องกันดินแดนส่วนต่างๆทางใต้สุดแหลมมลายู ในฐานะเป็นเมืองอยู่ห่างไกลจากกรุงศรีอยุธยาใครทำผิดก็จะเนรเทศให้ไปอยู่เช่นศรีปราชญ์ก็ถูกเนรเทศให้ไปอยู่เมืองนครศรีธรรมราชและไปสิ้นชีวิตที่นั่นต่อมาปรากฏในศึกดินาทหารหัวเมือง ซึ่งตราขึ้นใน พ.ศ.1919 กล่าวว่า เมืองนครศรีธรรมราชเป็นหัวเมืองเอกเทียบเท่าเมืองพิษณุโลกซึ่งเปรียบเสมือนเป็นพระนครหลวงที่สองของกรุงศรีอยุธยาแล้วเมือง

นครศรีธรรมราชยังคงบทบาทที่สำคัญตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยา ไม่ว่าจะเป็นทางการปกครอง การค้าขายการต่างประเทศ และศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากไม่มีผลกระทบกับการสงครามระหว่างไทยกับพม่า จึงยังรักษาแบบแผนตำราพิธีต่างๆ เช่นพิธีตรุษ สารท การละคร ช่างศิลปะต่างๆ ไว้ได้

ในสมัยเจ้าพระยาโกษาโหมสุริยวงศ์จับสมเด็จพระเชษฐาธิราชพลงพระ-ชนม์ แล้วยกพระอาทิตย์วงศ์ขึ้นเสวยราชย์เจ้าพระยาโกษาโหมไม่พอใจพวกอาสาญี่ปุ่น ประจวบกับเวลานั้นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชต้องหาว่าเป็นกบฏ จึงอุบายยกย่องความดีความชอบ พระยาเสนาภิมุข (ยามาดา นากามาซา) ให้ลงไปเป็นเจ้าพระยานครศรีธรรมราช คุมพวกอาสาญี่ปุ่นทั้งกรมลงไปปกครองเมืองนครศรีธรรมราช โดยอ้างว่าพวกวิลันดา (เนเธอร์แลนด์) จะเอิบเอื่อมเอาเมืองนครศรีธรรมราช คือมีชาวต่างประเทศ เช่น ดัชท์ โปรตุเกส จีน ญี่ปุ่น มาตั้งคลังสินที่ริมคลองท่าวัง ใกล้กับวัดโพธิ์และมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น จึงหาทางกำจัดอาสาญี่ปุ่นไม่ให้เป็นชวากหนาม สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์เป็นกษัตริย์อยู่ได้ 36 วัน ก็ถูกกำจัดออกจากราชสมบัติ เจ้าพระยาโกษาโหมสุริยวงศ์ได้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นสมเด็จพระปราสาททอง เมืองปัตตานีไม่ยอมอ่อนน้อมทัพกรุงมาชุมนุมที่เมืองนครศรีธรรมราช และ หัวเมืองปักษ์ใต้ทั้งปวงขึ้นแก่ฝ่ายสมุหพระกลาโหม ใน พ.ศ. 2178 หนึ่ง ระหว่าง พ.ศ. 2141-2171 เมืองนครศรีธรรมราชได้ถูกอุซงคตนะ (หรืออุยงตนะ แปลว่าปลายแหลม คือยะโฮร์) ยกกองทัพเรือมาโจมตีหลายครั้ง

ในสมัยสมเด็จพระเพทราชาเมืองนครราชสีมาและเมืองนครศรีธรรมราชเป็นกบฏ ทัพกรุงต้องยกออกไปปราบ เจ้าพระยายมราชเจ้าเมืองนครราชสีมาได้หนีออกไปพึ่ง พระยารามเดโช เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช(สังข์) แดกและให้พระยาราชวังสันคุมทัพเรือไปตีทัพเรือ ฝ่ายนครศรีธรรมราชแตก แล้วทัพทั้งสองก็เข้าไปล้อมเมืองไว้พระยารามเดโชเห็นว่าจะสู้ไม่ได้ จึงมีหนังสือ ไปถึงพระยาราชวังสันขอให้ช่วยให้หนีออกไปได้ เพราะทั้งสองคนเคยเป็นสหายและเป็นเชื้อแขกด้วยกัน พระ-ยาราชวังสันจึงจัดเรือให้พระยารามเดโชหนีไปได้สำเร็จ พระยาราชวังสันจึงต้องโทษประหารชีวิต เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า เมื่อ พ.ศ.2310 ไม่มีพระเจ้าแผ่นดินปกครองเมืองหลวงถูกพม่ายึดครองบรรดาหัวเมืองต่างๆจึงตั้งตัวเป็นอิสระเกิดขึ้นหลายกัด้วยกัน เช่น นครราชสีมา นครศรีธรรมราช ฯลฯ ครั้งนั้นพระปลัดซึ่งเป็นผู้รักษาเมือง นครศรีธรรมราช ก็ตั้งตัวเป็นพระเจ้าแผ่นดินเรียกเป็นสามัญกันว่า “เจ้านคร” ครองเมืองนครศรีธรรมราชอยู่ได้ 3 ปี สมเด็จพระเจ้าตากสิน แห่งกรุงธนบุรี จึงเสด็จยกกองทัพไปตีเมืองนครศรีธรรมราช แล้วนำตัวเจ้านครเข้ามาไว้ในกรุงธนบุรี และโปรดให้เจ้านราสุริยวงศ์ไปปกครอง แต่อยู่ได้ไม่นานก็ถึงแก่พิราลัย ในระหว่างที่เจ้านครมารับราชการอยู่ ณ กรุงธนบุรีนั้นได้ทำความ ดีความชอบไว้หลายอย่าง คือได้ไปช่วยราชการสงครามต่อสู้กับพม่า และ ยังได้ยกธิดา (ชื่อฉิม) ถวายเป็นบาทบริจาริกาอีกด้วย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี จึงไว้วางพระทัย จึงโปรดให้กลับไปครองเมืองนครศรีธรรมราชเดิม เมื่อ พ.ศ. 2319 ได้รับสุพรรณบัตรเป็นเจ้าพระยานครศรีธรรมราช มีเกียรติยศเสมอเจ้าประเทศ ตั้งพระยาอรรคมหาเสนาและจตุสดมภ์ สำหรับเมืองนครศรีธรรมราชได้คล้ายกรุงธนบุรี กับทั้งโปรดอนุญาตให้มีละครผู้หญิงได้ ซึ่งปรากฏว่าเวลามีงานใหญ่ๆ ก็โปรดให้เข้ามาเล่นประชันกับละครหลวงด้วย ในสมัยรัชกาลที่ 1 ทรงพระดำริว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินยกเจ้านครขึ้นเป็นเจ้าประเทศราชนั้นเป็นการเหลือเกินไป จึงโปรดให้ลดบรรดาศักดิ์ลงเป็นเจ้าพระยานครอย่างเดิม และต่อมาเมื่อเห็นว่าเจ้าพระยานครศรีธรรมราชแก่ชราปฏิบัติราชการไม่เข้มแข็ง จึงโปรดให้ปลดออกจากตำแหน่ง แล้วโปรดให้ตั้ง เจ้าพิศ อุปราชเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นบุตรเขยเจ้าพระยานครให้เป็นพระยา

นครศรีธรรมราชแทนสืบไป ถึงแม้เมืองนครศรีธรรมราชจะได้ลดฐานะลงเป็นเมืองชั้นพระยามหา
นคร ตามทำเนียบเดิมแล้ว แต่ก็ยังทรงยกย่องทำนองประเทศราช โดยโปรดให้ส่งต้นไม้ทองเงินมา
ทูลเกล้าฯ ถวายจนปีพ.ศ.2443 จึงได้ยกเลิก ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เมืองนครศรีธรรมราชได้
ปกครองดูแลหัวเมืองปักษ์ใต้ ตั้งแต่เมืองชุมพรลงไป จนสุดแหลมมลายู ต่อมาภายหลังพ.ศ.2335 ได้
แยกเมืองสงขลาออกไปจากเมืองนครศรีธรรมราช และให้ปกครองดูแลเมืองปัตตานี กะลันตันตรัง
กานู ส่วนเมืองนครศรีธรรมราชให้ปกครองเมืองไทรบุรี และหัวเมืองตามชายฝั่งมหาสมุทรอินเดีย
ทั้งหมด ต่อมาพระยาพะสิมกับพระยาตรังกานูวิวาทกัน จึงโปรดให้โอนเมืองกะลันตันมาขึ้นเมือง
นครศรีธรรมราชตามเดิมจนถึง พ.ศ.2439 มีการจัดการปกครองเป็นมณฑลเทศาภิบาลโปรดให้แยก
หัวเมืองปักษ์ใต้ คือมณฑลชุมพร และมณฑลนครศรีธรรมราช ตั้งที่ว่าการที่เมืองสงขลา ต่อมาใน
รัชกาลที่ 6 โปรดให้แต่งตั้งตำแหน่งอุปราชปักษ์ใต้ขึ้น ใน พ.ศ. 2458 เพื่อปกครองหัวเมืองปักษ์ใต้
ทั้งหมด ตั้งแต่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ลงไป กับจัดตั้งกองทหารรักษาวังขึ้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
1 กองพัน เมืองนครศรีธรรมราชสังกัดขึ้นแก่อุปราชปักษ์ใต้ ซึ่งตั้งที่ ณ เมืองสงขลา อุปราชปักษ์ใต้มี
ตำแหน่งอยู่ 10 ปีก็ยุบเลิก และยุบกองทหารรักษาวังในพ.ศ.2469 ลงด้วย จนถึง พ.ศ.2476 เมื่อ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงได้ยุบมณฑลนครศรีธรรมราช และคงเหลือเป็น “จังหวัด” คือจังหวัด
นครศรีธรรมราช

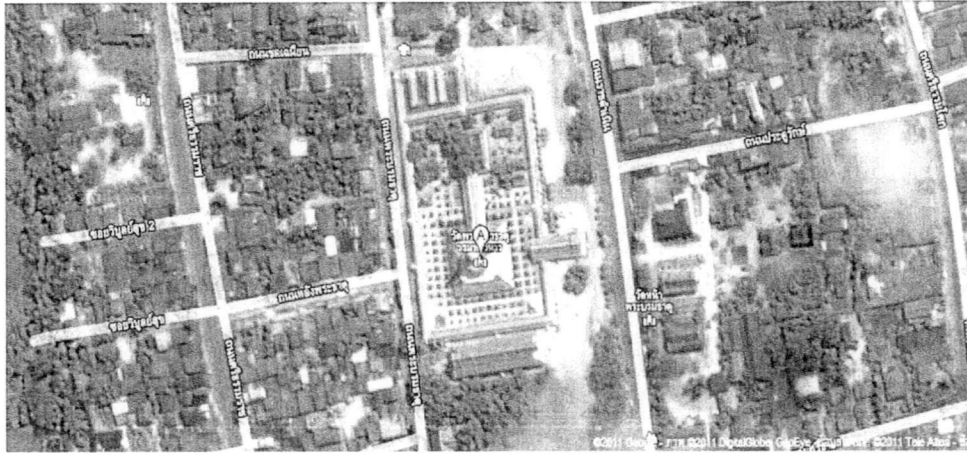
2.2.3 ความหมายของสถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมพื้นที่ หมายถึง สถาปัตยกรรมแบบประเพณีที่ดำรงอยู่ในชุมชนพื้นถิ่น ส่วน
ใหญ่จะเป็นงานสถาปัตยกรรมที่ใช้ประกอบอาชีพและอยู่อาศัยผู้มีอาชีพทางกสิกรรม บางครั้ง
รวมถึงศาสนสถานที่บ้านได้ออกแบบก่อสร้างตามความจำเป็น ตามความหมายที่ตนเข้าใจ โดย
มิใช่แบบแผนของสถาปัตยกรรมไทยโดยตรง นับเป็นงานสถาปัตยกรรมที่มีประวัติยาวนานกว่างาน
สถาปัตยกรรมประเภทอื่นๆ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้อาจจำแนกตามลักษณะประโยชน์ใช้สอย
ออกได้เป็นหลายประเภท เป็นต้นว่า อาคารบ้านเรือนสำหรับอยู่อาศัย ศาสนสถาน เช่น โบสถ์
วิหาร กุฏิ มัสยิด อนุสรณ์สถาน เช่น หลักเมือง เจดีย์ บัว โรงมหรสพ เช่น โรงหนังลุง โรงโนรา
ตลอดจนสาธารณสถานต่างๆ ฯลฯ

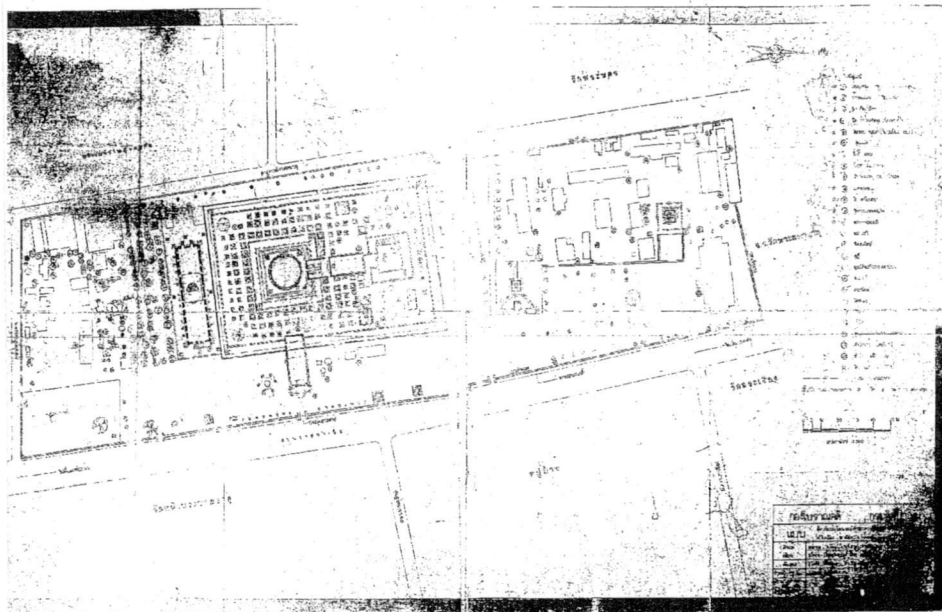
2.2.4 องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

2.2.4.1. แบบแปลน แผนผัง

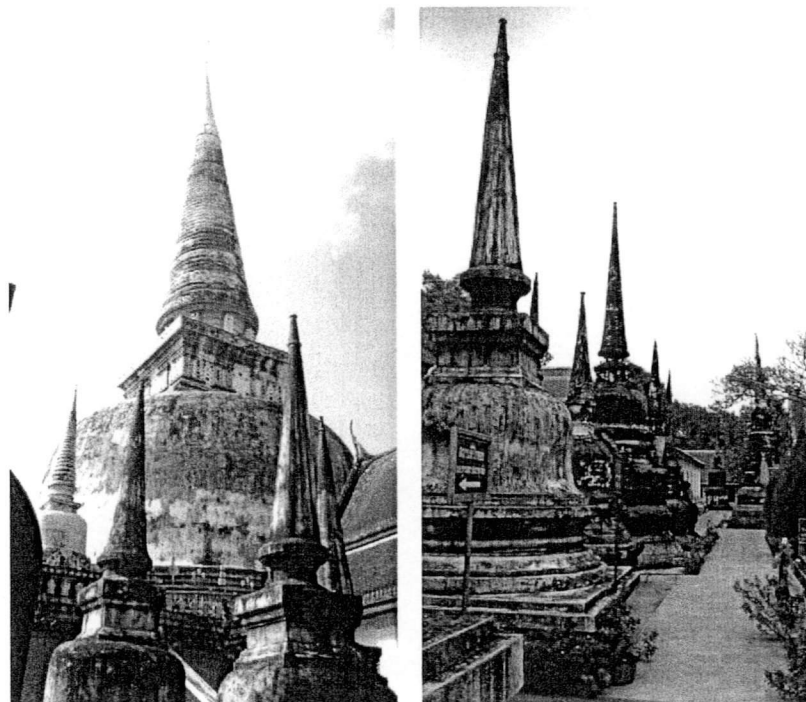
การปลูกสร้างอาคารโบราณสถานภาคใต้ และเรือนไทยทั่วๆ ไปมักจะไม่มีกา
กำหนดแบบแปลน แผนผัง ออกมาเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน แต่ช่างต้องอาศัยความรู้ ความ
ชำนาญแบบ “ทำตามครู” โดยต้องอาศัยข้อมูลที่ได้ตกลงกับเจ้าของบ้านในเรื่องของรูปแบบและ
วัตถุประสงค์การใช้งาน ส่วนกรรมวิธีและขั้นตอนการปลูกสร้างนั้นเป็นหน้าที่ของฝ่ายช่าง แบบ
แปลนผังวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร (สำนักงานกรมศิลปากรที่ 14 จังหวัดนครศรีธรรมราช)



ภาพที่ 2.10 ภาพแผนผังวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



ภาพที่ 2.11 ภาพแผนผังวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



ภาพที่ 2.14 ภาพถ่ายวัดพระมหาธาตุในปัจจุบัน



ภาพที่ 2.15 ภาพด้านหน้าวัดพระมหาธาตุในปัจจุบัน

2.2.5 คุณค่าของพระวิหารวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

2.2.5.1 คุณค่าด้านความเชื่อความศรัทธา

1. คุณค่าด้านภูมิปัญญาเชิงช่าง คุณค่าที่เป็นภูมิปัญญาเชิงช่างนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนจากรูปแบบสถาปัตยกรรม ที่เป็นเอกลักษณ์
2. คุณค่าด้านความงามและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น คุณค่าความงาม ของพระธาตุภาคใต้ปรากฏอยู่ในรูปแบบของทรวดทรงและการประดิษฐ์ตกแต่งซึ่งสะท้อนให้ถึงรสนิยมและแรงศรัทธาของผู้ที่มาเที่ยวชมและมาเคารพศรัทธา

2.2.6 สถาปัตยกรรมประเภทศาสนสถาน

ศาสนสถานมักเป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกโดยเฉพาะอิทธิพลที่มาจากลัทธิศาสนา สถาปัตยกรรมประเภทศาสนสถานที่ปรากฏอยู่ในภาคใต้ บางประเภทมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศซึ่งอาจถือเป็นสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะความเป็นท้องถิ่นได้ เป็นต้นว่า องค์พระบรมธาตุ จังหวัดสุราษฎร์ธานี องค์พระบรมธาตุวัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช อนุสรณ์สร้างซึ่งสร้างขึ้นเพื่อการระลึกถึงผู้ล่วงลับไปแล้วที่เรียกว่า บัว รวมทั้งมัสยิดในศาสนาอิสลาม เป็นต้น

ต่อมาเมื่อพุทธศาสนาลัทธิหินยานหรือเถรวาทจากประเทศลังกาแพร่เข้ามายังดินแดนภาคใต้ของประเทศ ทำให้มีการสร้างศาสนสถานที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากเดิม สถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นในระยะนี้ แสดงอิทธิพลศิลปะลังกาอย่างเห็นได้ชัดเป็นสถาปัตยกรรมหรือทรงโอคว่ำตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมเตี้ยๆ รวมทั้งได้มีการนำประติมากรรมรูปช้างมาประดับบริเวณฐานของสถาปัตยกรรมผสมผสานกับการประดับสถาปัตยกรรมที่ตรงมุมทั้งสี่ ก่อให้เกิดเป็นสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบเฉพาะขึ้นสำหรับศาสนสถานประเภทโบสถ์ วิหาร ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่มีรูปแบบที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางด้านสถาปัตยกรรมก่อสร้างจากส่วนกลางค่อนข้างมาก ยกเว้น ศาสนสถานที่มีความสำคัญรองลงมา เช่น ศาลา หอระฆัง ฯลฯ ที่บางแห่งยังคงรักษาเอกลักษณ์ความเป็นพื้นถิ่นไว้ได้ ที่วัดชลธาราสึงเท จังหวัดนราธิวาส กุฏิสงฆ์ของวัดนี้ทำเป็นอาคารไม้สองชั้น หลังอาคารปั้นหยาสองชั้น ด้านหน้าทำเป็นมุขสามมุข ระหว่างมุขทำซุ้มและบันได ซุ้มประตูระหว่างมุขทำเป็นหลังคาซ้อนสามชั้น คล้ายยอดซุ้มมงกุฎ ภายในกุฏิมีลวดลายประดับ มุขเสาทุกต้นแกะสลักเป็นลวดลายต่างๆ เช่น ดอกไม้ กิ่ง ยักษ์ ร่องลมฉลุไม้ประดับลวดลายสวยงาม ที่ช่องหน้าต่างขนาดเล็กซึ่งเป็นลักษณะของเรือนไทยภาคใต้ ตลอดฝาผนังทั้งสี่ด้านบานหน้าต่างประดับลวดลายจำหลักเป็นอกเส้า และนมอกเลาขนาดเล็กเหนือหน้าต่างเป็นซุ้มทรงเกี้ยวยอด

2.2.7 เมืองนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน

เราชาวนครอยู่เมืองพระมันอยู่ในสัจจะศีลธรรมก่อรูปกรรมดีมีมานะ พากเพียรไม่เบียดเบียนทำอันตรายผู้ใดเมืองคนดินนครศรีธรรมราช เป็นเมืองที่มีเสน่ห์น่าไปเยือนมากเมืองหนึ่ง นอกจาก จะมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์และสวยงาม เช่นเขาหลวง หรือชุมชนพัฒนาตัวอย่างที่บ้านคีรีวง ที่เมืองนครก็ยังเป็นแหล่งศิลปะวัฒนธรรม ทั้งหนังตะลุง โนรา ที่แฝงไว้ด้วยคติธรรม และเป็นเมืองพุทธในแดนใต้ ดังมีพระมหาธาตุบรมหาวิหาร มรดกทางวัฒนธรรมที่เมืองนครมีอยู่ในปัจจุบันนั้น ได้รับการสะสมมาจาก ประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 1800 ปี “ตามพรลิงค์” คือแคว้นที่เคยตั้งอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราชปัจจุบัน ได้รับการบันทึกอยู่ในเอกสารมิลินทปัญหาของอินเดียตั้งแต่ พุทธศตวรรษที่ 5 และเป็นที่ยุติกันดีในหมู่พ่อค้าจากอินเดีย จีน ตะวันออกกลาง ด้วยเป็นเมืองท่าที่สำคัญ ตั้งอยู่บนคาบสมุทรที่กั้นน่านน้ำทั้งสองด้าน จึงเหมาะที่จะเป็นเส้นทางแลกเปลี่ยนสินค้าจากทั้งสองฝั่งสมุทร และประกอบกับมีอ่าวที่เป็นท่าจอดเรือได้ พร้อมกันนั้นศาสนาพราหมณ์ก็ได้แพร่เข้ามาด้วย พบหลักฐานมากในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-14 ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 14-16 อาณาจักรศรีวิชัยที่มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองครุฑ ไซยา มีอำนาจปกครองเหนือดินแดนแถบคาบสมุทร พุทธศาสนานิกายมหายานจึงได้แพร่เข้ามาที่แคว้นตามพรลิงค์ด้วยเมื่อเข้าสู่พุทธศตวรรษที่ 17-18 แคว้นตามพรลิงค์รุ่งเรืองสูงสุด ผู้ครองแคว้นตั้งตนเป็นกษัตริย์ทรงนามพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก พร้อมกันนั้นได้สถาปนาราชวงศ์ปทุมวงศ์ และแผ่อิทธิพลรวมทั้งพุทธศาสนาไปยังเมืองต่างๆในภาคใต้ จนเป็นที่

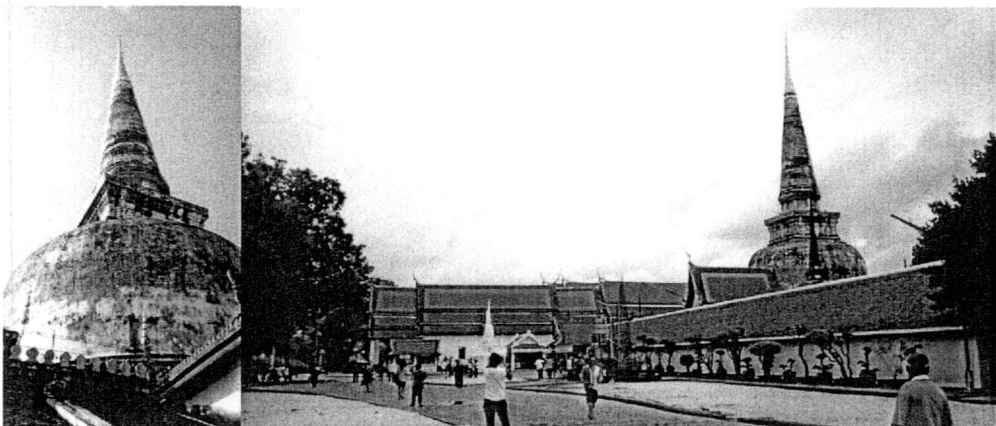
ยอมรับว่านครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยนั้น เมืองนครศรีธรรมราช หรือ นครอันเป็นสง่าแห่งพระราชาผู้ทรงธรรม รุ่งเรืองอยู่ประมาณร้อยกว่าปี และเสื่อมลงเมื่อยกทัพไปตีเมืองลังกา และโจรชาวถือโอกาสเข้าปล้นเมืองถึง 3 ครั้งประกอบกับเกิดไข้ห่าระบาด จึงเป็นเหตุให้บ้านเมืองถูกทิ้งร้าง จนกระทั่งสมัยอยุธยา ผู้คนเริ่มกลับมาตั้งบ้านเมืองใหม่อีกครั้ง และนครศรีธรรมราชได้กลายมาเป็นหัวเมืองฝ่ายใต้ของราชอาณาจักรอยุธยา ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในช่วงรัชกาลที่ 5 ได้มีการแก้ไขการปกครองหัวเมืองปักษ์ใต้ใหม่ นครศรีธรรมราชได้เปลี่ยนฐานะเป็นมณฑลนครศรีธรรมราช ในปี พ.ศ. 2439 จนกระทั่ง พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงได้ยุบมณฑลนครศรีธรรมราชและเปลี่ยนมาเป็นจังหวัดนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน

2.3 วิหารต่างๆภายในวัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

สิ่งสำคัญในวัด พระมหาธาตุวรมหาวิหาร

1. องค์พระบรมธาตุเจดีย์

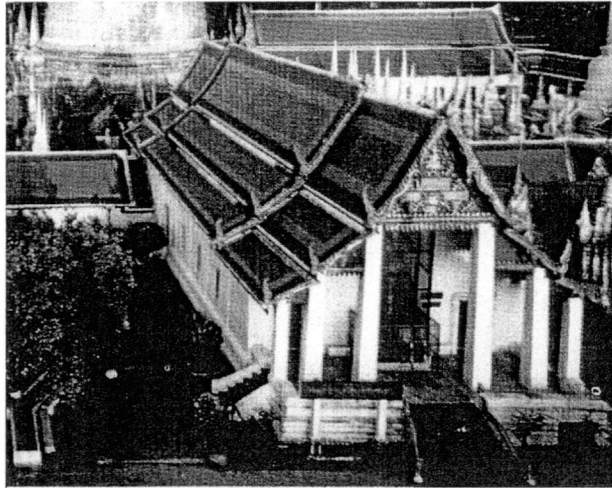
ตามตำนานกล่าวว่าเมื่อเจ้าฟ้าหญิงเหมชาลาและเจ้าฟ้าชายทนต์มหารได้ก่อพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ที่หาดทรายแก้ว นครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ 854 ในช่วงระยะ พ.ศ. 854-1300 ภูมิภาคนี้ได้หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเหตุการณ์หาดทรายแก้ว ก็มีคลื่นซัดสาดพาเอาโคลนทรายขึ้นทับถมเจดีย์ จนกลายเป็นหาดทรายที่ราบเรียบไม่มีร่องรอยเจดีย์ ต่อมาพระเจ้าศรีธรรมโศกราชให้คนขุดรื้อเอา พระบรมธาตุขึ้นมาแล้วสร้างตามความเชื่อพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ตามแบบสถาปัตยกรรมศรีวิชัย มีผู้ให้ความหมายว่าพระบรมธาตุเจดีย์นี้ มีธรรมะอยู่มากมาย เช่นฐาน 4 ด้าน รัตนเจดีย์ทิศ 4 ทิศ มุมนั้นคือ อริยสัจ 4 ที่ลงเลข 8 คือมรรค 8 มืด 8 แม้ปล่องโถงก็หมายถึงอายุเวลาของพุทธศาสนาเป็น 52 ศตวรรษ โดยยอดทองคำหนึ่งเดียวสูงสุดคือนิพพานธรรมนั่นเอง พระบรมธาตุเจดีย์นี้สูง 1 เส้น 15 วา 3 ศอก (ประวัติศาสตร์เมืองนครศรีธรรมราช. 2550:153-158)



ภาพที่ 2.16 พระธาตุเจดีย์

2. วิหารธรรมศาลา

หน้าบันตรงจั่วเป็นไม้แกะสลักประดับกระจกรูปหน้าพานพร้อมข้อความจารึก “ได้บูรณะเมื่อ วันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น 11 ค่ำ ปีมะเมีย ฉศก พ.ศ. 2437” ด้านหน้ามีพระพุทธรูปพระนทกุมารประทับยืนก่อกออิฐถือปูนปิดทองปางประทานอภัย ทรงเครื่องราชาภรณ์อย่างกษัตริย์ ส่วนพระพุทธรูปพระนางเหมชาลาที่นำพระบรมธาตุมาเมืองนครด้วยกัณนนั้นอยู่ด้านหลังวิหารเป็นปางห้ามญาติ เจดีย์สวรรค์ประดับกระจกเชื่อว่าพระยาแก้วเป็นผู้สร้างบรรจุอิฐพระยาราชทำยนำผู้ครองเมืองนคร แล้วเสียชีวิตกลางศึกโจรสลัด พ.ศ. 2437 พระประธานปางมารวิชัยปูนปิดทอง



ภาพที่ 2.17 วิหารธรรมศาลา

3. พระดำน

เป็นวิหารรอบพระบรมธาตุมีหักมูมรูปสี่เหลี่ยม จึงเรียกว่าวิหารคด ผนังด้านนอกทึบ ยกพื้นสูง มีพระพุทธรูปปูนปั้นนั่ง ฝีมือช่างสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ เป็นแถวยาวตลอดทุกด้าน จำนวน 173 องค์ นิยมเรียกว่าพระดำนหรือพระระเบียบผนังด้านในทำเป็นช่องหน้าต่างสลับประตู เป็นเสมือนระเบียบชั้นในของพระบรมธาตุ เป็นบริเวณทำบุญแสดงธรรม และนั่งพักผ่อน แต่ก่อนชาวบ้านนิยมมานั่งอ่านหนังสือให้ฟังกันระหว่างรอพระแสดงธรรม มีท่วงทำนองเฉพาะ เรียกว่า “สวดดำน”

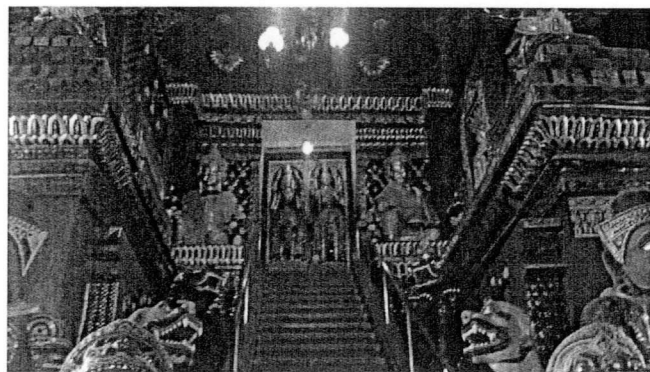


ภาพที่ 2.18 พระดำน

4. วิหารพระม้า

เป็นวิหารหลักทางขึ้นห่มผ้าบูชาพระบรมธาตุบอกเรื่องราวการออกบวชของเจ้าชายสิทธัตถะตรงกลางวิหารมีบันไดทางขึ้นไปสู่ลานประทักษิณรอบองค์ พระบรมธาตุเจดีย์ ภายในวิหารที่ผนังด้านนอกตรงข้ามบันไดที่จะขึ้นไปสู่ลานประทักษิณทั้งสองข้างมีรูปปูนปั้นเป็นรูปเทพยดา และสัตว์ในเทพนิยายด้านซ้ายมือตอนบนมีพระพุทธรูปบาทจำลอง 1 รอย ท้าวจตุคาม

ท้าวรามเทพผู้ปกป้องรักษาพระบรมธาตุเป็นงานปูนปั้นลอยตัว นอกจากนั้นถัดลงมาตั้งแต่หัวบันได สร้างไว้เป็นคู่ ๆ ได้แก่ ครุฑ 1 คู่ ยักษ์ 1 คู่ นาค 1 คู่ มีสิงห์ 3 คู่ ขนบเชิงบันได รูปสี่จำพวกเหล่านี้ตามตำนานระบุว่า เจ้ากาเกาภาษาผูกภาพยนตร์ด้วยเวทมนต์คาถาไว้ปกป้องรักษาพระบรมธาตุไว้



ภาพที่ 2.19 วิหารพระนั่ง

5. ลานประทักษิณ

ปูพื้นด้วยหินอ่อน ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วมีใบเสมาดินเผาและรั้วเหล็กมีฉัตรพุ่มพัด โบกกระดิ่งห้อยใบโพธิ์รายรอบ สี่มุมเป็นพระเจดีย์ทิศทั้งสี่ชื่อรัตนเจดีย์ จากฐานลานประทักษิณที่เป็นส่วนรองรับมาลัยลูกแก้วปากระฆังมีลักษณะเป็นฐานปัทม 4 ชั้นจากพื้นถึงบัว แล้วเป็นองค์ระฆังมีบัลลังก์สี่เหลี่ยมประดับเครื่องถ้วย ต่อด้วยเสาหนานหน้ากระดานที่ประดิษฐานพระอรหันต์อริยสาวกทั้ง 8 ทำประทักษิณอยู่เรียกว่า พระเวียน ต่อด้วยปล้องไฉน แล้วเป็นชั้นบัวคว่ำ บัวหงาย และปลียอดทองคำ และพุ่มข้าวบิณฑ์



ภาพที่ 2.20 ลานประทักษิณ

5. ปลียอดทองคำ

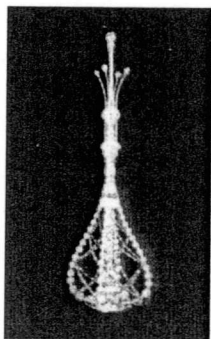
เมืองศรีนครพนมได้มีการชั่งรวมน้ำหนักทองคำได้รวมประมาณ 142 กิโลกรัม โดยพบแผ่นที่มีจารึกไว้ 74 รายการ ที่อ่านและแปลแล้ว 40 รายการ เป็นลายเส้นพระพุทธรูปบ้าง เจดีย์ทรงต่างๆ บ้างมีทั้งอักษรขอมและอักษรไทยระบุเรื่องการช่อม่านักทอง นามและถิ่นพำนักของคณะผู้ช่อมพร้อมแสดงความปรารถนาอันสงฆ์ให้ได้พบพระศรีอารีย์บ้าง ให้ได้ถึงพระนิพพานบ้าง นอกจากนี้บนแผ่นทองคำตลอดระยะเวลาของปลียอดมีการตกแต่งด้วยกระเปาะพลอยรูปปลั๊กขณะสีสันและลวดลายต่างๆ เช่นดอกพิกุลประจำยามถึง 31 แถว



ภาพที่ 2.21 ปลียอดทองคำ

6. พุ่มข้าวบิณฑ์

บนปลายยอดพระบรมธาตุเจดีย์เป็นงานทองคำประดับพลอยและลูกแก้วธรรมชาติที่วิจิตรสวยงามมาก ทั้งส่วนของแกนกลางและพุ่มกรงแก้วจนถึงปลายสุดที่ประดับด้วยดอกไม้ทิศเพชรซี่ก 4 ทิศ ล้อมหม้อทองคำที่ยกสูงหงายไว้เสมีนบาตรรับน้ำ แล้วให้ระเหยกลับสู่อากาศ ประหนึ่งน้ำมนต์ประพรมไปทั่ว เฉพาะกรงแก้วทั้งสิ้นนั้นสวมลูกแก้วใสซี่ละ 16 ลูก รวม 4 ซี่ 64 ลูก ในขณะที่แกนกลางนั้นสอดดวงแก้ว 9 ลูก มีผู้ให้ความหมายถึง มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 นั้นเอง



ภาพที่ 2.22 พุ่มข้าวบิณฑ์

8. วิหารทับเกษตร

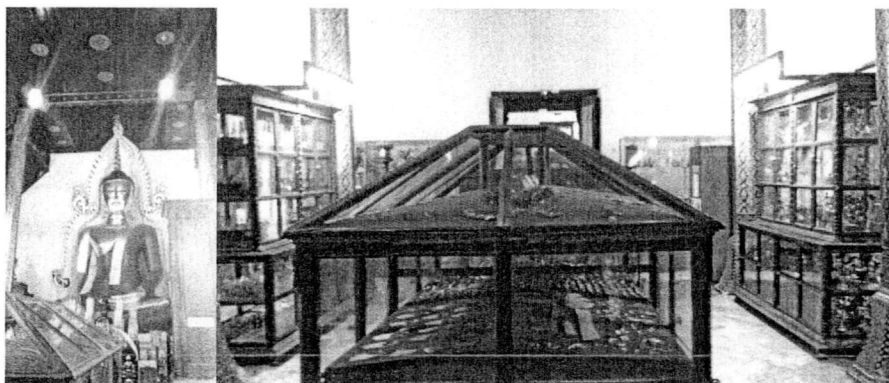
เป็นพระระเบียบรอบองค์ พระบรมธาตุเจดีย์ มีความงามเท่ากันทั้ง 4 ด้าน ประดิษฐานพระพุทธรูปต่าง ๆ ทั้งปูนปั้นและสำริด มีทั้งพระพุทธรูปที่สร้างสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นส่วนใหญ่ รอบฐานพระบรมเจดีย์ ทำเป็นซุ้มมีซ่างยื่นโผล่หัวออกมาจากฐานพระบรมธาตุเจดีย์ คล้ายกับเป็นซื่อคานรับพระเจดีย์ จำนวน 22 ซุ้ม และระหว่างซุ้ม มีเรือนแก้วครอบพระพุทธรูปปั้นปางประทานอภัยอยู่สลับกันไปรอบองค์พระมหาธาตุเจดีย์ 25 ซุ้ม ซุ้มเรือนแก้วนี้ส่วนใหญ่สร้างสมัยอยุธยา



ภาพที่ 2.23 วิหารทับเกษตร

9. พระวิหารเขียน

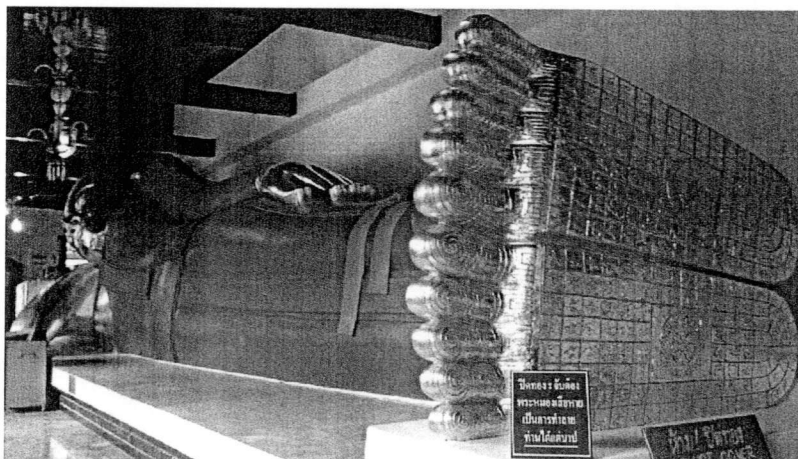
สร้างโดยหลวงศรีวรวงศ์ แต่เดิมตามผนังและเสามีภาพจิตรกรรมฝาผนังอยู่ตลอด ต่อมาภาพชำรุดทรุดโทรมได้มีการทาทับด้วยสีพื้นคงเหลือแต่เพียงชื่อว่าวิหารเขียนปัจจุบันทางวัดใช้เป็นพิพิธภัณฑสถานเก็บรักษาเครื่องพุทธรูปบูชาต่าง ๆ ที่มีการนำมาบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ เช่น ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง สร้อย จี้ ต่างหู แหวน เข็มขัด ปิ่น ฯลฯ



ภาพที่ 2.24 พระวิหารเขียน

10. วิหารโพธิ์ลังกา

เป็นวิหารอย่างวิหารคดสี่เหลี่ยมจตุรัสล้อมรอบพระศรีมหาโพธิ์ที่เชื่อว่านำหน่อมาจากศรีลังกาประดิษฐาน พระพุทธไสยาสน์ปูนปั้นองค์ใหญ่และยังใช้เป็นที่พักของมีค่าที่ชาวบ้านนำมาถวายพระ เช่น ต้นหมาก เถาวัลพุด พร้อมเรื่องเหนือทำด้วยเงิน ทองนาค ขนาดใหญ่ บรรดาเครื่องไม้ หนีบตู้ ลับแล หน้าวิหารโพธิ์ลังกาประดิษฐานพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ทรงเครื่องประทับยืนปางประทานอภัยสมัยอยุธยา เรียกว่าพระพวย เป็นที่นับถือว่าสามารถดลบันดาลการมีลูก จึงมีภาพถ่ายของเด็กมาวางไว้คล้ายกับบน



ภาพที่ 2.25 วิหารโพธิ์ลังกา

11. วิหารพระกัจจายนะ

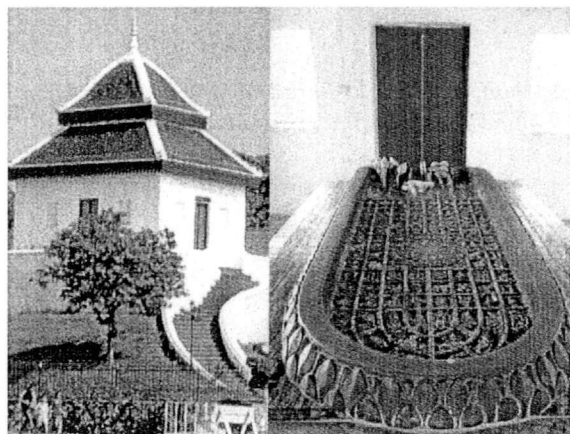
หรือวิหารพระแอดท่านเจ้าคุณพุทธเถระ(มุต สุวฑฒโน) ผู้สร้างวิหารนี้ขึ้น ในปัจจุบันเชื่อกันว่าเป็นพระศักสิทธิ์ในทางบำบัด โรคปวดหลังปวดเอวได้หากนำไปค้ำยันให้หลังพระแอดซึ่งตั้งใจให้มีช่องร่องวางไม้เรียบร้อย และมีมือภินิหารบันดาลให้เกิดลาภเกิดผล



ภาพที่ 2.26 วิหารพระกัจจายนะ

12. พระพุทธบาทจำลอง

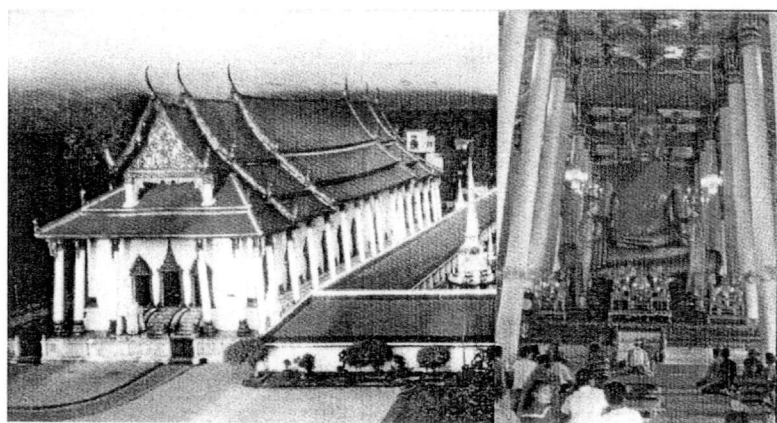
อยู่ที่คเหนือพระมหาธาตุเจดีย์นอกวิหารคด สร้างเป็นมณฑปบนเนินสูงภายในมีแผ่นศิลาสลักจำลองพระพุทธบาท ยาว 74 นิ้ว กว้าง 4.4 นิ้ว สร้างเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2450 ใกล้บันไดทางขึ้นไปพระบาท มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในซุ้มอง๕หนึ่งเรียกว่า พระบุญมาก เชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์ในการบุตรตามที่ขอ ให้ลาภ



ภาพที่ 2.27 พระพุทธบาทจำลอง

13. พระวิหารหลวง

อยู่ทางด้านใต้พระมหาธาตุเจดีย์เป็นสถาปัตยกรรมไทยอย่างสมัยอยุธยา ตรงกึ่งกลางวิหารมีพระประธานองค์ใหญ่ ชื่อ “ศรีศากยะมุนีศรีธรรมราช” ปางมารวิชัยสมัยอยุธยาตอนต้น ประทับแยมพระโอษฐ์พร้อมพระเนตรที่มองลงมาอย่างเมตตาปราณีและสุขสงบเย็นยิ่ง และบนฐานชุกชีมีมหาสาวกสารีบุตร โมคคัลลาน กับทั้งบริวารอื่น ๆ อีกมากมาย



ภาพที่ 2.28 วิหารหลวง

2.4 ประเภทของพระวิหาร

พระวิหารนอกจากจะมีความหมายที่หลากหลายแล้ว ยังมีรูปแบบประเภทและหน้าที่รวมทั้งตำแหน่งที่ตั้งอาคารที่แตกต่างกันออกไป อีกมากมาย โดยเฉพาะในยุคสมัยรัตนโกสินทร์นี้มีปรากฏรวมถึง ๘ ประเภทด้วยกัน คือ

วิหาร หมายถึง อาคารที่เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมา โดยเป็นพระวิหารหลักประธานหรือพระวิหารรองก็ได้ เป็นการเรียกอย่างกว้างๆไม่เฉพาะเจาะจง แต่โดยบทบาทหน้าที่แล้วมักใช้เรียกอาคารที่ใช้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป องค์สำคัญ พระวิหารประเภทนี้ถูกกำหนดให้เป็นหลักประธานของวัดเองโดยตรงแทนพระเจดีย์ หรือพระปรางค์ หรือตั้งเป็นเอกเทศที่ไม่อยู่ในฐานะองค์ประกอบร่วมในเขตพุทธาวาสของวัด แต่ตั้งขึ้นเพื่อหมายให้เป็นอย่าง “พระมหาสุทธาวาส” เช่น พระวิหารพระมงคลบพิตร จ.อยุธยา, พระวิหาร วัดสุทัศน์ฯ กรุงเทพฯ

วิหารหลวง หมายถึง พระวิหารที่ทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบรองร่วมในผังเขตพุทธาวาส ที่ใช้เสริมให้หลักประธานของวัดไม่ว่าจะเป็นพระเจดีย์ พระปรางค์ หรือพระมณฑปให้มีความสำคัญยิ่งขึ้น การเรียกชนิดของพระวิหารว่าเป็น “พระวิหารหลวง” นั้น มีหลักเกณฑ์อยู่ว่าพระวิหารนั้นจะต้องตั้งอยู่ด้านหน้าหรือด้านหลัง “พระเจดีย์” หรือ “พระปรางค์” หรือ “พระมณฑป” อย่างไม่อย่างหนึ่งเท่านั้น เช่น พระวิหารหลวง วัดพระศรีสรรเพชญ์ อยุธยา, พระวิหารหลวง วัดมหาธาตุสุโขทัย

วิหารทิศ หมายถึง กลุ่มพระวิหาร 3 หลังที่มีลักษณะและขนาดที่เท่ากัน สร้างขึ้นเพื่อร่วมประกอบในผัง โดยวางล้อมรอบศูนย์กลางคือพระเจดีย์หรือพระปรางค์ เพิ่มจากพระวิหารหลวงหรือพระอุโบสถที่อยู่ด้านหน้า นิยมสร้างระเบียบคดซีกล้อมเชื่อมต่อส่วนท้ายวิหาร ส่วนใหญ่เป็นพระอารามสำคัญ เช่นมีพระมหาธาตุเป็นต้น แนวคิดนี้น่าจะได้รับแรงบันดาลใจจากสถาปัตยกรรมขอม เช่น วิหารทิศวัดพระปฐมเจดีย์ นครปฐม, วิหารพระพุทธชินราช พิษณุโลก

วิหารราย หมายถึงพระวิหารขนาดย่อมที่สร้างขึ้น เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่ไม่ได้อยู่ในฐานะพระวิหารประธานในวัด พระวิหารรายนี้จะไม่กำหนดจำนวนและตำแหน่งแน่นอน แต่ส่วนใหญ่ไม่อยู่ในแกนประธานและมีขนาดย่อมกว่าพระวิหารหลวงเสมอ พระวิหารรายเหล่านี้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่ทำบุญพิธี

พระวิหารน้อย หมายถึง พระวิหารที่สร้างขึ้นเพิ่มเติมในผัง เพื่อใช้เป็นอาคารสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปโดยเฉพาะ ด้วยเหตุจากวัดมีพระพุทธรูปองค์สำคัญ หรือมีบุคคลมีจิตศรัทธาสร้างถวายวัดเพิ่มภายหลัง วิหารน้อยวัดใหญ่ชัยมงคล อยุธยา, วิหารน้อยวัดพุทไธสวรรย์ อยุธยา

พระวิหารกลบ หมายถึงพระวิหารที่มีขนาดพอประดิษฐานองค์พระพุทธรูป หรือรูปหล่อพระภิกษุที่มีผู้นับถือศรัทธามากอีกทั้งมรดกภาพไปแล้วเพื่อใช้ เป็นสิ่งรำลึกถึงและกราบไหว้บูชา ขนาดประมาณ ๑.๕๐ x ๒.๕๐-๓.๐๐ เมตร เช่น วิหารกลบ วัดพุทไธสวรรย์ อยุธยา

พระวิหารคด ชื่อเรียกพระวิหารที่ตั้งอยู่เฉพาะบริเวณตรงมุมของแผนผังเท่านั้น เนื่องจากเป็นพระวิหารที่ออกแบบแผนผังให้เป็นรูปหักศอก แนวคิดนี้น่าจะเพื่อใช้เป็นส่วนกำหนดขอบเขตล้อมเขตสำคัญไว้ เช่น วิหารคด วัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพมหานคร

พระวิหารยอด หมายถึงพระวิหารที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ประดิษฐานสิ่งสำคัญ เช่น พระบรมธาตุหรือพระพุทธรูปสำคัญ เหตุที่เรียกว่า “พระวิหารยอด” ก็เนื่องด้วยเป็นอาคารที่ออกแบบเป็นเรือนมียอด เช่น วิหารยอด วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพฯ

นอกจากพระวิหารทั้ง 8 ประเภทนี้แล้ว ยังมีชื่อเรียกพระวิหารอีกประเภทหนึ่ง คือ “พระวิหารเขียน” ที่เรียกว่าพระวิหารเขียน เพราะมีการเขียนภาพชาดกหรือพุทธประวัติประดับอยู่ภายใน เช่น พระวิหารเขียนวัดป่าโมก จ.อ่างทอง, โบสถ์น้ำวัดพุทธเอ็น เชียงใหม่

2.4.1 ลักษณะและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถและพระวิหาร

ลักษณะและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมตลอดจนองค์ประกอบประดับตกแต่งระหว่างพระวิหารและพระอุโบสถ แทบจะกล่าวได้ว่าไม่มีความแตกต่างกันเลย อาคารทั้ง 2 ประเภทส่วนใหญ่ต่างใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนเดียวกันทุกประการ ความแตกต่างอยู่ที่การใช้สอย กล่าวคือพระวิหารใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ระหว่างพระภิกษุสงฆ์กับฆราวาส ส่วนพระอุโบสถใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ระหว่างหมู่พระสงฆ์ด้วยกันเท่านั้น ความเป็นพระอุโบสถอาศัยใบเสมา เป็นเครื่องชี้แสดงรูปแบบลักษณะของพระอุโบสถ

ความแตกต่างของรูปแบบลักษณะระหว่างพระวิหารและพระอุโบสถ

แม้ว่าทั้งพระวิหารและพระอุโบสถต่างล้วนใช้รูปแบบลักษณะทางสถาปัตยกรรม ที่เป็นแบบอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันก็ตาม หากแต่เมื่อใช้อาคารทั้ง 2 ประเภทร่วมลงในแผนผังเดียวกันแล้ว ในบางยุคสมัยก็มีการสร้างความแตกต่างของอาคารทั้ง 2 ประเภทในลักษณะต่างๆกัน ตามคตินิยมของยุคสมัยนั้นๆ ดังนี้

ก. ลักษณะของรูปแบบอาคาร เช่น นิยมกำหนดรูปแบบอาคารเพื่อใช้กับอาคารทั้ง 2 ประเภทให้ต่างกัน คือ

ในยุคสมัยสุโขทัย

พระวิหาร นิยมใช้รูปแบบอาคารอย่างมุขเด็จ ในขณะที่พระอุโบสถ นิยมใช้รูปแบบอาคารแบบทรงโรง เช่น วัดช้างล้อม จ.สุโขทัย ,วัดมหาธาตุ อ.เมือง จ.สุโขทัย

ในยุครัตนโกสินทร์

พระวิหาร นิยมใช้รูปแบบอาคารอย่างมุขลด ในขณะที่ อุโบสถ นิยมใช้รูปแบบอาคารอย่างมุขลด มีพะไลปีกนก เช่น วัดอนงคาราม ธนบุรี, วัดประยูรวงศาวาส ธนบุรี

ข. ขนาดอาคารและที่ตั้ง พระอุโบสถในยุคสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 มีความสำคัญกว่าพระวิหาร ดังนั้นพระอุโบสถจะมีขนาดใหญ่กว่าพระวิหาร รวมทั้งตำแหน่งที่ตั้งของพระอุโบสถจะอยู่ตรงกึ่งกลางของแกนประธาน ส่วนพระวิหารวางประกบอยู่ด้านข้างเช่น วัดเทพธิดาราม , วัดราชชนิตดาราม (พระอุโบสถและพระวิหาร.2552:1-7)

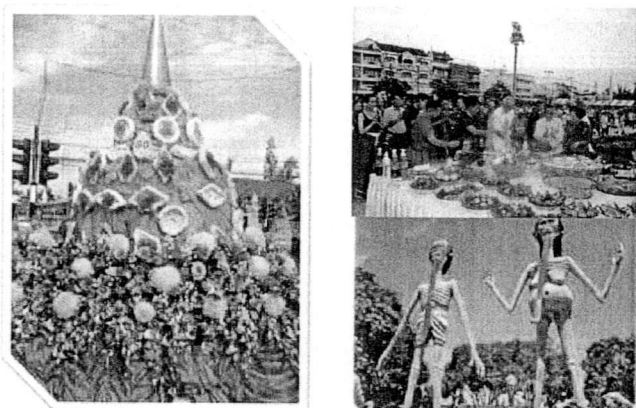
2.5 ประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม

ประเพณีวัฒนธรรม

1. ประเพณีสารทเดือนสิบ

ประเพณีสารทเดือนสิบวิวัฒนาการมาจากประเพณีเปตพลีของพราหมณ์ ซึ่งลูกหลานจัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่มากของชาวภาคใต้

และชาวนครศรีธรรมราช เป็นงานบุญเพื่อแสดงความกตัญญูบุญการี ซึ่งล่วงลับไปแล้ว ตามความเชื่อทางพุทธศาสนาว่าผู้ล่วงลับไปแล้วมีบาปมากจะตกนรกและกลายเป็น “เปตชน” หรือเปรตจะถูกปล่อยตัวจากนรก เพื่อให้มาพบญาติพี่น้องและลูกหลานของตนในเมืองมนุษย์ ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 และให้กลับลงไป นรกดังเดิม ก่อนพระอาทิตย์ขึ้นในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงพยายามหาอาหารต่าง ๆ ไปทำบุญที่วัด เพื่ออุทิศส่วนบุญกุศล แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว การจัดงานระหว่างแรม 9 ค่ำ เดือนสิบ ถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด รวม 10 วัน 10 ค่ำ ในวันแรม 13 ค่ำ ซึ่งเป็นวันจ่าย หมายถึงการจ่ายซื้อของที่จำเป็น เพื่อจัด หมฺรับ ไปทำบุญที่วัด หมฺรับ หมายถึง สำหรับ (ประกอบด้วยขนม 5 อย่าง คือ ขนมพอง ขนมลา ขนมสะบ้า ขนมตี่ซำ และขนมไข่ปลา วันแรม 14 ค่ำ เป็นยกหมฺรับไปวัด เป็นวันรับตายาย วันแรม 15 ค่ำ คือวันทำบุญสารท หรือเรียกว่า วันบังสกล หรือวันส่งตายาย



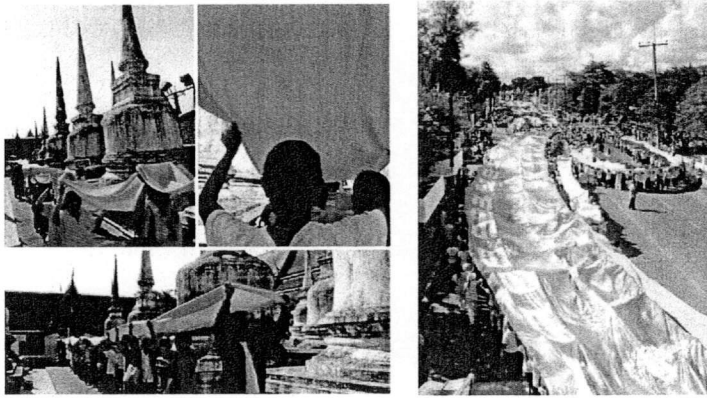
ภาพที่ 2.29 ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

2. ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ในสมัยพระเจ้าศรีธรรมมาโคกเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) อยู่ ณ ได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุเจดีย์ครั้งใหญ่ และแล้วเสร็จในปี พ.ศ 1773 ขณะที่เตรียมสมโภชพระบรมธาตุ อยู่ ณ ชาวปากพ่องกราบทูลว่า คลื่นได้ซัดเอาผ้าแถบผืนหนึ่ง ซึ่งสภาพเขียนพุทธประวัติมาขึ้นที่ชายหาด ปากพ่อง ชาวปากพ่องเก็บผ้านั้นถวายพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช พระองค์รับสั่งให้ชักผ้านั้นจนสะอาดเห็น

ภาพวาดพุทธประวัติ เรียกว่า “ผ้าพระบฏ” จึงรับสั่งให้ประกาศหาเจ้าของ ได้ความว่าชาวพุทธจาก หงสากลุ่มหนึ่ง จะนำผ้าพระบฏไปบูชาพระพุทธรูปที่ลังกา แต่ถูกพายूपัดพามาขึ้นที่ชายฝั่งปากพ่อง เหลือผู้รอดชีวิตสิบคน พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช ทรงมีความเห็นว่าควรนำผ้าพระบฏไปห่มพระบรมธาตุเจดีย์

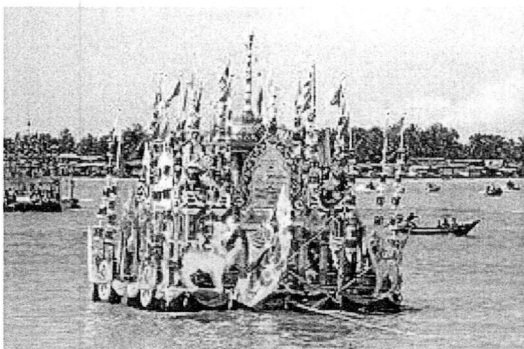
เนื่องในโอกาสสมโภชพระบรมธาตุ แม้ไม่ใช่พระพุทธรูป ตามที่ตั้งใจ แต่ก็ เป็นพระสารีริกธาตุซึ่งเจ้าของผ้าพระบฏก็ยินดี การแห่ผ้าขึ้นธาตุจึงมีขึ้นตั้งแต่ปีนั้น และดำเนินสืบต่อมา จนกลายเป็นประเพณีสำคัญของ ชาวนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน ประเพณีนี้จะนำผ้าไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 (วันมาฆบูชา) และวันวิสาขบูชา (วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6)



ภาพที่ 2.30 ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

3. ประเพณีชักพระ หรือลากพระ

อิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียได้กระจายสู่แนวคิดของชาวนครศรีธรรมราชสืบทอดกันมา ถือว่าเป็นการแสดงความยินดีที่พระพุทธองค์เสด็จกลับจากดาวดึงส์ จึงอัญเชิญขึ้นประทับบุษบกที่เตรียมไว้แห่แห่นไปยังที่ประทับ ในการปฏิบัติคือเป็นการอัญเชิญพระพุทธรูปปางอุ้มบาตรออกแห่แห่นหลังจากอยู่ในพรรษาเป็นเวลานาน จะทำกันในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 โดยก่อนหน้านั้นประมาณ 7 วัน จะมีการตีตะโพน รำกลับ เรียกว่า “คุมพระ” และตกแต่งบุษบกสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปปางอุ้มบาตร(พระลาก) การลากพระนิยมทำกันในวันออกพรรษาเพียงวันเดียว มีทั้งการลากพระบกและพระน้ำ สำหรับการลากพระบกจะลากออกจากวัดตอนเช้าไปชุมนุมกันที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ อำเภอเมือง บริเวณที่ว่าการ อำเภอร้อนพิบูลย์ และลากพระน้ำ จะเริ่มจากบริเวณแม่น้ำปากพนัง อำเภอปากพนัง ซึ่งมีการแข่งเรือเพรียว ซึ่งถ้วยพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทุกปี ปัจจุบันมีการลากพระบกด้วยมีขบวนเรือพระจากวัดต่าง ๆ มาเป็นจำนวนมากกว่า 100 แห่ง



ภาพที่ 2.31 ประเพณีชักพระ

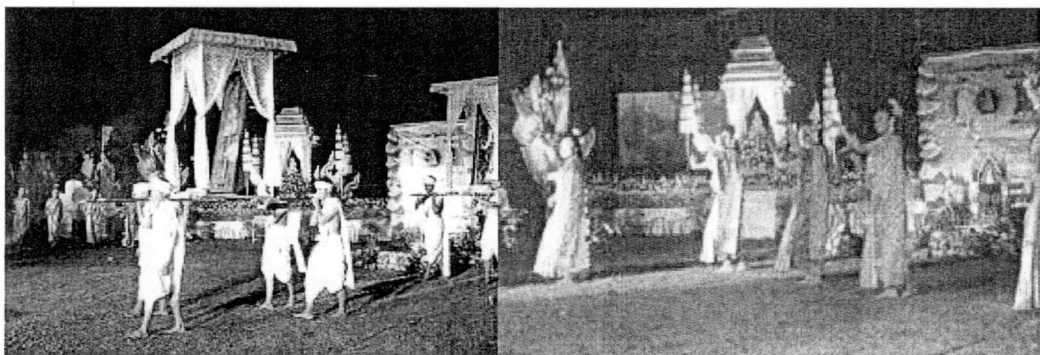
4. ประเพณีแห่นางदान เทศกาลมหาสงกรานต์

ความเป็นมา ประเพณีแห่นางกระดานหรือนางदान เป็นส่วนหนึ่งของประเพณี ตริยัมปวาย หรือประเพณีโล้ชิงช้าของศาสนาพราหมณ์ โดยพราหมณ์จะอัญเชิญเทพนางกระดาน ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 องค์ ขึ้นประดิษฐานบนเสลี่ยงแล้วแห่แหน ไปยังจุดนัดหมาย ส่วนมากจะเป็นโบสถ์ พราหมณ์ประเพณีนี้จัดขึ้นในวันที่ 14 เมษายน ของทุกปีเทพนางกระดานในประเพณีนี้ หมายถึงเทพ เจ้าชั้นรองสามองค์ ประกอบด้วย

เทพนางกระดานแผ่นที่ 1 นามว่าพระอาทิตย์ พระจันทร์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของ กลางวันและกลางคืน

เทพนางกระดานแผ่นที่ 2 นามพระธรณี ซึ่งหมายถึงแผ่นดินอันมั่งคั่ง

เทพนางกระดานแผ่นที่ 3 นามว่าพระคงคา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ ของความเย็นฉ่ำ และความอุดมสมบูรณ์



ภาพที่ 2.32 ประเพณีแห่นางदान

5. ประเพณีตักบาตรรูปเทียน

ประเพณีตักบาตรรูปเทียน เกิดจากพุทธศาสนิกชนนำรูปเทียนดอกไม้ไปนมัสการและ จุดไฟเพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ณ วัดพระมหาธาตุ-วรมหาวิหาร เนื่องในเทศกาลวันเข้าพรรษา ได้พบเห็นพระสงฆ์มากมายคับคั่งมาชุมนุมนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ เช่นกัน เห็นผ้าเหลืองเต็มไป ทั้งวัดจึงเกิดความศรัทธาเลื่อมใส ผู้คนพากันแบ่งรูปเทียนและดอกไม้ของตนถวายให้พระสงฆ์ใช้เป็น เครื่องบูชานมัสการด้วยในวันเข้าพรรษาพุทธศาสนิกชนจึงพร้อมใจกันในวันเข้าพรรษาร่วมกันตัก บาตรรูปเทียนสืบมาจนเป็นประเพณีตักบาตรรูปเทียนถึงปัจจุบัน ประเพณีนี้จะทำขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 เวลา 16.00 น. บริเวณลานวัด



ภาพที่ 2.33 ประเพณีตักบาตรรูปเทียน

6. ประเพณีให้ทานไฟ

นครศรีธรรมราช มีชายฝั่งทะเลยาว ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น ในหน้าหนาวก็ไม่มีหนาว เพียงแต่รู้สึกที่อากาศเย็นลงกว่าปกติ เนื่องจากไม่เคยชินกับอากาศหนาวเย็นลงตอนค่ำ และในตอนย่ำรุ่งเช้ามีดี จึงลุกขึ้นมาก่อไฟผิง เพื่อสร้างความอบอุ่น ประกอบกับขบวนการนครศรีธรรมราช ยึดมั่นในพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนจึงพากันก่อกองไฟในวัด ไกล่บ้าน และนิมนต์พระสงฆ์มาผิงไฟ รับความอบอุ่นด้วย

2.6 ความหมาย แนวความคิดทฤษฎีในการอนุรักษ์และพัฒนา

2.6.1 ความหมายของคำว่า การอนุรักษ์และพัฒนา

ได้มีผู้ให้ความหมายของคำเหล่านี้ไว้หลายท่านด้วยกันคือเช่น

ประนอม ต้นสุขานันท์ (2530:10) ได้ให้ความหมายของคำว่า อนุรักษ์ ไว้ดังนี้

1. การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างรอบคอบ เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคต
2. การอนุรักษ์ หมายถึง การปรับปรุงหรือป้องกันอาคารและบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้านหรือเมืองขนาดเล็ก หรืออาจเป็นส่วนหนึ่งของเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์
3. การอนุรักษ์ หมายถึง การวางแผนการใช้อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยี รวมถึงการดูแลรักษาอาคาร กิจกรรมในอาคาร เป็นต้น
4. การอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำเพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมรวมถึงกิจกรรมอย่างอื่น ๆ ที่ทำเพื่อยืดอายุมรดกทางวัฒนธรรม
5. การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาร่างกายของเมืองเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมดำเนินไปด้วยดี การผ่าตัดเพื่อปรับปรุงระบบการติดต่อ และการสร้างชีวิตใหม่ ในส่วนที่เสื่อมโทรม
6. การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาสິงใดสิ่งหนึ่งให้คงอยู่ในสภาพเดิมที่มันเป็นอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ซึ่งวิธีการนี้ต้องเป็นการทำงานที่ค่อนข้างมากอยู่ในการทำงานปกติแล้วอาจจะหมายถึง การรักษาสິงใดก็ตามให้อยู่ในสภาพที่ดี โดยการทำนุบำรุงอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง (ปิ่นรัชฎ์ กาญจนรัชฎี.2548:94)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2515:17-18) ได้ให้ความหมายของคำว่าพัฒนาว่าหมายถึงการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ดีขึ้น ในหนังสือทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ

ดร.อมร รัชศาสตร์ได้ให้ความหมายของคำว่า “พัฒนา” ไว้ว่า “เป็นการเปลี่ยนระบบที่กระทำ” หรือกล่าวโดยสรุปจากความหมายของหลายๆท่าน คือ ความเจริญก้าวหน้าที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีปริมาณน้อยให้เป็นสิ่งที่มีปริมาณมาก ซึ่งดีกว่าเดิม

2.6.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนา

National Trust of Historic Preservation แห่งสหรัฐอเมริกาและนักอนุรักษ์อื่นๆ ได้มีหลักเกณฑ์อย่างง่ายๆ ในการอนุรักษ์คือ “It is better to preserve than repair, better to repair than restore, better to restore than reconstruct.” การรักษาให้คงสภาพเดิมจะดีกว่าการเปลี่ยนแปลงและซ่อมแซม แต่การเปลี่ยนแปลงหรือซ่อมแซมนี้ก็ยิ่งดีกว่าการบูรณะขึ้นมาใหม่และอย่างไรก็ตามควรถูกรบกวนน้อยที่สุดจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด และถ้าอาคารได้รับการอนุรักษ์อย่างทันเวลา การซ่อมแซมหรือการเปลี่ยนแปลงอย่างขนาดใหญ่ก็จะไม่จำเป็น

วีระ โรจน์พจนรัตน์ (2540:1-11) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของแนวความคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาภาคทางวัฒนธรรมที่เป็นสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นที่รองรับในและเทศต่างๆ และวิธีดำเนินการในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไว้ดังนี้

ความเป็นมาและพัฒนาการการอนุรักษ์สงวนรักษา ตามการปฏิบัติเชิงกายภาพได้ถูกเรียกรวมว่าเป็นการบูรณปฏิสังขรณ์ (restoration) แนวความคิดในปัจจุบันการบูรณะซึ่งหมายถึงการทำให้โบราณสถานคือสภาพสุ่ ลักษณะที่เคยปรากฏในอดีตและสามารถทำให้มันเป็นส่วนที่เข้ากันได้กับโลกปัจจุบัน ได้มีการประกาศนิยามขึ้นเป็นหลักการเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2337 ในการประชุมแห่งชาติที่ประเทศฝรั่งเศส และต่อจากนั้นวิธีการในการอนุรักษ์ สถาปัตยกรรมตามแนวคิดต่างๆ ได้เกิดขึ้นโดยต่อเนื่องกันมา

ช่วงปี พ.ศ. 2353-2373 ถือหลักการประกอบขึ้นใหม่จากเดิมและทำเลียนแบบส่วนที่ขาดหายไป หลังจากที่มีการประกาศนิยามของการบูรณะขึ้นในประเทศฝรั่งเศสแล้วในปี พ.ศ. 2343 แนวคิดแรกในการบูรณะได้เกิดขึ้น โดยถือหลักการนำส่วนประกอบของโบราณสถานที่ยังขาดหายไปก็ให้มีการทำเลียนแบบขึ้น (Reproduction) ทั้งนี้ให้เน้นที่จะก่อให้เกิดความแตกต่างโดยชัดเจนระหว่างของเดิมกับส่วนประกอบใหม่ที่ทำเลียนแบบ การบูรณโบราณสถานสถานที่ต่างๆ ในขณะนั้นได้กระทำตามวิธีการนี้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณโบราณสมัยคลาสสิกที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี

ปี พ.ศ. 2373-2413 “Stylistic” Restoration ได้แก่การซ่อมแซมอาคารสถาปัตยกรรมตามสมัยนิยมให้มีความสมบูรณ์ ด้วยการเน้นการบูรณ “ให้เป็นสไตล์เดียวกัน” ตัวอย่างการบูรณตามวิธีนี้ เช่น วิหารนอเตรอดาม (Notre Dame) ในกรุงปารีส ตามแนวคิดแบบนี้สถาปัตยกรรมแต่ละแห่งไม่อาจมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง แนวคิดดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการก่อสร้างเพื่อตัดแปลงและต่อเติมขนาดใหญ่ ทำให้อาคารต่างๆ เปลี่ยนไปในรูปแบบเดียวกัน

ปี พ.ศ. 2393 “Romantic” Restoration แนวความคิดนี้เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ทั้งนี้สืบมาจากแนวคิดแบบโรแมนติกที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น ซึ่งแทนที่จะมีการดำเนินการอย่างรุนแรงในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารในการบูรณะ กลับเห็นว่าควรที่จะเคารพสถาปัตยกรรมในรูปแบบที่

มันขึ้นอยู่กับ สถาปัตยกรรมในอดีตมันจะเป็นซากผุพังก็มีค่าเฉพาะในตัวเองและแสดงถึงความต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันจึงสมควรให้มีความจริงจังต่อสถาปัตยกรรมเหล่านั้น

ปี พ.ศ. 2423-2433 Historical Restoration ซึ่งมี Luca Beltrami เป็นผู้สนับสนุนและนำมันมาใช้ โดยยังยึดถือการดำเนินการอย่างกว้างขวางต่อสถาปัตยกรรม แต่เป็นไปในรูปแบบของการคาดเดาว่าอาคารนั้นๆ ควรจะเป็นเช่นใดในอดีต (โดยศึกษาจากตัวอย่างอาคารที่คล้ายคลึงกันแล้วนำมาแบบอย่างนั้นมาใส่ในอาคารที่จะทำการปฏิสังขรณ์ แนววิธีการนี้จะต่างจากการปฏิสังขรณ์แบบ “Stylistic” ตรงที่แบบ “Stylistic” ไม่สนใจว่าโบราณสถานสไตล์ใดแต่จะเปลี่ยนให้เป็นไปในสไตล์ที่ตนเลือกให้หมด)

ปี พ.ศ. 2426 Camillo Boito ได้ประกาศหลังการบูรณะ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ยึดถือจนถึงปัจจุบัน โดยมีสาระ 4 ประการคือ

1. สถาปัตยกรรมนั้น นอกจากจะมีคุณค่าสำหรับการศึกษาแล้ว ยังเป็นหลักฐานแสดงประวัติศาสตร์ของชาติศาสตร์ของชาติและประชาชน จึงสมควรได้รับการเคารพ การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นบนสถาปัตยกรรมย่อมเป็นการหลอกลวงและเป็นการกระทำที่ผิด

2. สถาปัตยกรรมควรได้รับการเสริมสร้างความแข็งแรงมากกว่าการซ่อมแซมและการซ่อมแซมมากกว่าการปฏิสังขรณ์ การเพิ่มเติมโดยทำเป็นของใหม่ ควรหลีกเลี่ยง

3. หากการต่อเติมมีความจำเป็นเพื่อความแข็งแรงของอาคาร หรือเพื่อความจำเป็นอื่นใด การกระทำนั้นให้อยู่บนพื้นฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องพอ ลักษณะและวัสดุที่ใช้ต่อเติมควรแตกต่างจากของเดิม แต่รูปลักษณ์ของอาคารดั้งเดิมยังสามารถดำรงไว้ได้

4. ส่วนต่อเติมที่เกิดขึ้นในยุคสมัยต่างๆ ถือเป็นส่วนของสถาปัตยกรรมนั้นให้พึงรักษาไว้ ยกเว้นจะเป็นการปกปิดหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบอาคารนั้น

ปี พ.ศ. 2474 Athen Carter หลักการของ Boito ต้องใช้เวลาถึง 48 ปี จึงเป็นที่ยอมรับในการประชุมนานาชาติด้านการบูรณะปฏิสังขรณ์ที่กรุงเอเธนส์ เมื่อปี พ.ศ. 2474 ทฤษฎีการที่ออกในการประชุมนั้น นอกเหนือจากการยอมรับหลักการทั้งหมดของ Boito แล้ว ยังได้มีการเสนอแนะว่าสมควรให้มีการบำรุงรักษาสถาปัตยกรรมเป็นประจำและควรใช้เทคนิคและระบบงานก่อสร้างที่ทันสมัยที่สุดในการบูรณะปฏิสังขรณ์

ปี พ.ศ. 2575 “Scientific” Restoration ปีถัดมา G.Givannoni ได้ขยายหลักการดังกล่าวและตั้งเป็นทฤษฎีการบูรณะ เช่น วิทยาศาสตร์ เพื่อการยืดอายุของสถาปัตยกรรมให้ยืนยาวมากขึ้นวิธีการนี้อาศัยความรู้ด้านชีวเคมี และฟิสิกส์เข้ามาช่วย เช่นการนำเอาวัสดุที่เปื่อยเข้าไปปฏิบัติการในห้องวิทยาศาสตร์ เมื่อแข็งแรงแล้วก็นำกลับมาไว้ที่เดิม โดยไม่ใช้วัสดุทดแทน

ปี พ.ศ. 2488 “Critical” Restoration การปฏิสังขรณ์ “เชิงวิกฤติ” เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นการผสมผสานบูรณะแนวคิดต่างๆ ในการรักษาสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าให้มีเนื้อแท้ดั้งเดิมมากที่สุด ไม่มีกฎตายตัวว่าวิธีการใดเหมาะสมกับอาคารประเภทใด แต่ให้พยายามหาแนวทางหลาย ๆ วิธีมารักษาเพื่อแก้ดั้งเดิมมากที่สุด อย่างไรก็ตามโดยหลักการแล้วการบูรณะปฏิสังขรณ์จะต้องคงรูปเดิมที่มีคุณค่าเป็นหลัก

ปี พ.ศ. 2507 Icomos Standara ในการประชุมนานาชาติ สำหรับสถาปนิกการและนักเทคนิคเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานในเมืองเวนิซ ประเทศอิตาลี ในปี พ.ศ. 2507 ซึ่งจัดโดยสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (ICOMOS) หลักในการอนุรักษ์โบราณสถานได้ถูกสร้างขึ้นจากพื้นฐาน

ของกฎบัตรแห่งกรุงเอเนส์ ซึ่งกฎบัตรเรียกว่า (กฎบัตรสากลแห่งเมืองเวนิซ) (Venice Charter) เนื้อหาของที่กำหนดในกฎบัตรดังกล่าวเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป แม้หลายประเทศนั้น ๆ ก็ตามแต่ส่วนใหญ่ก็ยึดตามแนวและข้อกำหนดของ Venice Charter เป็นส่วนใหญ่

กฎบัตรสากลแห่งเมืองเวนิซ ว่าด้วยคารสงวนรักษาและบูรณะและอนุสรณ์สถานและแหล่งที่ตั้ง (International Charter Conservation and Restoration Monuments and Sites)

อนุสรณ์สถานประวัติศาสตร์ที่ตกทอดกันมาหลายชั่วอายุคนนั้น มีเรื่องของอดีตประจวบอยู่ บรรดาอนุสรณ์สถานที่ยังเหลือจนถึงปัจจุบัน ก็เป็นพยานหลักฐานของจารีตประเพณีที่มีหลายยุคหลายสมัย เมื่อมนุษยชาติเพิ่มพูนความสำนึกในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคุณค่าของมนุษย์และถือว่าอนุสรณ์สถานเหล่านั้นคือ มรดกร่วมกันจึงเป็นที่ยอมรับกันว่า จะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในการป้องกันมรดกดังกล่าวไว้เพื่อลูกหลานในอนาคต ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ที่จะสืบทอดต่อไปให้ลูกหลาน ซึ่งความอุดมอย่างเต็มที่ของความเป็นอยู่อย่างแท้จริง

จำเป็นที่ต้องตกลงกันในหลักที่เป็นแนวทางในการสงวนรักษา และบูรณะโบราณสถานและกำหนดไว้ให้เป็นมาตรฐานสากลโดยแต่ละประเทศต้องรับผิดชอบในการนำไปประยุกต์ใช้ให้อยู่ในกรอบวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของตน ด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ที่มีข้อมูลพื้นฐานนี้เป็นครั้งแรก กฎบัตรเอเนส์ ปี พ.ศ. 2474 (ค.ศ. 1931) ได้ช่วยพัฒนาความเคลื่อนไหวระหว่างชาติให้แผ่กว้างออกไป ซึ่งก่อรูปขึ้นเป็นเอกสารแห่งชาติ ต่อมาองค์การหลังนี้ได้ก่อตั้งศูนย์ระหว่างชาติเพื่อการศึกษาเรื่องการสงวนรักษาและบูรณะสมบัติทางวัฒนธรรมขึ้น ความสำนึก และการศึกษาวิเคราะห์ที่มากขึ้นนำไปสู่ปัญหาที่เกิดขึ้นซับซ้อนและผันแปรมาอย่างไม่ขาดสาย จึงถึงเวลาแล้วที่จะพิจารณาตรวจสอบกฎบัตรใหม่ เพื่อที่จะได้ศึกษาหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องโดยตลอด และขยายขอบเขตออกไปในเอกสารฉบับใหม่

ฉะนั้น ในการประชุมสภาระหว่างแห่งสถาปนิกและเจ้าหน้าที่เทคนิคด้านอนุสรณ์สถานประวัติศาสตร์ ครั้งที่ 2 ณ นครเวนิซ ระหว่างวันที่ 25-31 พฤษภาคม 2705 ค.ศ. 1964) ที่ประชุมได้ลงมติเห็นชอบในข้อความต่อไปนี้

คำจำกัดความ

มาตราที่ 1 ความหมายของอนุสรณ์สถานแหล่งประวัติศาสตร์นั้น มีครอบคลุมแต่งงานก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมอย่างเดียวกัน แต่ยังมีหมายถึงสถานที่ตั้งของเมืองหรือชนบทซึ่งพบพยานหลักฐานของอารยธรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นพิเศษ และหลักฐานของความเจริญก้าวหน้าที่สำคัญ หรือของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในอดีตมีความสำคัญทางวัฒนธรรมขึ้นเมื่อกาลเวลาล่วงไปอีกด้วย

มาตราที่ 2 การสงวนรักษาและบูรณะอนุสรณ์สถาน จะต้องอาศัยวิทยาการและเทคนิคทั้งปวงซึ่งอาจช่วยในการพิทักษ์รักษาและคุ้มครองมรดกทางสถาปัตยกรรมได้

ความมุ่งหมาย

มาตราที่ 3 ความมุ่งหมายในการสงวนรักษาและบูรณะอนุสรณ์สถานก็เพื่อการศึกษาทั้งฐานะที่เป็นงานศิลปะ และเป็นหลักฐานประวัติศาสตร์

การสงวนรักษา

มาตราที่ 4 การสงวนรักษาอนุสรณ์สถานนั้นจำเป็นต้องปฏิบัติให้เป็นงานถาวร

มาตราที่ 5 สงวนรักษาอนุสรณ์สถานมักจะทำได้สะดวก โดยการนำอนุสรณ์สถานมาใช้เพื่อจุดประสงค์ที่จะให้เป็นประโยชน์ทางด้านสังคมบางประการ แม้ประโยชน์ดังกล่าวจะเป็นที่ปรารถนา แต่ต้องไม่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ก็นำอนุญาติให้ทำได้หากได้ปฏิบัติภายในข้อจำกัดเหล่านี้

มาตราที่ 6 การสงวนรักษาอนุสรณ์สถาน หมายถึง การสงวนรักษาสิ่งแวดล้อมของเดิมไว้ซึ่งไม่เกินสัดส่วนหารเป็นสิ่งแวดล้อมที่อนุสรณ์สถานตั้งอยู่ การเคลื่อนย้ายอนุสรณ์สถานไปทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนนั้นอนุญาติให้ทำได้ ยกเว้นในกรณีที่จำเป็น ทำเพื่อคุ้มครองป้องกันอนุสรณ์สถานนั้น หรือมีเหตุผลที่ต้องทำเพื่อประโยชน์อันสำคัญยิ่งในระดับชาติ หรือนานาชาติ

มาตราที่ 7 อนุสรณ์สถานนั้นมาสามารถแยกออกจากประวัติศาสตร์ ซึ่งมีอนุสรณ์สถานนี้เป็นพยานอยู่ หรือแยกจากสิ่งแวดล้อมที่อนุสรณ์สถานตั้งอยู่ การเคลื่อนย้ายอนุสรณ์สถานไปทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนอนุญาติให้ทำได้ ยกเว้นในกรณีที่จำเป็นเพียงวิธีเดียวที่ต้องสงวนรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ได้อย่างแน่นอน

มาตราที่ 8 บรรดาชิ้นประติมากรรม จิตรกรรม หรือมณฑลศิลป์ ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของอนุสรณ์สถาน การเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่อนุสรณ์สถานนั้นควรจะทำได้ในกรณีเดียว คือนำไปบูรณะซ่อมแซมหรือสงวนรักษา หากพิจารณาเห็นว่าเป็นเพียงวิธีเดียวที่จะรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ได้แน่นอน

การบูรณะ

มาตราที่ 9 กรรมวิธีการบูรณะเป็นงานที่ต้องการความชำนาญอย่างสูงในการปฏิบัติ จุดมุ่งหมายก็เพื่อสงวนรักษาแสดงให้เห็นคุณค่าทางสุนทรีย์ และทางประวัติศาสตร์ของอนุสรณ์สถานโดยยึดถือวัตถุดั้งเดิม และเอกสารอันเชื่อถือได้เป็นหลักการบูรณะนั้นต้องยุติลง ณ จุดที่จะต้องเริ่มใช้และกรณีงานบูรณะที่ทำพิเศษออกไป โดยไม่จำเป็นนักจะต้องให้แตกต่างเห็นชัดจากองค์ประกอบสถาปัตยกรรม และให้มีเครื่องหมายประทับแจ้งเวลาที่บูรณะ ในการบูรณะไม่ว่าจะในกรณีใดก็ตามสิ่งที่จะต้องมาก่อนและติดตามภายหลังด้วย คือ การศึกษาอนุสรณ์สถานทั้งในแง่โบราณคดีและประวัติศาสตร์

มาตราที่ 10 เห็นเป็นเทคนิคที่เคยใช้ปฏิบัติสืบกันมานั้นไม่เหมาะสมในการบูรณะอนุสรณ์สถานเพื่อให้มั่นคง ย่อมใช้เทคนิคทันสมัยวิธีใดเข้าช่วยในการสงวนรักษาและสร้างได้ หากประสิทธิภาพของวิธีนั้นๆ มีข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ยืนยัน และพิสูจน์แล้วด้วยโดยประสบการณ์

มาตราที่ 11 จักต้องยึดถือเคารพสิ่งที่ช่วยให้ทราบแบบก่อสร้างทุกๆสมัยของอนุสรณ์สถานนั้นๆ เพราะภาพของแบบก่อสร้างมิใช่จุดมุ่งหมายของการบูรณะ เมื่ออาคารแห่งใดรวมสมัยต่างๆ สร้างทับกันไว้การที่เผยให้เห็นสิ่งก่อสร้างที่อยู่ชั้นล่างย่อมทำได้เฉพาะกรณีพิเศษเท่านั้นและเมื่อสิ่งเคลื่อนย้ายออกมามีคุณค่าน้อย และวัตถุที่เคยให้ทราบคุณค่ายิ่งในโบราณคดี และทางสุนทรีย์ และสภาพของการสงวนรักษาดีพอที่จะทำเช่นนั้นได้ประเมินคุณค่าสำคัญผู้รับผิดชอบงานนั้นแต่ผู้เดียวไม่ได้

มาตรา 12 การสร้างแทนส่วนที่ขาดหายไปนั้นจะต้องครบบริบูรณ์ กลมกลืนเข้ากับส่วนใหญ่อื่นทั้งหมดแต่ในขณะเดียวกัน จะต้องมอ

เห็นได้ชัดชัดเจนว่า ต่างจากของเดิมเพื่อการบูรณะนั้นจะได้ไม่เป็นการปลอมหลักฐานทางศิลปกรรมหรือทางประวัติศาสตร์

มาตราที่ 13 ไม่อนุญาตให้มีการต่อเติม นอกเสียจากว่าการต่อเติมนั้นไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนที่น่าสนใจของอาคาร สิ่งแวดล้อมที่ห้อมล้อมมา บริเวณสมดุขององค์ประกอบและความสัมพันธ์

สถานที่ทางประวัติศาสตร์

มาตราที่ 14 สถานที่ตั้งของอนุสรณ์สถานจะต้องเป็นที่ได้รับการดูแลเป็นพิเศษเพื่อป้องกันให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงแข็งแรงและเพื่อให้เรียบร้อยไม่รกรุงรัง และอยู่ในสภาพที่เหมาะสม งานสงวนรักษาและบูรณะซึ่งดำเนินอยู่ในสภาพที่ตั้งกล่าว ควรจะต้องยึดหลักการซึ่งกำหนดไว้ในมาตราดังกล่าวข้างต้น

การขุดค้น

มาตราที่ 15 การขุดค้นจะต้องดำเนินไปตามมาตรฐานทางวิทยาการและตามข้อเสนอแนะที่นิยมสากลใช้ในกรณีที่มีการขุดค้นทางโบราณคดี ซึ่งองค์การศึกษาฯสหประชาชาติได้ตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2499(ค.ศ.1950)

เอกสารสิ่งพิมพ์

มาตราที่ 16 งานทั้งปวงที่เกี่ยวกับการรักษา การบูรณะหรือการขุดค้นจะต้องจัดทำเอกสารที่มีความถูกต้อง ในรูปของรายงานแบบวิเคราะห์ และวิจารณ์รวมทั้งภาพประกอบซึ่งเป็นภาพถ่ายเส้นและภาพถ่าย (ในเอกสารนั้น) จะต้องรวมงานปฏิบัติทุกขั้นตอนของงานแล้ว่าง งานเสริมความมั่นคง การปรับปรุงจัดบริเวณและการประกอบให้สมบูรณ์ รวมทั้งเทคนิคและแบบแผนต่างๆที่ได้กำหนด

นอกจากนี้ โอกาส วัลลิภากร ได้เสนอหลักการในการอนุรักษ์โบราณสถานไว้ในการสัมมนาเรื่องเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมในประเทศไทย

(โอกาส วัลลิภากร : การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย :112)

1. ให้ความสำคัญต่อการคงทนต่อไปเป็นอันดับแรก
2. ปฏิสังขรณ์อย่างรอบคอบมั่นใจทุกจุดต้องมีเหตุผลที่แน่นอนในการซ่อม
3. ยึดถือแนวทางการคิดเดิมเป็นหลัก อย่าใช้ทัศนคติของสมัยปัจจุบัน
4. ให้ใช้ตัวโบราณเอง เป็นตัวกำหนดแนวทางอนุรักษ์
5. รักษาคุณค่าทางศิลปะ และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ลงไปจนถึงรายละเอียดทุกขั้นตอน
6. ยอมรับความเป็นสางอนุสรณ์ และรับสภาพที่คงเหลือ
7. ซ่อมแซมด้วยวิธีการสร้างเติม ใช้ความคิดสมัยใหม่ต่อเมื่อจำเป็นเท่านั้น
8. ถ้าจำเป็นต้องเสริมต่อต้องทำให้ชัดว่าไม่ใช่ของเก่าที่ทำในยุคเดียวกัน
9. ใช้ความรู้ในการช่างที่ทันสมัยที่สุด สำหรับการเสริมสร้างความมั่นคง
10. จัดทำหลักฐานอธิบายการดำเนินงานอนุรักษ์ทุกระยะพร้อมภาพถ่ายประกอบ

นอกจากนี้ วีระ โรจน์พจนรัตน์: ได้เสนอวิธีการสงวนรักษาสถาปัตยกรรมและสถานที่ทางวัฒนธรรม (วีระ โรจน์พจนรัตน์ :การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม : 9-11)

ในการอนุรักษ์สงวนรักษาสถาปัตยกรรม การดำเนินการอาจปฏิบัติในระดับและวิธีการต่างๆ ขึ้นอยู่กับสภาพของอาคารและสถานที่แต่ละแห่งเป็นสำคัญซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. การคุ้มครองป้องกัน (Protection) คือ การดำเนินการหรือกระบวนการในการใช้มาตรการต่างๆอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดผลในการคุ้มครองและป้องกันสภาพทางกายภาพของโบราณสถานให้ปลอดภัย รอดพ้นจากการเสื่อมสภาพ การถูกทำลาย ซึ่งรวมไปถึงทำลายโดยสภาพแวดล้อม เช่น การวางแผนจัดทำพื้นที่กันชน และข้อกำหนดต่างๆ ที่จะระงับการป้องกันการถูกทำลายต่างๆช่วยเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งจะสร้างขึ้นควบคู่กับการให้อำนาจในการลงโทษ

2. การบำรุงดูแล (Maintenance) ในมาตรการนี้เป็นวิธีการดำเนินการให้โบราณสถานคงอยู่ในสภาพที่เคยเป็นอยู่ โดยมุ่งเน้นในเรื่องการตรวจตราอย่างสม่ำเสมอและการบำรุงรักษาแบบหมุนเวียนและแบบประจำ นอกจากนี้ยังรวมถึงการซ่อมแซมเล็กๆน้อยๆ

3. การอนุรักษ์ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Conservation) ได้แก่การดำเนินการที่นำความรู้และผลการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์มาปรับใช้เพื่อการอนุรักษ์และสงวนรักษาสถาปัตยกรรม ซึ่งจะมีผลอย่างมากในการคงคุณค่า และความเป็นของแท้ดั้งเดิมของวัสดุก่อสร้างและรูปทรงและส่วนประกอบต่างๆของสถาปัตยกรรม

4. การเสริมความมั่นคงแข็งแรง (Consolidation) หมายถึง การกระบวนการใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้อาคารที่มั่นคงแข็งแรง สามารถทนต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศได้สืบต่อไป หรือทำให้เกิดความสมบูรณ์ทางโครงสร้าง การดำเนินการวิธีการนี้ที่ปฏิบัติโดยทั่วไปได้แก่การเสริมความมั่นคงของส่วนรากฐานส่วนโครงสร้างภายในตัวโบราณสถานที่ไม่แข็งแรงปลอดภัย ให้มีความมั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้นทั้งนี้ รูปทรงตามที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันจะยังคงไว้โดยไม่มี การเปลี่ยนแปลง

5. การบูรณปฏิสังขรณ์ (Restoration) หมายถึง การกระทำหรือกระบวนการในการทำให้รูปทรงหรือรายละเอียดต่างๆ ของสถาปัตยกรรมรวมทั้งสถานที่ตั้งกลับมาปรากฏให้เห็นเช่นที่เคยเป็นในอดีต วิธีการปฏิบัตินี้อาจเป็นการเอาส่วนต่อเติมที่สร้างภายหลังออกหรือเป็นการเสริมทดแทนส่วนดั้งเดิมที่ขาดหายไปก็ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบูรณปฏิสังขรณ์ไม่เพียงแต่เพื่ออนุรักษ์ความสมบูรณ์ของสถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่ยังทำให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมชัดเจนขึ้น ซึ่งการบูรณปฏิสังขรณ์นี้เป็นกระบวนการพิเศษและสำคัญบนพื้นฐานของการคาดคะเน

6. การสร้างรูปแบบใหม่ (Reconstruction) หมายถึง การสร้างใหม่อีกครั้งซึ่งการดำเนินการนี้อาจใช้วัสดุเก่าหรือใหม่ หรือทั้งสองอย่าง ซึ่งการดำเนินการจะต้องขึ้นอยู่กับความถูกต้องของข้อมูลและหลักฐานทางด้านโบราณ และสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน ไม่ใช่มาจากการเดาหรือคาดคะเน การสร้างขึ้นใหม่เป็นวิธีการที่เหมาะสมในกรณีที่เกิดภัยพิบัติต่างๆ เช่น ไฟไหม้แผ่นดินไหวหรือสงคราม การดำเนินโดยวิธีนี้รวมถึงการย้ายที่ตั้งของสถาปัตยกรรมหรือส่วนของสิ่งก่อสร้างโบราณสถานไปยังสถานที่ใหม่ ซึ่งย่อมต้องมีการรื้อและสร้างประกอบใหม่ซึ่งกรณีนี้ถือเป็นการใหญ่จะสถาปัตยกรรมหิน หรือไม้

7. การบูรณะแบบจัดขึ้นส่วนเก่าใส่ตามแบบเดิม (Enantiosis) การบูรณะปฏิสังขรณ์โดยวิธีนี้เป็นวิธีการที่ประกอบสิ่งก่อสร้างโบราณใหม่ โดยใช้วัสดุเดิมมียังมีวิธีอยู่วิธีการบูรณปฏิสังขรณ์โดย

วิธีนี้จะใช้กับสิ่งก่อสร้างที่สามารถศึกษาหรือสามารถบ่งบอกรูปทรง ได้ชัดเจน สถาปัตยกรรมที่ใช้วิธีการนี้ส่วนใหญ่จะเป็นสถาปัตยกรรมหิน หรือไม้

สาทิศ ชูแสง (2527:37) ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการอนุรักษ์เมืองและส่วนของเมืองในประเทศแถบทวีปยุโรปโดยมี หลักการวางแผนอนุรักษ์เมืองเอาไว้อย่างระเบียบแบบแผน ดังนี้ การอนุรักษ์ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ ควรพิจารณาตามสภาพที่เป็นจริง ซึ่งนอกจากมีปัญหาเกี่ยวกับตัวโบราณสถาน สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม ยังมีปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย การจราจร หรือปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม

1. การวางแผนการอนุรักษ์ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเมืองควรยึดหลักการทางผังเมือง โดยให้ความสำคัญทางด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ภายในพื้นที่เป็นพิเศษ

2. วิธีการอนุรักษ์ให้ได้ผลที่ดีที่สุดคือ การปรับสภาพของสิ่งที่ดำรงอยู่ได้ตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน ซึ่งเป็นการวางแผนการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคและเศรษฐกิศาสตร์

3. การดำเนินการอนุรักษ์จำเป็นต้องเคารพต่อกฎเกณฑ์เดิมของงานแต่ละสมัย ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงเพื่อการใช้ประโยชน์อื่นที่ต่างไปจากเดิม จึงต้องทำการศึกษารายละเอียดของอาคารอย่างละเอียด และเลือกรักษาในส่วนที่สำคัญจริงๆ ส่วนที่เหลืออาจจะตัดออกไป หากจะทำเสื่อมคุณค่าต่อรูปทรงของอาคารนั้น

4. อนุรักษ์ซากของเดิมไว้ สร้างสถาปัตยกรรมใหม่คร่อมลงไป เช่นพระปฐมเจดีย์นครปฐม สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดสร้างเจดีย์องค์เดิมไว้ภายใน ซึ่งมีลักษณะโอคว่ำแบบลักษณะในอินเดีย สูง 19 วา 2 ศอก ไข่เมื่อ พ.ศ. 2396 เจดีย์องค์นอกสูงถึง 3 เส้น 1 คืบ 6 นิ้ว ลักษณะเป็นทรงระฆังปากผายอย่างที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน

5. อนุรักษ์เพียงความสำคัญของสถานที่ สร้างสถาปัตยกรรมใหม่ที่ทับของเก่าไปเลย เช่น พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช เจดีย์องค์นี้ สร้างเมื่อ พ.ศ. 854 พระธรรมทูตจากลังกา พระบรมสารีริกธาตุมาฝังไว้แล้วก่อเจดีย์เล็กครอบ พ.ศ. 1098 พระเจ้าศรีธรรมโศกราช สร้างเจดีย์สามองค์ใหญ่กว่าครอบไว้อีก แล้วก็ได้มีการก่อเจดีย์ทับลงไปอีกหลายครั้งบูรณะอีกหลายคราว กรมพระยาดำรงฯ ทรงเชื่อว่าเจดีย์ครอบองค์หนึ่งมีลักษณะเหมือนอย่างศรีวิชัย จึงจำลองไว้ให้เห็นใกล้พระบรมธาตุนี้ แต่ด้วยวิธีการนี้ เราซึ่งเป็นชนชั้นหลังไม่มีทางทราบ ไม่มีทางพิสูจน์ข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ หรือ ลักษณะสถาปัตยกรรมของเดิมเลย

6. อนุรักษ์แต่ตัวอาคาร ย้ายสถานที่และหน้าที่การใช้สอยอาคารก็เปลี่ยนไป เช่น หอไตรฯ วัดระฆังโฆสิตาราม ทรบุรี เดิมเป็นบ้านพระยาจักรีเมื่อได้ขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแล้วโปรดให้รื้อถวายเป็นวัดระฆังฯ เป็นหอพระไตรปิฎก สร้างไว้กลางน้ำ เหมือนธรรมเนียมโบราณ ต่อมาคณะกรรมการได้ย้ายโดยอ้างว่าอยู่ที่เดิมไม่สง่างาม ยกออกไปไว้บนบกเลยเสีย ก็อนุรักษ์เฉพาะตัวอาคารไว้ได้ แต่ขาดเอกลักษณ์ความเป็นหอไตรฯ ไปอย่างน่าตานาน

7. เจตนาอนุรักษ์สถาปัตยกรรมแต่กลับทำลายคุณค่าเดิมลงเสียแทบทั้งสิ้นเช่น เจดีย์ศรีสรรเพชญ์ อุรุธยา เป็นเจดีย์สามองค์แฝดที่ถูกฉาบปูนทับทาสีขาวโพลนไว้กลางเมืองเก่าอุรุธยา

เหตุเพราะความมั่งง่ายของเจ้าหน้าที่ผู้ลั่นสนองคำสั่งของเผด็จการ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมทางวิชาการนั้นเลยควรถูกตำหนิมากกว่าผู้ออกคำสั่งเสียอีกเพราะว่ามีเจตนาที่จะอนุรักษสถาปัตยกรรมแต่นายช่างของแผ่นดินกลับเป็นผู้ทำลายคุณค่าของเดิมลงเสียสิ้น

เป็นความหมายของการอนุรักษ์

นิจ ฮิวชิรันท์ (2527:1) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการอนุรักษ์ไว้ในหลายลักษณะดังนี้

1. อนุรักษ์เพื่อวิถีเพื่อวิถีแห่งสังคม ให้เป็นมรดกของสังคม ให้เป็นมรดกของสังคม การอนุรักษ์ไม่ใช่เป็นการปรับปรุงอาคารเพื่อการดึงดูดการท่องเที่ยวเท่านั้น หากแต่ว่าการอนุรักษ์มีความหมายต่อโลกปัจจุบันในแง่ของการต่อเนื่องจากประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์ต้องเกี่ยวข้องกับการรักษาสภาพแวดล้อมของชีวิตและความเป็นอยู่ด้วย
2. อนุรักษ์เพื่อให้มีชีวิตและใช้งานได้อย่างเหมาะสม ประนอม อ้างถึง Worksheet (1969:42-52) สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดความต้องการ การเปลี่ยนแปลงสภาพกายภาพดั้งเดิม ต้องมีการผสมผสานกันระหว่างการเปลี่ยนแปลงใหม่กับโครงสร้างเก่าของชุมชนหรือเมือง โดยไม่ทำลายคุณค่าของอาคารเก่า ตลอดจนเอกลักษณ์ของชุมชนหรือเมือง

ประเภทและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ เมืองและย่านประวัติศาสตร์

ประนอม ต้นสุขานันท์ (2530:13) อ้างจาก Bernard (1982.) การอนุรักษ์สามารถกระทำได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับสภาพทางกายภาพของแต่ละพื้นที่สาเหตุความเสื่อมของแต่ละโครงสร้าง ตลอดจนการคาดการณ์สภาพแวดล้อมในอนาคตของแต่ละโครงสร้างนั้น รูปแบบในการอนุรักษ์เราสามารถใช้อย่างหลากหลายเข้าด้วยกันแม้ว่าเป็นสิ่งก่อสร้างขึ้นเดียวกันทั้งนี้กับความเหมาะสมประเภทและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แบ่งออกเป็น 7 ระดับได้แก่

ขบวนการอนุรักษ์

สิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

สืบเนื่องมาจากวิวัฒนาการที่ยาวนานกว่าจะมาเป็นสภาพสังคมอย่างปัจจุบัน การก่อสร้างอาคารสถานที่ต่างๆ เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยของมนุษย์จำนวนมากโดยเฉพาะในสังคมที่เลือกใช้วัสดุเป็นของแข็ง ถาวรและเทคนิคการก่อสร้างที่มีมั่นคงแข็งแรง จึงทำให้ยังคงเหลืออาคารสิ่งปลูกสร้างจนถึงปัจจุบัน แต่ด้วยข้อจำกัดในด้าน เศรษฐกิจสังคม และสภาวะแวดล้อมต่างๆ จึงทำให้การรักษาสถาปัตยกรรมไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงจึงต้องมีข้อพิจารณาคุณค่าของงานก่อสร้างอาคารสถานที่ประเภทต่างๆ ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมต่อไป ดังนี้

1. งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าดีเด่นทางด้านศิลปะ

เนื่องจากงานด้านสถาปัตยกรรมเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านศิลปะ ดังนั้นสิ่งก่อสร้างใดที่มีคุณค่าลักษณะเด่นทางด้านความงามในเรื่องรูปทรง สี องค์ประกอบศิลปะที่ดี ควรจะต้องอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป เช่นเจดีย์พระธาตุหริภุญไชย ที่ลำพูน เป็นเจดีย์ที่สวยงาม เป็นต้น

2. งานสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในศาสตร์แห่งสถาปัตยกรรม

ในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบ เช่นการสร้างสรรค์พื้นที่ใช้สอย ที่ว่างภายในอาคารและภายนอกอาคาร รูปทรง รูปด้านที่สวยงาม แปลกใหม่ เป็นประโยชน์ต่อการใช้สอย แตกต่างไปจากสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่เช่นโบสถ์วัด ศาลาลอยที่โคราช บ้านวิลล่าชาวอย ของเลอร์คอร์บูซิเอ เป็นต้น

3. งานสถาปัตยกรรมที่แสดงก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม

จากอดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์ได้คิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีในด้านการก่อสร้างและงานด้านสถาปัตยกรรมต่างๆ มากมายทั้งในด้านระบบ เทคนิคกรรมวิธีในการก่อสร้างรวมถึงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง งานสถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่งที่ได้รับการออกแบบและใช้วัสดุสมัยใหม่รวมถึงระบบในการก่อสร้างสมัยใหม่ที่เพิ่มคิดค้นขึ้นมาได้สำเร็จและมีผลต่องานก่อสร้างในภายหลัง เช่น หอสูงเอลเฟล ที่ปารีส เป็นสถาปัตยกรรมโครงสร้างเหล็กที่มีขนาดสูงรุ่นแรกของโลก เช่นเดียวกับตึกแก้วชั้นที่สามแห่ง กรุงเทพฯ ก็เป็นอาคารสูงรุ่นแรกของเมืองไทยเช่นเดียวกับสถานีรถไฟหัวลำโพงเป็นอาคารที่มีโครงสร้างคลุมพื้นที่ใหญ่หลังแรกของเมืองไทย

4. งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในประวัติศาสตร์ของชาติ

อาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พระบรมมหาราชวัง ซากอาคารโบราณในเมืองเก่าอยุธยา สุโขทัย กำแพงเพชร เป็นต้น จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเป็นอนุสรณ์ต่อไป

5. งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์สำคัญ หรือ บุคคลสำคัญของบ้านเมือง

มีอาคารสถานที่มากมายที่สถานที่เกิดเหตุการณ์ในอดีต และมีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ หรือต่อสังคม ตลอดจนเป็นสถานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ได้แก่ บ้านเกิดที่มรณะ สถานที่ทำงาน ค้นพบ ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ หรือ สถานที่สร้างสรรค์งานศิลปะที่สำคัญของศิลปิน สถานที่ใช้ในการดำเนินงานหรือประชุมวางแผน ก่อให้เกิดเหตุการณ์สำคัญต่อมา เช่น หอไตรระฆังครั้งหนึ่งเคยเป็นตำหนักของ พระราชวรินทร์ และเป็นสถานที่พระราชสมภพของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นต้น

6. สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญต่อชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ

อาคารที่มีความเกี่ยวเนื่องและสำคัญต่อชุมชนใดชุมชนหนึ่ง โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ มีความผูกพันใคร่ที่รักษาเป็นอนุสรณ์ ได้แก่ วัดเจ้าเมือง วัดสำคัญของชุมชน นั้นและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ

7. งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

สิ่งก่อสร้างพื้นถิ่นในภูมิภาคต่างๆย่อมเป็นเครื่องแสดงถึง วิวัฒนาการทางด้านสังคมของกลุ่มชน ลักษณะสำคัญทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของเผ่าพันธุ์สะท้อนถึงสภาพทางด้านเศรษฐกิจ ระดับการเป็นอยู่ อิทธิพลของสภาวะแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร ที่อยู่ในอาณาบริเวณสิ่งก่อสร้างเหล่านี้อันได้แก่ บ้าน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อถือ ศาสนสถาน ฯลฯ ควรที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เช่นกัน

8. สถาปัตยกรรมที่มีส่วนสนับสนุนภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อม

อาคารที่ตั้งอยู่ในบริเวณข้างเคียงอาคารสำคัญ อาคารดีเด่น หรือกลุ่มอาคารใดมีลักษณะร่วมกันมีความสวยงาม มีสิ่งเสริมอาคารสำคัญ สภาพแวดล้อม สถานที่ของอาคาร บริเวณอาคารสถานที่ประเภทนี้สามารถพิจารณาดำเนินการอนุรักษ์ แม้ว่าจะไม่มีคุณค่าทางด้านความงามทางด้านสถาปัตยกรรม ไม่มีความเกี่ยวเนื่องกับสิ่งสำคัญใดๆ ที่กล่าวมาแล้ว โดยยอมให้มีการตัดแปลงต่อเติมภายในหรือภายนอกได้ แต่ต้องไม่ทำลายทัศนียภาพโดยรวม

วิธีการดำเนินการอนุรักษ์

จารุณี ศิริมังคะลา (2533:5-10) ได้กล่าวถึงวิธีการในการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. การคัดเลือกการอนุรักษ์เป็นไปได้อย่างที่จะทำการอนุรักษ์สภาพดั้งเดิมของเมืองไว้ได้ทั้งหมด เนื่องจากข้อจำกัดในปัจจุบันต่างๆ ได้แก่ วัสดุเทคโนโลยีและรวมไปถึงพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมือง มีผลทำให้เมืองมีการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าไป ดังนั้นในการวางแผนการอนุรักษ์จะต้องเปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ โดยที่จะต้องมีการวางแผนในการเปลี่ยนแปลงว่าจะเป็นส่วนใด และในลักษณะใด ดังนั้นในการคัดเลือกการอนุรักษ์จึงต้องมีการประเมินค่า เพื่อกำหนดคุณค่าและความสำคัญของอาคารหรือพื้นที่ที่จะอนุรักษ์
2. การกำจัดการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัว การวางแผนในการอนุรักษ์ จะต้องพิจารณาถึงการวางแผนควบคู่กันไป คือเมื่อมีการอนุรักษ์ส่วนหนึ่งส่วนใดของเมือง ก็ต้องปล่อยให้ส่วนที่เหลือของเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยสมดุลกัน
3. การใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพและความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจของอาคารหรือพื้นที่ที่จะอนุรักษ์นอกจากการอนุรักษ์แล้วจะต้องมีการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐกิจในเวลาเดียวกันด้วย อาคารหรือพื้นที่นั้นจะต้องมีการใช้สอยที่สะดวก
4. มีค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาที่เหมาะสม ตำแหน่งที่ตั้งก็ควรเหมาะสมกับหน้าที่การใช้งาน
5. การอนุรักษ์ควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน โดยที่หน่วยงานท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้วางแผนในการลงทุนและการใช้กำลังคนให้เหมาะสมกับภาคเอกชนในท้องถิ่นควรลงทุนในด้านสภาพแวดล้อมซึ่งต้องรัดกุมเพื่อที่จะไม่ทำให้เกิดแรงผลักดันที่จะมีพัฒนาใหม่อันไม่ใช่เป็นการอนุรักษ์ ส่วนเอกชนจะต้องทำหน้าที่ดูแลเรื่อง การตัดแปลงอาคาร การบำรุงรักษาและการซ่อมแซม
6. การประชาสัมพันธ์ การอนุรักษ์จะประสบผลสำเร็จ ต้องเกิดจากความร่วมมือของประชาชน ฉะนั้นการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงความสำคัญ ความมีคุณค่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์รวมทั้งกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อไป เพื่อให้ประชาชนเกิดความพอใจภาคภูมิใจและพร้อมที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมตนเองไว้

มาตรฐานการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์และย่านประวัติศาสตร์ในเมือง

(International Charter of Conservation of Historic Towns and URBAN Area)

กรมศิลปากรได้กำหนดมาตรการในการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้

หลักการและเหตุผล

1. เพื่อให้มีประสิทธิผลมากที่สุด การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์และย่านประวัติศาสตร์จะต้องใช้ความร่วมมือทางการเมือง และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประกอบกันในการวางแผนทุกระดับของการวางผังเมืองและการวางผังภาค
2. คุณลักษณะที่ดีของเมืองและย่านประวัติศาสตร์ได้แก่ ลักษณะของเมืองและย่านประวัติศาสตร์นั้น ซึ่งรวมไปถึงวัสดุและองค์ประกอบทางนามธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของเมืองและย่านประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แบบแผนผังของเมือง ซึ่งแสดงโดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็นช่องๆ หรือเป็นผืนๆ และถนน ความสัมพันธ์ระหว่างอาคารกับพื้นที่สีเขียว และพื้นที่เปิดโล่งลักษณะของอาคารทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งปรากฏให้เห็นสัดส่วน ขนาด รูปแบบวิธีการก่อสร้าง วัสดุ สีและการตกแต่งความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหรือย่านประวัติศาสตร์กับภูมิที่ตั้งซึ่งเป็นลักษณะธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้น การใช้งานของเมืองหรือย่านประวัติศาสตร์จะขึ้นในหลายลักษณะตามกาลเวลาที่ผ่านไป
3. การมีส่วนร่วมจากประชาชนที่อาศัยในพื้นที่นั้นเป็นสิ่งจำเป็นอันจะนำไปสู่ความสำเร็จตามแผนงานอนุรักษ์ และสมควรได้รับการสนับสนุนการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์จะต้องคำนึงถึงประชาชนผู้ที่อาศัยเป็นอันดับแรกประการหนึ่ง

เกณฑ์มาตรฐานวิธีการและมาตรการในการอนุรักษ์

นิจ ฮิวชิระนันท์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสถาปัตยกรรมไทยได้เสนอหลักการและแนวทางการพัฒนาสถาปัตยกรรมไว้ดังนี้ แนวโน้มการอนุรักษ์เอกลักษณ์ ในสถาปัตยกรรมไทยปัจจุบันขยายวงกว้างมากขึ้นหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน กลุ่มบุคคลและประชาชนทั่วไปทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต่างๆ ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการกลับไปสู่ค่านิยมแบบไทย ซึ่งมีความเหมาะสมกับคนไทยมากกว่ารูปแบบจากต่างชาติ

1. พึงระลึกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความคิดและแบบอย่างทางสถาปัตยกรรมย่อมมีวิวัฒนาการจากสมัยหนึ่งไม่หยุดนิ่ง สมดังคำว่า Antonio Sant'Elia นักผังเมืองผู้กล่าวเป็นกฎเอาไว้อย่างง่ายๆ ว่า “แต่ละชั่วคนย่อมมีบ้านตามแบบของตนเอง”
2. การพัฒนา ควรคำนึงถึงแวดวงของสังคมและวัฒนธรรมของเราไม่หลงไหลชาวต่างชาติอย่างไรเหตุผล มีความเคารพ และสืบทอดมรดกและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้สอดคล้อง และเชื่อมโยงต่อเนื่องกันไปในอนาคต ระมัดระวังมิให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในระหว่างการพัฒนา
3. สถาปัตยกรรมของประเทศไทย มีความแปลกแยกแตกต่างกันในแต่ละภาค ทำให้มีเอกลักษณ์อันหลากหลาย จะเป็นความผิดอย่างมหันต์ หากมีการครอบงำหรือชักจูงภาคต่างๆ ให้

พัฒนาและปรับเปลี่ยนแบบอย่างทางสถาปัตยกรรมของภาคนั้น ๆ ให้เข้าร่วมกระแสหลักของภาคกลางหรือเมืองหลวง

4. ยอมรับการคละเคล้าระคนกันระหว่างการพัฒนาที่มาจากแกนและวิญญานภายในของเราเอง กับอิทธิพลที่มาจากภายนอก โดยพิจารณากันกรองและคัดเลือกเข้ามาเฉพาะสิ่งที่ดีงามแล้วมีคุณเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล

5. ดำรงรักษาและสืบทอดมรดกทางสถาปัตยกรรม โดยพยายามผสมผสานแกนลักษณะและค่านิยมในวิถีชีวิตไทยเข้ากับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวัสดุก่อสร้างสมัยปัจจุบันอย่างชาญฉลาด

6. พยายามบุกเบิก สร้างสรรค์วิจัยและพัฒนาด้วยการยึดแสวงหาความรู้โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างมีเหตุผล ให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์มากกว่าการศึกษาที่จดจำรูปแบบกระทำอย่างเป็นขั้นตอนโดยต่อเนื่องไม่ขาดสาย

7. สังคมอันเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและรวดเร็วนี้ กลายเป็นสิ่งสลับซับซ้อนที่เราไม่คุ้นเคย เปรียบเสมือนเดินทางเข้าป่าพาให้ใจไขว้เขวและเกิดความสับสน ควรหลีกเลี่ยงการลอกเลียนสถาปัตยกรรมตามยุคสมัยของชาติต่างๆ มาใช้อย่างไรเหตุผล อันเป็นการหยุดพัฒนาและเป็นการหลงทาง ทำให้เมืองกลายเป็นดิสเนียแลนด์ในที่สุด

8. ระมัดระวังมิให้ตกเป็นเหยื่อในขบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยอย่างที่เราเรียกว่า Victim of Modernization

9. มีความสำนึกในหน้าที่ จรรยาบรรณ และภาระรับผิดชอบ เพื่อให้สังคมเป็นที่น่าอยู่และน่าปรารถนาควรคำนึงให้เกินกว่าตัวอาคารออกไปถึงคัวเมือง สนใจปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของเมืองส่งเสริมและสนับสนุนโครงการพื้นที่เว้นว่าง พื้นที่สีเขียวและการกีดความสูงอาคาร ไม่ควรลืมว่าตอนแรกคนสร้างเมือง แต่ตอนหลังเมืองสร้างคน

10. สังคมเป็นตัวชี้นำและผลักดันระบบและรูปแบบของสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนภาพของสังคมและประชาชน การพัฒนาสถาปัตยกรรม ให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควรมิได้เป็นหน้าที่ของสถาปนิกแต่ลำพังหากเป็นเจ้าหน้าที่ของทุกคนในสังคมไม่ควรละเลยให้เป็นแต่หน้าที่ของผู้ชำนาญอย่างที่เราเรียกว่า Leave it to Experts เท่านั้น

มาตรการและขั้นตอนการปฏิบัติ

มาตรการ มาตรการเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ควบคุม บังคับกำกับดูแลเขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้อย่างไรก็ตามการใช้มาตรการเป็นเครื่องมือนี้สามารถปรับใช้ให้สอดคล้องกับนโยบายที่กำหนดไว้ได้แก่การนิยมน (Permissive) การสนับสนุน (Supportive) การบังคับ (Directive) และการเร่งรัด (Active)

จารุณี ศิริมัลละลา (2532::35) ได้กล่าวถึงมาตรการในขั้นตอนของการปฏิบัติการไว้ดังนี้

1. มาตรการด้านการประชาสัมพันธ์ การอธิบายให้เข้าใจ เห็นคุณค่าและให้มีจิตสำนึกถึงงานศิลปกรรม ที่เป็นภูมิหลังประชาชนในท้องถิ่นผู้ตั้งถิ่นฐานนั้น ถือได้ว่าเป็นมาตรการหนึ่งที่ช่วยให้

การปฏิบัติตามแผนให้ได้ผลเร็วขึ้น การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ตลอดจนการจัดการกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติมากขึ้นที่ละน้อย นอกจากอธิบายต่อกันไป ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจกว้างขวาง การสงสัย โต้แย้งและแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งได้แก่สารมากขึ้น การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง การจัดการกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจึงเป็นมาตรการที่สำคัญและควรเป็นมาตรการที่นำมาใช้

2. มาตรการด้านกฎหมาย ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ข้อบัญญัติและประกาศต่างๆ ที่มีอยู่เป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางการพัฒนาทางการพัฒนาตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดไว้ก่อน หากเครื่องมือต่างๆ ดังกล่าวยังไม่เพียงพอที่จะใช้กำกับควบคุม จึงพิจารณาออกเพิ่มตามความเหมาะสม โดยหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่ยุ้งยาก เพื่อให้มีโอกาสใช้กฎหมายได้เร็วขึ้น

3. มาตรการด้านการบริหารและการจัดองค์กร ในการบริหารต้องเกี่ยวข้องกับบุคลากร นับตั้งแต่คุณภาพของบุคลากร การรวมกลุ่ม การปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอาจต้องจัดกลุ่มบุคลากรเพิ่มขึ้นเพื่อการบริหารแผนการจัดการในระดับต่างๆ นับตั้งแต่ส่วนกลางและระดับท้องถิ่น และบุคลากรในหน่วยงานจะได้ดำเนินงานถูกต้องตามจังหวะและช่วงเวลาที่เหมาะสมเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อเป็นการสนับสนุนตามจังหวะและระยะเวลาที่เหมาะสมนอกจากหน่วยงานของราชการแล้วองค์กรพัฒนาเอกชน ก็เป็นองค์กรหนึ่งต้องเกี่ยวข้องรวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น รวมอยู่ในองค์กรบริหารแผนพัฒนาระดับต่างๆด้วย

4. มาตรการด้านงบประมาณ งานงบประมาณเป็นมาตรการสำคัญที่จะทำให้แผนต่างๆ ได้รับการปฏิบัติให้เป็นจริง ซึ่งการจัดสรรการจ่ายงบประมาณจากแต่ละองค์กรที่มีระเบียบปฏิบัติแตกต่างกัน ย่อมทำให้มีผลกระทบต่อการบริหารแผนและโครงการต่างๆ หากไม่มีการประสานงานกันอย่างดี งบประมาณต่างๆ เหล่านี้อาจได้มาจากหลายๆ แห่ง ทั้งจากรัฐบาล เงินกู้จากแหล่งต่างๆ เงินอุดหนุนและเงินบริจาคต่างๆ

5. มาตรการการด้านเวลา ช่วงเวลาของแผนพัฒนาแต่ละแผนและการแบ่งระยะเวลาแต่ละระยะก็เป็นมาตรการหนึ่งที่สามารถ ชะลอหรือเร่งรัดการพัฒนาแต่ละบริเวณให้เป็นไปตามแผนพัฒนาได้แผนระยะที่ใช้เป็นแผนหลัก มักมีช่วงเวลาในการพัฒนาที่ตั้งไว้ 20 ปี ส่วนช่วงเวลาปฏิบัติในการวางแผนใช้เวลา 5 ปี และปฏิบัติจนเป็นหลักการแล้วและเป็นที่ยอมรับว่าช่วงเวลาดังกล่าวที่ใช้มีความเหมาะสมสำหรับแผนพัฒนาแต่ละประเภท

ขั้นตอนการปฏิบัติ

1. การสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่า ประชาชนบ้างกลุ่มอาจไม่ทราบถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เนื่องจากการอาจไม่เอาใจใส่ ไม่มีเวลา และอาจไม่มีการอธิบายให้เข้าใจ ประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าใจเรื่องของศิลปกรรมเท่านั้นดังนั้นเรื่องของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจึงต้องมีการรณรงค์และอธิบายให้มากขึ้น เป็นการสร้างสำนึกให้ประชาชนเข้าใจและเห็นคุณค่าของ

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม การอธิบายจะต้องจัดทำให้เป็นระบบและต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ วิธีการต้องง่ายและแบ่งเป็นกลุ่มๆ ตามกลุ่มเป้าหมายซึ่งต้องมีหลากหลายกลุ่มตามอายุ อาชีพ รายได้

2. การป้องกันคุ้มครอง งานศิลปกรรมแต่ละประเภทมีการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน การป้องกันคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของศิลปกรรมเน้นที่การบุกรุกสิ่งแวดล้อม การก่อสร้างบดบังหรือใกล้ชิดมากเกินไป ขนาดสิ่งก่อสร้างใหม่ใหญ่โตเกินไป ลักษณะสิ่งก่อสร้างใหม่ไม่กลมกลืนและมีความหนาแน่นมากเกินไป

3. การส่งเสริมความสง่างาม การเสริมสร้างความสง่างามเป็นหน้าที่ที่ต้องถูกให้ส่งเสริมความสง่างามเช่นเดียวกับการจัดสถานที่ และบริเวณเพื่อส่งเสริมให้งานศิลปกรรมเดี่ยว งานศิลปกรรมกลุ่มและพื้นที่งานศิลปกรรม ซึ่งการเสริมความสง่างามของงานศิลปกรรมแต่ละประเภทมีวิธีการที่แตกต่างกัน เช่น งานศิลปกรรมเดี่ยวมีวิธีการส่งเสริมให้งานศิลปกรรมนั้นสง่างามสะอาด ได้บรรยากาศสมกับเป็นงานศิลปะ ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ส่วนงานศิลปกรรมประเภทกลุ่ม ต้องส่งเสริมให้งานชิ้นที่มีความสำคัญที่สุดเป็นศูนย์กลางของกลุ่มและต้องสร้างความเชื่อถือต่อก่อให้เกิดเป็นกลุ่มแล้วเชื่อมต่อกับส่วนอื่นๆด้วย

4. การบำรุงรักษาและการกำกับดูแล ขั้นตอนนี้ใช้สำหรับเขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ได้รับจากการปรับปรุงอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์แล้ว เขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมสำหรับศิลปกรรมเดี่ยวจะมีปัญหาไม่มาก ส่วนสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของงานศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร เขตแหล่งศิลปกรรมกับเขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมักซ้อนทับกันอาจทำให้เกิดการสับสนได้ จึงต้องทำความเข้าใจก่อนว่าเขตไหนเป็นเขตอะไร สำหรับศิลปกรรมของงาน ศิลปกรรมประเภทพื้นที่ เช่น บริเวณเก่า เมื่อเก่า มีวิธีทำความเข้าใจเขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจึงคล้ายกับสิ่งแวดล้อมของสิ่งของงานศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร

5. การประเมินการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอน ในการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอนในการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอนต้องมีการประเมินผลงานช่วงๆ ซึ่งอาจกำหนดได้ตามความเหมาะสมของประเภทงาน ปริมาณงาน และช่วงระยะเวลาการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อไว้ใช้ตรวจสอบความผิดพลาดและปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอนอีกทั้งเป็นการกระตุ้นเร่งรัดให้การปฏิบัติงานต่อเนื่องไม่สะดุด หรือหากมีปัญหาในการปฏิบัติงานตามแผนต่างๆ แล้วก็ต้องมีการสรุปผลและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและปฏิบัติงานต่อไป

นโยบาย กฎหมายและมาตรการควบคุมเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ในพื้นที่ศึกษา

นโยบายเป็นการกำหนดที่เกี่ยวข้องกับเมือง ซึ่งมีผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ได้แก่

1. พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัตินี้ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมอาคาร มีอำนาจออกกฎกระทรวงตาม มาตรา 8(1)-(12) และมาตรา 9 ให้อำนาจแก่ท้องถิ่นในการออกกฎกระทรวงเรื่องใดเรื่องหนึ่งตาม มาตรา 8 และมาตรา 10 ในกรณีที่มี

การออกกฎกระทรวงเรื่องใดเรื่องหนึ่งตาม มาตรา 8 แล้ว ท้องถิ่นมีอำนาจในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมได้ และสามารถออกข้อบัญญัติขัดแย้งกับกฎกระทรวงได้ หากมีความจำเป็นโดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการควบคุมอาคารและได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรี ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้จะเป็นเครื่องมือสำคัญของท้องถิ่นในการควบคุมดูแลการก่อสร้าง ด้ดแปลง หรือเปลี่ยนแปลง การใช้งานอาคารให้เป็นไปตามการใช้ประโยชน์ที่ดินที่กำหนดไว้ในผังเมืองรวม ตลอดจนการอนุรักษ์ คุ้มครองโบราณสถานและสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ตามแผนแม่บทที่วางไว้

2. พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2505

มาตรา 7 เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถานให้เป็นไปตามพระบัญญัตินี้ ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณสถานใดๆ ตามที่อธิบดีเห็นสมควรได้ และให้มีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้ ประกาศดังกล่าวนี้อธิบดีจะเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมก็ให้กระทำได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การขึ้นทะเบียนโบราณสถานตามความในวรรคก่อน ถ้าโบราณสถานนั้นมีเจ้าของหรือผู้ปกครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้อธิบดีแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ปกครองทราบ ถ้าเจ้าของหรือผู้ปกครองไม่พอใจ ก็ให้มีสิทธิร้องต่อศาลภายในกำหนดสามสิบวันแต่วันที่อธิบดีแจ้งให้ทราบ ขอให้ศาลมีคำสั่งให้อธิบดีระงับการขึ้นทะเบียนและหรือการกำหนดเขตที่ดินให้เป็นโบราณสถานแล้วแต่กรณีได้ ถ้าเจ้าของหรือผู้ปกครองมิได้ร้องขอต่อศาล หรือศาลมีคำสั่งคดีถึงที่สุดให้ยกคำร้องของเจ้าของหรือผู้ปกครอง ให้อธิบดีดำเนินการขึ้นทะเบียนได้

มาตรา 7 ทวิ(7) ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกำหนดว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคารภายในเขตของโบราณสถาน ซึ่งอธิบดีได้ประกาศขึ้นทะเบียนไว้แล้วแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี

ในกรณีที่มีการปลูกสร้างอาคารโดยมิได้รับอนุญาต ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งระงับการก่อสร้างและให้รื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นภายในกำหนดหกสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับคำสั่งผู้ใดขบขึ้นไม่ระงับการก่อสร้างหรือรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารตามคำสั่งอธิบดี มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน และให้อธิบดีดำเนินการรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นได้ โดยเจ้าของหรือผู้ปกครองหรือผู้ปลูกสร้างไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือดำเนินคดีแก่ผู้รื้อถอนไม่ว่าด้วยประการใดทั้งสิ้นสัมภาระที่รื้อถอนถ้าเจ้าของไม่ขนย้ายออกไปจากเขตโบราณสถานภายในกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันที่รื้อถอนเสร็จ ให้อธิบดีจัดการขายทอดตลาดสัมภาระนั้น เงินที่ได้รับจากการขายเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนและการขายแล้วเหลือเท่าใด ให้คืนให้เจ้าของสัมภาระนั้น

มาตรา 8 บรรดาโบราณสถานซึ่งอธิบดีกรมศิลปากรได้จัดทำบัญชี และประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแล้ว ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นโบราณสถานที่ได้รับขึ้นทะเบียนแล้วตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

มาตรา 9 โบราณสถานที่ได้รับขึ้นทะเบียนแล้ว และเป็นโบราณสถานที่มิใช่เจ้าของ หรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ชำรุด หักพัง หรือเสียหาย เป็นหนังสือไปยังอธิบดีภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่เกิดการชำรุด หักพัง หรือเสียหายนั้น

มาตรา 9 ทวิ(9) โบราณสถานตามมาตรา 9 ที่ได้จัดให้มีการเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นเป็นปกติธุระ หรือจัดเก็บผลประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากโบราณสถานนั้นให้เจ้าของหรือผู้ปกครองโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมทั้งหมดหรือบางส่วน ตามที่อธิบดีกำหนดการกำหนดค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมโบราณสถานตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีแต่งตั้งกรรมการชั้นคณะหนึ่งจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนโดยให้เจ้าของหรือผู้ปกครองร่วมเป็นกรรมการด้วย

มาตรา 10 (10) ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลาย เคลื่อนย้ายโบราณสถานหรือส่วนต่างๆ ของโบราณ หรือขุดค้นสิ่งใดๆ หรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถาน เว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดีหรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย

มาตรา 11 ทวิ (11) พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในโบราณสถานเพื่อตรวจดูว่าได้มีการซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลาย เคลื่อนย้ายโบราณสถานหรือส่วนต่างๆ ของโบราณหรือมีการขุดค้นสิ่งใดๆ หรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถานหรือไม่ ในการนี้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดหรืออายัดวัตถุที่มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าจะเป็นวัตถุที่ได้มาจากการขุดค้นในบริเวณโบราณสถานได้ การตรวจ ยึด หรืออายัดตามความในวรรคหนึ่ง ให้กระทำการระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก และเมื่อดำเนินการตรวจ ยึดหรืออายัดแล้ว ในเขตกรุงเทพมหานครให้รายงานต่ออธิบดี ในเขตจังหวัดอื่นให้รายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดและอธิบดีทราบ

มาตรา 11 โบราณสถานที่ได้รับขึ้นทะเบียนแล้วนั้น แม้ว่าจะเป็นโบราณสถานที่มิใช่เจ้าของหรือผู้ปกครองโดยชอบกฎหมาย ก็ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่บุคคลใดๆ ทำการซ่อมแซมหรือกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการบูรณะหรือรักษาไว้ให้คงสภาพเดิมได้ แต่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ปกครองทราบก่อน

มาตรา 12 ในกรณีที่มีการโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้โอนจะต้องแจ้งการโอนเป็นหนังสือโดยระบุชื่อและที่อยู่ของผู้รับโอน และวัน เดือน ปี ที่โอนไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันโอน (กรมศิลปากร กรม สำนักโบราณคดี .2549:11-14)

3. พระราชบัญญัติส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

เป็นกฎหมายที่ใช้ในการอนุรักษ์คุ้มครองสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและศิลปะ

มาตรา 35 พระราชบัญญัติได้กำหนดให้รัฐมนตรีจัดทำแผนปฏิบัติการเรียกว่า “แผนจัดการสิ่งแวดล้อม” และในมาตรา 36 กำหนดให้แผนจัดการดังกล่าวประกอบด้วยแผนงานและแนวทางการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ซึ่งรวมทั้งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรมด้วย

มาตรา 42 กล่าวถึงการคุ้มครองพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์

มาตรา 43 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีมีอำนาจในการคุ้มครองพื้นที่ตามมาตรา 42 เช่น รัฐมนตรีมีอำนาจในการกำหนดประโยชน์ที่ดินเพื่อรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรม และการก้ามการกระทำใดๆ ในพื้นที่ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรมเป็นต้นและในมาตรา 45 ยังได้กล่าวถึงบริเวณพื้นที่ที่ได้รับการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์เขตผังเมืองรวมเขตเมืองเฉพาะเขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรม เอาไว้ หากเกิดจะแก้ปัญหาได้ ในกรณีดังกล่าวให้รัฐมนตรีกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมขออนุมัติต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อเข้าคุ้มครองพื้นที่ดังกล่าว

2.6.3 ความหมายของคำว่า การอนุรักษ์และพัฒนา

การอนุรักษ์ (Conservation) คือ การกระทำเพื่อป้องกันความทรุดโทรม รวมทั้งกิจกรรมทั้งหลายที่ยืดอายุของมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของเรา จุดประสงค์เพื่อเสนอแสดง ต่อผู้ใช้และผู้ชมอาคารทางประวัติศาสตร์เหล่านั้นด้วยความฉงน พิศวง ในทางศิลปะและข้อมูลของมนุษย์ชาติในด้านต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในอาคารนั้น การกระทำที่มีประสิทธิภาพและน้อยที่สุดเป็นเรื่องที่ดีที่สุดถ้าเป็นไปได้ การซ่อมแซมทั้งหลายต้องถอดเปลี่ยนได้ และต้องไม่จำกัดความเป็นไปได้ในอนาคตที่จะมีการแทรกแซงโครงสร้างนั้นอีก (หมายถึงการซ่อม) พื้นฐานของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเริ่มต้นด้วยกฎหมายควบคุมอาคาร โดยการขึ้นทะเบียนอาคารและซากโบราณสถาน โดยการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอและการจดบันทึก โดยการวางผังเมืองและกิจกรรมในการอนุรักษ์ต่างๆ ขอบเขตของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built Environment) ซึ่งประกอบด้วยอาคารประวัติศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ ครอบคลุมตั้งแต่การวางผังชุมชนไปจนถึงการอนุรักษ์หรือเสริมความมั่นคงให้กับศิลปวัตถุเพียงชิ้นเดียว การอนุรักษ์ต้องการความชำนาญชำนาญของผู้เชี่ยวชาญหลายสาขาครอบคลุมตั้งแต่การวางผังชุมชน ภูมิสถาปนิก ช่างสำรวจ สถาปนิกอนุรักษ์ วิศวกร ผู้รับเหมา ช่างฝีมือ นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยมีนักชีววิทยา เคมี ฟิสิกส์ ภูมิศาสตร์ สนับสนุน

2.6.4 การอนุรักษ์

หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดเหมาะสม ได้ประโยชน์มากและเป็นเวลา ยาวนานที่สุด เกิดผลดีต่อประชากรโลก ส่วนรวม มีการสูญเสียทรัพยากรอย่างเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด ดังนั้นการอนุรักษ์จึงมิได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้เฉยๆ

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุจตุรุมหาวิหาร นครศรีธรรมราช การตั้งถิ่นฐาน รับอิทธิพลจากศรีลังกา

ดิเรก พรตะเสน (2553 : 44-45) ทำการศึกษาผ่านเอกสารตำนานและพยายามใช้ข้อมูลทางโบราณคดีและประวัติและประวัติศาสตร์ศิลปะมาทำการวิเคราะห์ ได้สรุปผลว่าพระมหาธาตุเจดีย์ได้รับการสร้างในปี พ.ศ. 1098 ซึ่งในขณะนั้นยังมีความนิยมในการสร้างเจดีย์ทรงโอคว่ำแบบสถูปสาญจีในประเทศอินเดีย

ปรีชา นุ่นสุข (2553 : 45-46) ทำการศึกษาโดยอาศัยจากข้อสันนิษฐานของแนวความคิดแรกและใช้ข้อมูลจากสัมภาษณ์บุคคลสำคัญซึ่งมีอายุอยู่ทันเห็นการซ่อมพระบรมธาตุในสมัยราชการที่ 5 คือ ขุนอาเทศคดี โดยสรุปได้ว่าพระบรมธาตุในปัจจุบันนี้ ควรมีการสร้างในราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 ได้รับอิทธิพลจากศิลปะลังกาแบบโปลนารูวะ ในช่วงเวลาร่วมสมัยกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาปัตยกรรม ส่งผลให้ผู้คนที่ท้องถิ่นมีการนำเอาวัฒนธรรมของตนและที่มีอยู่แล้วนำมาผสมกันทำให้เกิดความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่โดดเด่นซึ่งส่งผลต่อสถาปัตยกรรม โดยการถ่ายทอดออกมาทางศิลปกรรม ศาสนพิธี และตำนานสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นมาและความเกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัย เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร” อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางอนุรักษ์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร การวิจัยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ จากแหล่งข้อมูล ผู้ที่ดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และจากประชากรที่เข้ามาสักการบูชา การสัมภาษณ์และใช้แบบสอบถามการสำรวจพื้นที่จริง วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนั้นเพื่อให้บรรลุตามประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการวิจัยไว้ดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- 3.4 การเก็บรวบรวมเครื่องมือ
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นกรณีศึกษา โดยประชากรแบ่งเป็น 5 กลุ่ม

1. พระ,เณร ที่บวชเรียนในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 20 รูป
2. คณะกรรมการวัดและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานภายในวัด เป็นประชากรที่มีการแต่งตั้งเพื่อดูแลในส่วนต่างของวัด จำนวน 20 รูป
3. ผู้ที่มาทำบุญมาสักการบูชาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จำนวน 200 คน
4. นักอนุรักษ์โบราณสถานเป็นประชากรที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์โบราณสถานและศิลปวัตถุ ซึ่งสามารถให้แนวทางในการอนุรักษ์โบราณของวัดพระมหาธาตุและการรักษาสภาพพื้นที่โดยรอบ เพื่อให้โบราณสถานนั้นทรงคุณค่า จำนวน 10 คน
5. ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จำนวน 150 คน

กลุ่มตัวอย่าง

1. พระ,เณร 5 รูป
2. คณะกรรมการวัดและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานภายในวัด จำนวน 5 คน
3. ผู้ที่มาทำบุญมาสักการบูชาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจำนวน 100 คน

ต่อวัน

4. นักอนุรักษ์โบราณสถาน จำนวน 2 คน
5. ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จำนวน 50 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ซึ่งรูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและนำมาซึ่งการอนุรักษ์และพัฒนาทางสถาปัตยกรรมประกอบด้วย

- 3.2.1 แบบสำรวจ (Survey Form)
- 3.2.2 แบบสังเกต (Observation Form)
- 3.2.3 แบบสอบถาม (Questionnaire)
- 3.2.4 แบบสัมภาษณ์ (Interview Form)

3.2.1 แบบสำรวจ (Survey Form)

เป็นการเก็บข้อมูลในทางลึก โดยการสำรวจ ถ่ายภาพ ทำแผนผัง ทำพื้นที่ โดยแบ่งข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ

- 2.2.1.1 การสำรวจเพื่อทำแผนผังและแผนที่ แบ่ง 2 ส่วนดังนี้
 1. โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ
 2. สิ่งก่อสร้างภายในและภายนอกเขตสังฆวาสน
- 2.2.1.2. การเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาปัญหาด้านต่างๆ ประกอบด้วย
 1. แสดงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในผังของวัด
 2. แสดงระดับปัญหาในองค์ประกอบต่างำของวัด

3.2.2 แบบสังเกต (Observation Form)

แบบสังเกต เป็นการเก็บข้อมูลเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร โดยการศึกษาพฤติกรรมของผู้มาทำกิจกรรมภายในวัด เป็นการศึกษาพฤติกรรมของประชาชนในส่วนต่างๆ เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมภายในวัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย

3.2.3 แบบสอบถาม (Questionnaire)

แบบสอบถามเป็นการรวบรวมข้อมูล เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาวัดโดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย ทั้งนี้แบบสอบถามจะครอบคลุมเนื้อหาสาระและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย การประมวลผลแบบร้อยละ

3.2.4 แบบสัมภาษณ์ (Interview Form)

เป็นการสัมภาษณ์แบบโครงสร้าง (Structure of form) เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อหารูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

ทางสถาปัตยกรรมวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร วิธีสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์ตามแบบของคำถาม กำหนดไว้จะครอบคลุมเนื้อหาสาระและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.3.1 เมื่อสร้างเครื่องมือเมื่อเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ

3.3.1.1 ดำเนินการแก้ไขเครื่องมือแล้ว ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาที่ใช้โดยมีรายนามผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1. ผศ.ดร. ศิริรัตน์ เพ็ชรแสงศรี อาจารย์ประจำภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
2. อ.การุณย์ อินทवास อาจารย์ประจำภาควิชาออกแบบผลิตภัณฑ์และบริหารงานก่อสร้าง คณะเทคโนโลยีและการจัดการอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ วิทยาเขตปทุมธานี
3. อ.สมลักษณ์ บุญณรงค์ อาจารย์ประจำภาควิชาออกแบบผลิตภัณฑ์และบริหารงานก่อสร้าง คณะเทคโนโลยีและการจัดการอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ วิทยาเขตปทุมธานี

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำหนังสือขอร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เพื่อขออนุมัติจากสำนักงานกรมศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช และเจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

2. เมื่อเก็บข้อมูลแล้วผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเมื่อได้รับครบถ้วนแล้วผู้วิจัยจึงมาร่วมวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างดังนี้

5.5.1.1) ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต ดำเนินการโดยใช้สังเคราะห์ข้อมูล

5.5.1.2) ข้อมูลเชิงปริมาณได้รับจากแบบสอบถาม จะดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ

3.5.2 ข้อมูลที่ได้รับจากการวิเคราะห์แล้วนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการอนุรักษ์
และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารต่อไป

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ศึกษาแนวการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อเป็นมรดกโลก เพื่อนำข้อมูลจากแบบสอบถามแบบสำรวจและจากการสัมภาษณ์ มาใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนวทางการอนุรักษ์ โดยทำการสำรวจเกี่ยวกับรูปแบบทางสถาปัตยกรรม วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อความศรัทธา การเข้ามาใช้สถานที่ สภาพแวดล้อม ประติมากรรมและองค์ประกอบต่างๆ การสังเกตช่วงเวลา ระยะเวลาและตำแหน่งที่ทำกิจกรรม รวมถึงการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ก่อนก่อตั้งวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

โดยนำข้อมูลที่ได้จากข้อมูลการสำรวจและเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล และนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ และประกอบกับหลักทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ เพื่อนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เพื่อเป็นมรดกโลก

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารและข้อมูลการสำรวจ

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการศึกษาถึงงานวิจัยหรืองานเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในการนำมาใช้เป็นโครงร่างนำเสนอข้อสรุปทางงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่สามารถนำแนวคิดและคติความเชื่อทางสถาปัตยกรรม วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องด้วยเหตุผลและหลักการ ทั้งในแง่การเลือกใช้ลักษณะ และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารมาตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารสรุปได้ดังนี้

4.1.1 การศึกษาเกี่ยวกับพระบรมธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช ที่ผ่านมา ล้วนมีวัตถุประสงค์ที่ข้อมูลเอกสารที่เป็นตำนานเสียส่วนใหญ่ ซึ่งผลการวิเคราะห์นั้นได้อายุการสร้างองค์พระบรมธาตุเจดีย์ตามที่ระบุไว้ในตำนานว่าจะตกอยู่ในสมัยอินเดียบราณราวพุทธศตวรรษที่ 3-4 หรือสร้างครั้งแรกเป็นเจดีย์ทรงปราสาทในสมัยศรีวิชัยราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 หลังจากรันจึงถูกสร้างครอบเป็นเจดีย์ ทรงลังกาเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 18 เมื่อครั้งพุทธศาสนาลังกาวงศ์เผยแพร่เข้ามายังแถบนี้ อีกทั้งยังถูกโยงไปเกี่ยวข้องกับเจดีย์ทรงปราสาทขนาดเล็กองค์หนึ่งนอกระเบียงคดด้านทิศตะวันออก ว่าเป็นองค์จำลองของพระบรมธาตุเจดีย์ทรงปราสาทองค์เก่าที่ถูกครอบอยู่ภายใน

แม้ประเด็นปัญหาขององค์พระธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช จะได้รับการค้นคว้าชำระกันมาแล้วมากมาย แต่ก็ยังไม่มีมีการวิเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบทางศิลปะอย่างชัดเจน ซึ่งกระบวนการศึกษาด้าน

ประวัติศาสตร์ ศิลปะมีส่วนที่อาจจะทำให้ทราบถึงที่มาของรูปแบบ การรับอิทธิพลหรือการผสมผสานรูปแบบงานช่าง ส่งผลให้สามารถกำหนดอายุการสร้างองค์พระธาตุเจดีย์ได้แน่นอนมากขึ้นนอกเหนือไปจากการใช้หลักฐานทางเอกสารประวัติศาสตร์

การวิเคราะห์ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและกำหนดอายุองค์พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราชธาตุเจดีย์ นครศรีราช ร่วมกับหลักฐานด้านโบราณคดีและเอกสารประวัติศาสตร์

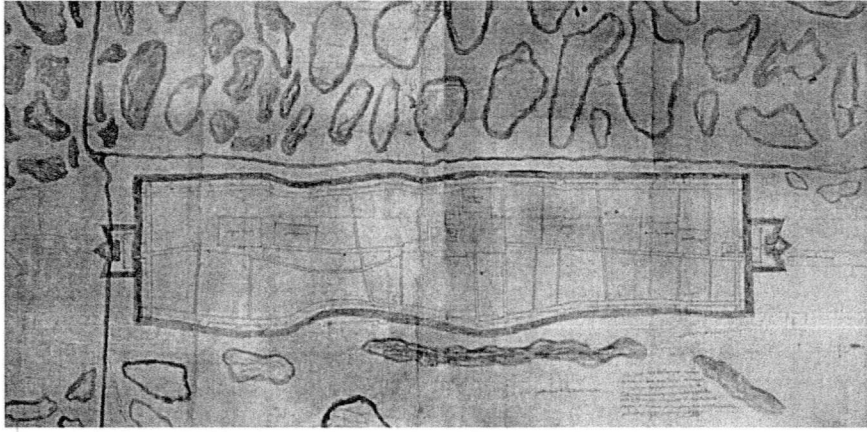
การศึกษาเกี่ยวกับองค์พระบรมเจดีย์ นครศรีธรรมราช ที่ผ่านมา ล้วนมีวัตถุประสงค์ข้อมูลที่เอกสารที่ตำนานเสียส่วนใหญ่ ซึ่งผลการวิเคราะห์นั้นได้อายุการสร้างองค์พระธาตุเจดีย์ตามที่ระบุไว้ในตำนานว่าตกอยู่ในสมัยอินเดียโบราณราวพุทธศตวรรษที่ 3-4 หรือ สร้างครั้งแรกเป็นเจดีย์ทรงปราสาทในสมัยศรีวิชัยราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 หลังจากนั้นจึงถูกสร้างครอบเป็นเจดีย์ทรงลังกาเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 18 เมื่อครั้งพุทธศาสนาลังกาวงศ์เผยแพร่เข้ามายังแถบนี้ อีกทั้งยังถูกโยงไปเกี่ยวข้องกับเจดีย์ทรงปราสาทขนาดขนาดเล็กองค์หนึ่งนอกระเบียงคดตะวันออกกว่าเป็นองค์จำลองของพระธาตุทรงปราสาทองค์เก่าที่ถูกครอบอยู่ภายใน

แม้ประเด็นปัญหาขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช จะได้รับการค้นคว้าชำระกันมาแล้วมากมาย แต่ก็ยังมีการวิเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบทางศิลปกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งกระบวนการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะมีส่วนที่อาจจะทำให้ทราบถึงที่มาของรูปแบบ การรับอิทธิพลหรือการผสมผสานรูปแบบงานช่าง ส่งผลให้สามารถกำหนดอายุการสร้างองค์พระธาตุเจดีย์ได้แน่นอนมากขึ้นนอกเหนือไปจากการใช้หลักฐานทางเอกสารประวัติศาสตร์

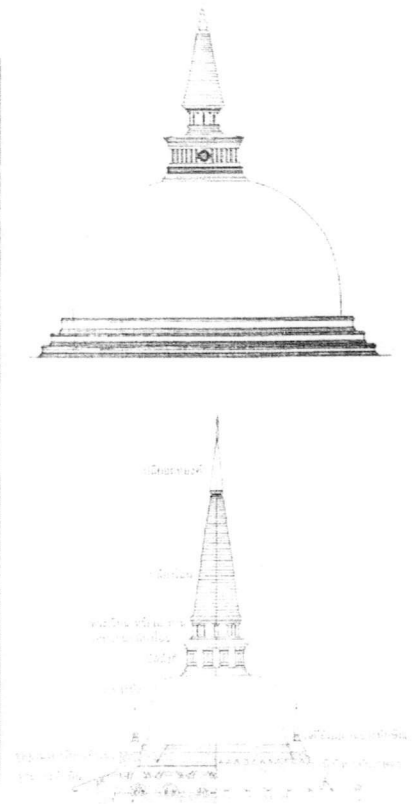
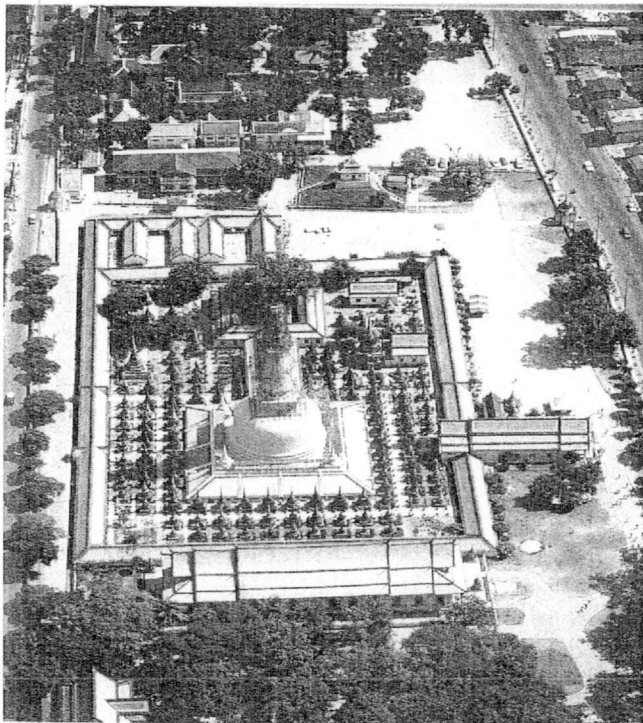
ผลจากการพิจารณารูปแบบศิลปกรรมขององค์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ในเบื้องต้นพบที่มีความสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นก่อนอย่างน้อยสองแบบ ได้แก่ เจดีย์ทรงระฆังในศิลปะลังกาและเจดีย์ศิลปะศรีวิชัยที่พบในภาคใต้ของไทย จึงเป็นจุดที่น่าสนใจว่าเหตุใดรูปแบบของพระบรมธาตุเจดีย์จึงได้รับแรงบันดาลใจจากสถาปัตยกรรมเหล่านี้

เค้าโครงส่วนใหญ่เห็นได้ว่ารูปทรงของพระธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช มีความคล้ายคลึงกับสถูปในศิลปะลังกา คือส่วนฐานที่เตี้ย เน้นองค์ระฆังทรงโอคว่ำขนาดใหญ่ บัลลังก์ในผังสี่เหลี่ยมจัตุรัส และยอดทรงกรวยแหลม ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัททิศ ดิศกุล ทรงเปรียบเทียบรูปแบบของพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช กับเจดีย์กิริหาร เมืองเปรียบเทียบรูปแบบของพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช กับเจดีย์กิริหาร เมืองโปลนารูอะ ซึ่งสร้างขึ้นในต้นพุทธศตวรรษที่ 18 ว่ามีความคล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตามยังมีรายละเอียดอีกหลายประการที่ควรกล่าวถึงในการวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อจะได้ทราบถึงที่มาของรูปแบบดังกล่าวด้วย

เนื่องจากองค์พระบรมธาตุเป็นเจดีย์ขนาดใหญ่ มีรายละเอียดต่างๆค่อนข้างมาก จึงแบ่งส่วนการวิเคราะห์รูปแบบออกเป็นสามส่วน คือ ส่วนฐานประทักษิณ ส่วนองค์ระฆังกับชุดฐานรองรับ และส่วนยอด ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีประเด็นในการวิเคราะห์ถึงรูปแบบ อายุสมัยและการปฏิสังขรณ์ ได้ดังนี้



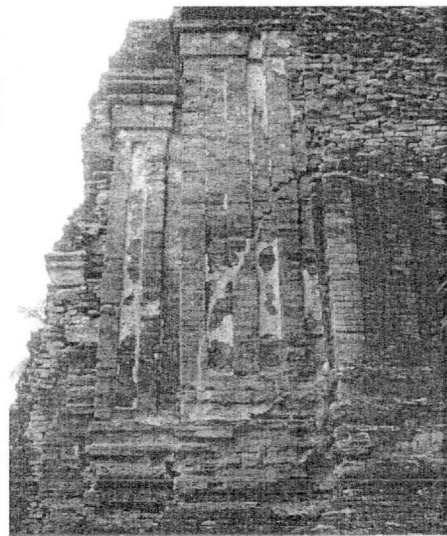
ภาพที่ 4.1 แผนที่ในเอกสารทางประวัติศาสตร์วัดพระมหาธาตุจังหวัดนครศรีธรรมราช



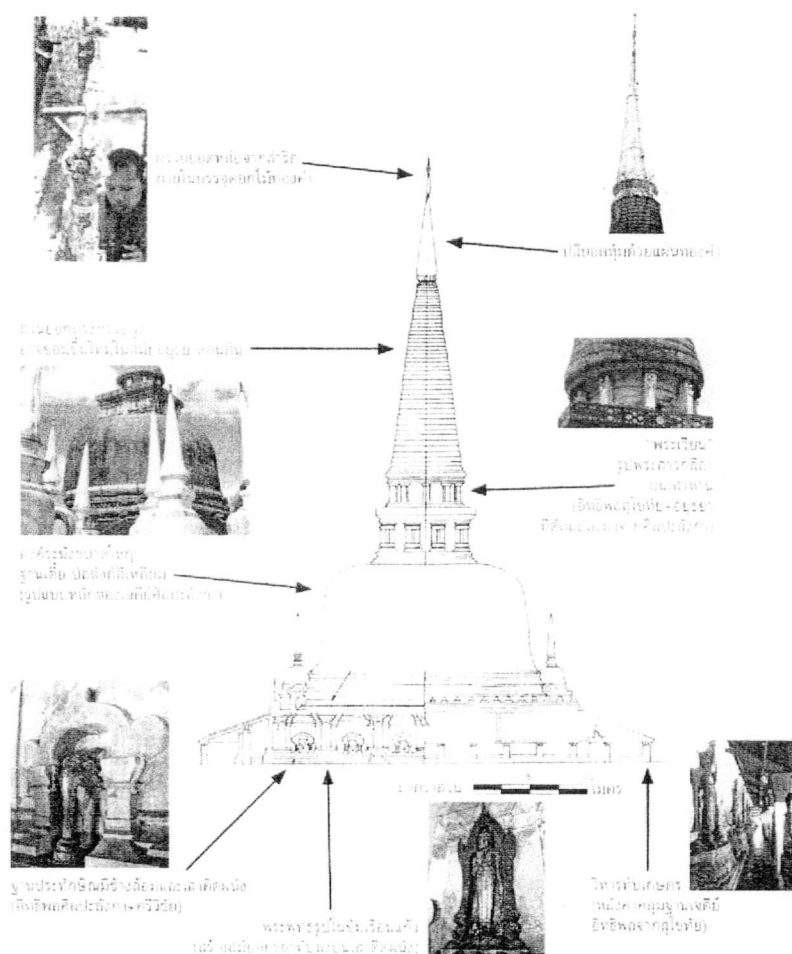
ภาพที่ 4.2 ผนังและรูปแบบเจดีย์ที่ในเอกสารทางประวัติศาสตร์



ภาพที่ 4.3 อักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต อายุราว พุทธศตวรรษที่ 12



ภาพที่ 4.4 เทวรูปพระวิษณุ ศิลาคาริก และเจดีย์ทรงศรีวิชัย ในเอกสารทางประวัติศาสตร์



ภาพที่ 4.5 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมในส่วนต่างๆ

4.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจ

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยการสำรวจ ถ่ายภาพ ทำแผนผัง ทำแผนที่ เพื่อนำไปตรวจสอบกับนักโบราณคดี นักอนุรักษ์โบราณสถาน แบ่งข้อมูลเป็น 2 ส่วนคือ

4.1.2.1 การสำรวจโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ

- 1) องค์พระบรมธาตุเจดีย์
- 2) วิหารพระม้าหรือวิหารพระมหาภิเนษกรมณ์
- 3) พระวิหารทับเกษตร
- 4) วิหารเขียน
- 5) วิหารโพธิ์ลังกา
- 6) วิหารสามจอม
- 7) พระวิหารพระกัจจายนะหรือวิหารพระแอด

- 8) วิหารคดหรือวิหารระเบียง
- 9) วิหารพระธรรมศาลา
- 10) พระวิหารหลวง
- 11) พระพุทธบาทจำลอง
- 12) วิหารโพธิ์พระเดิม
- 13) เจดีย์รอบองค์พระธาตุ

4.1.2.1 การสำรวจเขตบริเวณภายในโดยรอบที่มีความสำคัญ

- 1) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- 2) ศูนย์สินค้าพื้นเมือง
- 3) ที่พักผ่อน
- 4) ที่จอดรถ
- 5) บริเวณด้านหน้าจตุภูมิทัศน์

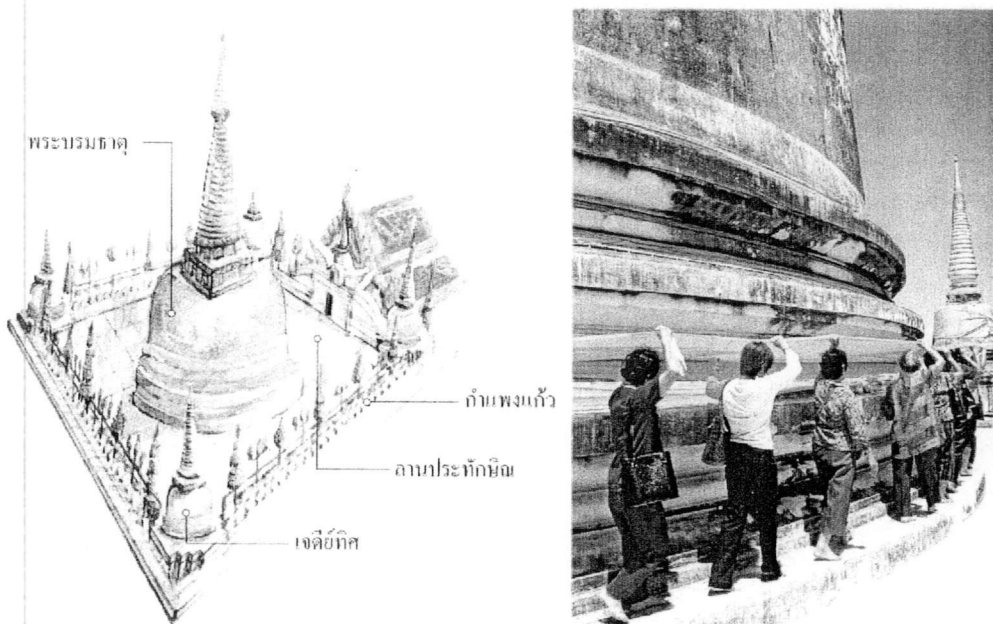
4.1.2.1 การสำรวจโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ

- 1) องค์พระบรมธาตุเจดีย์ ตามตารางการสำรวจที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 รายละเอียดองค์พระบรมธาตุเจดีย์

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|---------------------|-----------------------------|--|-------------------------------|----------|
| องค์พระบรมธาตุ | 1. บริเวณที่ตั้ง | จุดกลางลานประทักษิณมีกำแพงแก้วล้อมรอบและเจดีย์ทิศ | - | - |
| | 2. รูปแบบอาคาร | ลักษณะทางสถาปัตยกรรมขององค์พระมหาธาตุเป็นเจดีย์ทรงกลมแบบลังกาหรือเรียกว่าทรงโอคว่ำ | - | - |
| | 3. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม | ปูพื้นด้วยหินอ่อนล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วมีใบเสมาดินเผาและรั้วเหล็กมีฉัตรพุ่มโบกกระดิ่งห้อยใบโพธิ์รายรอบ สี่มุมเป็นพระเจดีย์ทิศทั้งสี่ | พบการหลุดร่วงของสีที่ทำได้ | - |

จากตารางที่ 4.1 องค์พระบรมธาตุเจดีย์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของ องค์พระมหาธาตุ เป็นเจดีย์ทรงกลมแบบลังกาหรือเรียกว่าทรงโอคว่ำ ฐานของพระบรมธาตุเป็นฐานบัวรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ท้องไม้สูง แต่ละด้านของฐานมีซุ้มหัวช้างยื่นออกมาด้านละ ๖ ซุ้ม ยกเว้นด้านทิศเหนือมี ๔ ซุ้ม เพราะ ติดส่วนบันไดทางขึ้นสู่ลานทักษิณในวิหารพระม้าที่เราขึ้นมา ถัดจากฐาน ชั้นนี้ขึ้นไปน่าจะมีฐานบัว สี่เหลี่ยมเตี้ย ๆ รับอีกชั้นหนึ่งก่อนถึงลานประทักษิณ ฐานบัวชั้นนี้ส่วนบัวคว่ำถูกสัน หลังคาทับเกษตร ปิดอยู่ เห็นเฉพาะส่วนบัวหางและฐานหน้ากระดานบนที่มีเครื่องถ้วยประดับอยู่โดยรอบ ส่วนบนสุด ของฐานบัวเป็นลานทักษิณ มีกำแพงแก้วทั้ง ๔ ด้าน บนหลังกำแพงประดับด้วยใบเสมาดินเผา ฉัตร และบั้งสุริย์ มีเจดีย์ทิศประดับตามมุมทั้งสี่ ลักษณะจำลองย่อส่วนจากพระบรมธาตุ และบนสันหลังคา วิหาร ทับเกษตรมีรางระบายน้ำจากลานทักษิณ ปลายท่อทำเป็นรูปหัวสัตว์ปูนปั้นรวมทั้งหมด ๑๐ ราง จากลานทักษิณขึ้นไปเป็นส่วนของมัลลยลูกแก้วปากระฆัง (เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๑.๙๘ เมตร) องค์ระฆัง และบัลลังก์ที่มีเครื่องถ้วยประดับตกแต่งอยู่เป็นจำนวนมาก เหนือบัลลังก์เป็นก้านฉัตรมี เสาทาน ๘ เสา ประดับ ลวดลายปูนปั้นปิดทองเป็นรูปพระมหาสาวกยืนเวียนเป็นทักษิณาวรรต



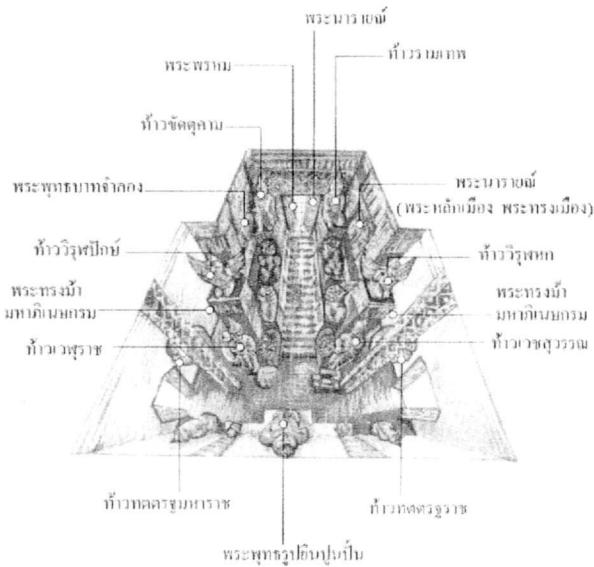
ภาพที่ 4.6 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบองค์พระบรมธาตุเจดีย์

ตารางที่ 4.2 รายละเอียดวิหารพระม้าหรือวิหารพระมหาภิเนษกรณี

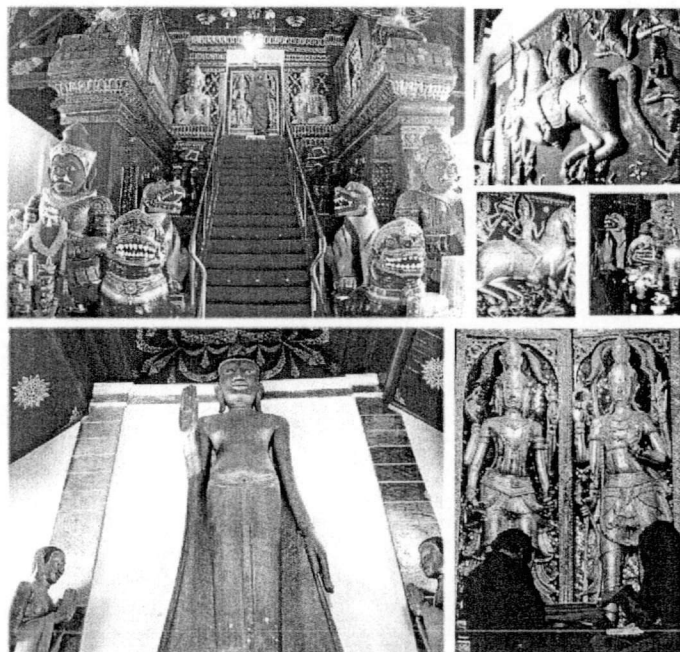
| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|-------------------------------------|-----------------------------|--|---|----------|
| วิหารพระม้าหรือวิหารพระมหาภิเนษกรณี | 1. บริเวณที่ตั้ง | อยู่ติดกับองค์พระบรมธาตุเจดีย์ทางด้านทิศเหนือ | - | - |
| | 2. รูปแบบอาคาร | เป็นอาคารเดียวกับวิหารเขียน มีแต่ผนังกันคนละส่วน เดิมมีประตูโค้งทั้งสองข้างเดินทะลุติดต่อกันได้ | วิหารพระม้าส่วนหนึ่งและวิหารเขียนอีกส่วนหนึ่ง แต่เดิมวิหารทั้งสองหลังนี้มีประตูโค้งสามารถเดินทะลุถึงกัน ต่อมาวิหารเขียนใช้เป็นพิพิธภัณฑ์ จึงปิดประตูโดยทำเป็นผนังปิดกันเสีย | - |
| | 3. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม | เป็นภาพปูนปั้นนูนสูงขนาดใหญ่ ปิดทองลอยลายวิจิตรสวยงามมาก เป็นภาพเกี่ยวกับเรื่องพุทธประวัติทรงม้า | - | - |

จากตารางที่ 4.2 รายละเอียดวิหารพระม้าหรือวิหารพระมหาภิเนษกรณี วิหารพระม้านั้นอยู่ติดกับพระบรมธาตุเจดีย์ทางด้านทิศเหนือ เป็นวิหารที่มีหลังคาเดียวกับวิหารเขียน แต่มีผนังกันอยู่ จึงแยกออกเป็น ๒ ส่วน คือวิหารพระม้าส่วนหนึ่ง และวิหารเขียนอีกส่วนหนึ่ง แต่เดิมวิหารทั้งสองหลังนี้มีประตูโค้งสามารถเดินทะลุถึงกัน ต่อมาวิหารเขียนใช้เป็นพิพิธภัณฑ์ จึงปิดประตูโดยทำเป็นผนังปิดกันเสียภายในวิหารพระม้าตรงกลางวิหารมีบันไดทอดเป็นทางขึ้นสู่ลานประทักษิณรอบ ๆ องค์พระบรมธาตุเจดีย์ ลานทักษิณก็คือลานที่ใช้เดินรอบองค์เจดีย์นั่นเอง บันไดทางขึ้นมี ๒๒ ขั้น ที่ผนังทั้งสองข้างของบันไดมีปูนปั้นเป็นภาพเทวดาและสัตว์ในเทพนิยาย ทางด้านซ้ายตอนบนมีพระพุทธรูปจำลอง ด้านขวาเป็นรูปพระหลักเมือง ที่ผนังตรงหัวบันไดมีรูปครุฑ ๑ คู่ ที่เชิงบันไดมียักษ์และหัวนาคอย่างละ ๑ คู่ สื่อความหมายว่าเป็นผู้พิทักษ์พระบรมธาตุ สูดปลายบันไดที่จะขึ้นไปลานประทักษิณนั้น

มีประตูไม้ บานประตูมีภาพสลักทั้งสองบาน ไข่มุขบานละแผ่นเท่านั้น ไม่มีการนำไข่มุขต่อกัน ฝีมือการแกะสลักก็ประณีตสวยงามมาก บานประตูด้านซ้ายสลักเป็นรูปพระพรหม ส่วนด้านขวาเป็นรูปพระนารายณ์ มีผู้สันนิษฐานว่าบานประตูนี้เป็นของทำขึ้นใหม่ภายหลังมิใช่ของดั้งเดิม ที่ทำขึ้นใหม่นั้นก็เพื่อใช้แทนของเดิมที่ถูกไฟไหม้เสียหายไป สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรคุณ) วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้สันนิษฐานว่าบานประตูแต่เดิมนั้นทำเป็นรูป "พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร"



ภาพที่ 4.7 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบวิหารพระม้าหรือวิหารพระมหากษัตริย์



ภาพที่ 4.8 แสดงรูปแบบภายในวิหารพระม้าหรือวิหารพระมหากษัตริย์

ตารางที่ 4.3 รายละเอียดพระวิหารทับเกษตร

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|---------------------|-----------------------------|---|--|----------|
| พระวิหารทับเกษตร | 1. บริเวณที่ตั้ง | บริเวณที่ตั้งหรือนาบนฐานพระซึ่งได้แก่ ระเบียบคด | - | - |
| | 2. รูปแบบอาคาร | ส่วนฐานขององค์พระบรมธาตุเจดีย์มีการสร้างหลังคาเป็นเพิงคลุมโดยรอบ | วิหารไม่สอดคล้องกับองค์ระฆังของพระธาตุเท่าใดนักเนื่องจากเป็นการต่อเติมในภายหลังผนังเสาซึ่งทำเป็นเสาหลอก น่าจะเป็นสิ่งที่มาต่อเติมขึ้นในภายหลัง | - |
| | 3. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม | วิหารแสดงขอบเขตของพระบรมธาตุเจดีย์พระพุทธรูปเหล่านี้สร้างในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ ทั้งสิ้น รอบ ๆ ฐานพระบรมธาตุเจดีย์ทำเป็นซุ้ม มีหัวช้างยื่นออกมาจากรู้นการทำให้ข้างล้อมองค์เจดีย์เป็นคตที่รับมาจากลังกา | - | - |

จากตารางที่ 4.3 รายละเอียดพระวิหารทับเกษตร หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พระระเบียงดินธาตุ เป็นระเบียงหรือวิหารที่อยู่โดยรอบฐาน ขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ คำว่า “ทับเกษตร” เป็นศัพท์ทางสถาปัตยกรรมหรือศัพท์ช่าง หมายถึงผิวพื้นบริเวณที่ ใช้เป็นที่ตั้งพระพุทธรูปหรือนาคบนฐานพระ หรือเรือนซึ่งเป็นขอบเขต ซึ่งได้แก่ ระเบียบคด ด้วยเหตุนี้วิหารทับเกษตรจึงได้ชื่อตามหน้าที่

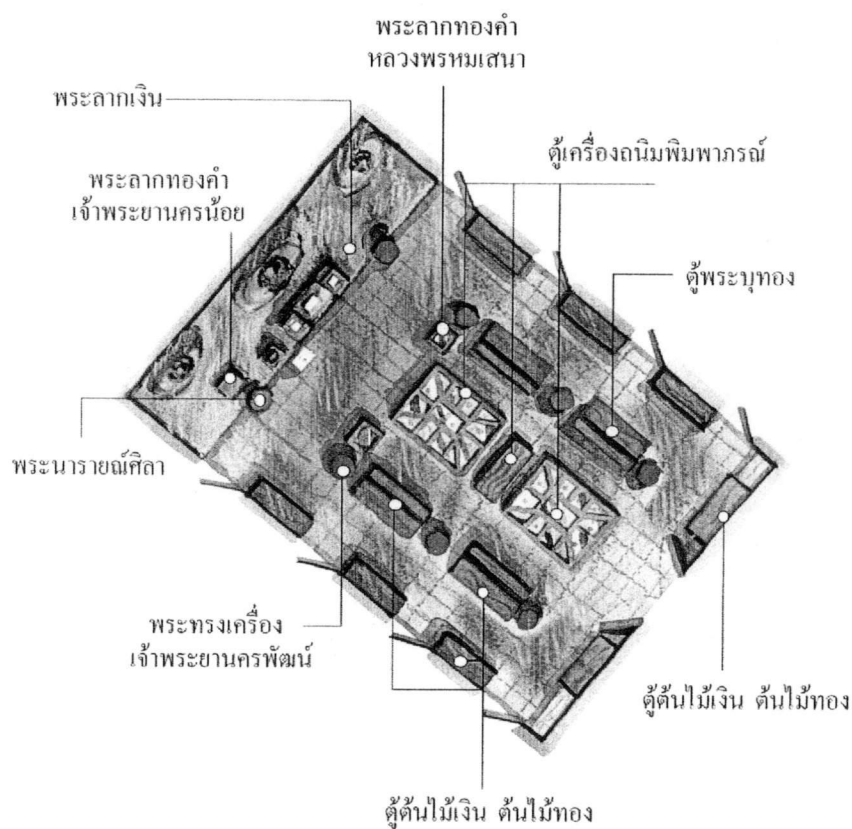
ตารางที่ 4.4 รายละเอียดวิหารเขียน

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|---------------------|-----------------------------|---|--|----------|
| วิหารเขียน | 1. บริเวณที่ตั้ง | อยู่ติดกับวิหารทรงม้ายด้านทิศเหนือ | - | - |
| | 2. รูปแบบอาคาร | ในวิหารเขียนที่ผนังด้านสกัดหลังวิหารพระม้ายเป็นรูปแบบอาคารเดียวกับวิหารม้ายมีแต่ผนังกันคนละส่วน เดิมมีประตวงโค้งทั้งสองข้างเดินทะลุติดต่อกันได้ | โดยแต่เดิมจะมีผนังและเสามีภาพจิตรกรรมฝาผนังต่อมาเมื่อภาพชำรุดโทรมได้มีการทาสีทับด้วยสีพื้น | - |
| | 3. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม | ภายในวิหารมีพระประธานปูนปั้นปางมารวิชัยแบบอุทองหน้าพระประธานมีพระพุทธรูปทรงเครื่องปางห้ามญาติ 2 องค์ | - | - |

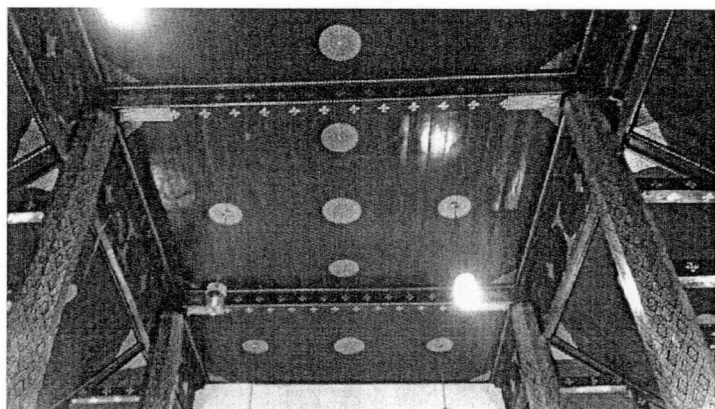
จากตารางที่ 4.4 รายละเอียดวิหารเขียน ในวิหารเขียนที่ผนังด้านสกัดหลังวิหารพระม้ายประดิษฐานพระประธานปูนปั้นปางมารวิชัยแบบอุทองหน้าพระประธานมีตู้พระพุทธรูปทรงเครื่องปางห้ามญาติ ๒ องค์ ทำด้วยทองลูกบวบ ทองลูกบวบ หรือทองดอกบวบ หมายถึงทองเนื้อหก โบราณกำหนดคุณภาพของเนื้อทองตั้งแต่เนื้อสี่ ตั้งพิกัดตามราคาน้ำหนัก เช่น ทองเนื้อห้าหรือทองดอกบวบหนัก ๑ บาท ราคา ๖ บาท เป็นต้น ราคาทองสูงที่สุด คือ หนัก ๑ บาท ราคา ๙ บาทเรียกว่าทองเนื้อเก้าหรือทองนพคุณ อันถือว่าเป็นทองบริสุทธิ์ที่สุด พระพุทธรูปทรงเครื่องปางห้ามญาติทั้งสององค์นี้เจ้าพระยานคร (พัด) สร้างเป็นอนุสรณ์เมื่อครั้งไปตีไทรบุรี ด้านหน้าของพระประธานยังมีเทวรูปพระนารายณ์ศิลา ซึ่งเป็นเทวรูปรุ่นเก่ากำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ พบที่บริเวณใกล้วัดพระเพรง

อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช พระนารายณ์หรือพระวิชฌนงค์นี้พระหัตถ์ขวาหน้าทรงถือ ดอกบัวตูม พระหัตถ์ซ้ายทรงถือสังข์อยู่ข้างพระโสณี (ตะโพก) ส่วนพระหัตถ์หลังทั้งสองข้างหักหายไป

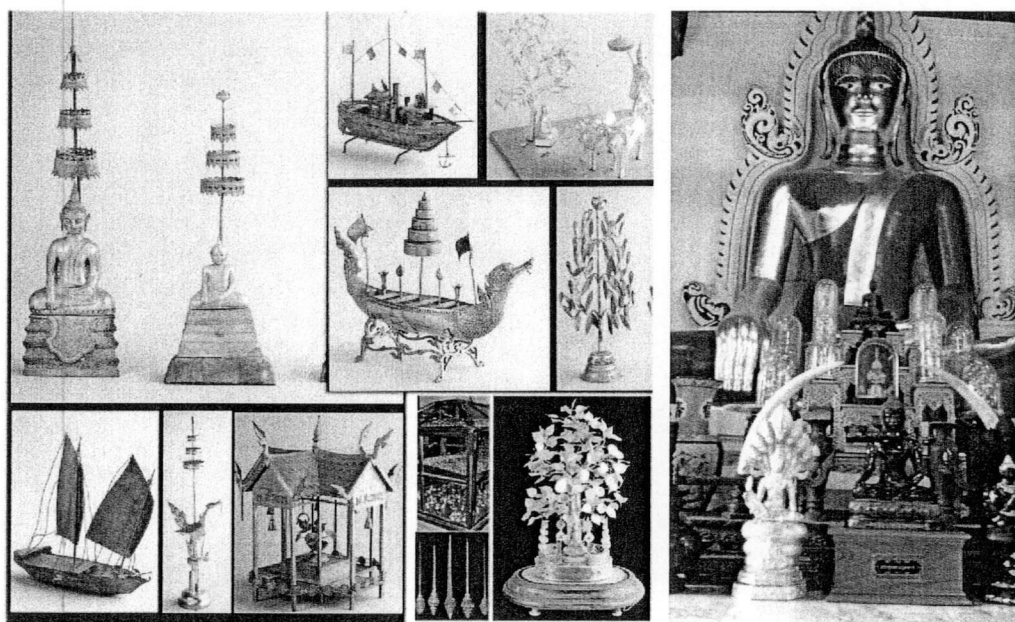
ทรงสวมกิริฎมุกฎหรือหมวกทรงกระบอกที่เรียกว่าหมวกแขก และกฤษณทนต์ ทรงพระภูษาคือ ผ้านุ่ง โจงยาวมีผ้าคาดพระโสณีซึ่งห้อยอยู่ด้านหน้าพระเพลาเป็นรูปครึ่งวงกลม ทิ้งชายลงสองข้าง สันนิษฐานว่าที่ท่อนบนเปลือยแต่เดิมคงสวมเครื่องประดับของจริงที่เป็นอัญมณีมีค่า การแต่งกายของ เทวรูปน่าจะสะท้อนถึงการแต่งกายของผู้คนในสมัยนั้นที่ไม่นิยมสวมเสื้อ แต่จะนุ่งผ้าปกปิดเฉพาะท่อนล่างเดิมทางวัดได้ใช้วิหารเขียนเก็บรักษาสิ่งของมีค่าขนาดเล็กที่ทำด้วยทอง เงิน นาก สำริด เช่น พระพุทธรูปบุเงิน บุษทอง ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง ถ้วยชาม เครื่องลายคราม สร้อย แหวน ต่างหู เข็มขัด กำไลและปืนป้อม เป็นต้น



ภาพที่ 4.10 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบผังวิหารเขียน



ภาพที่ 4.11 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบอาคารวิหารเซียน



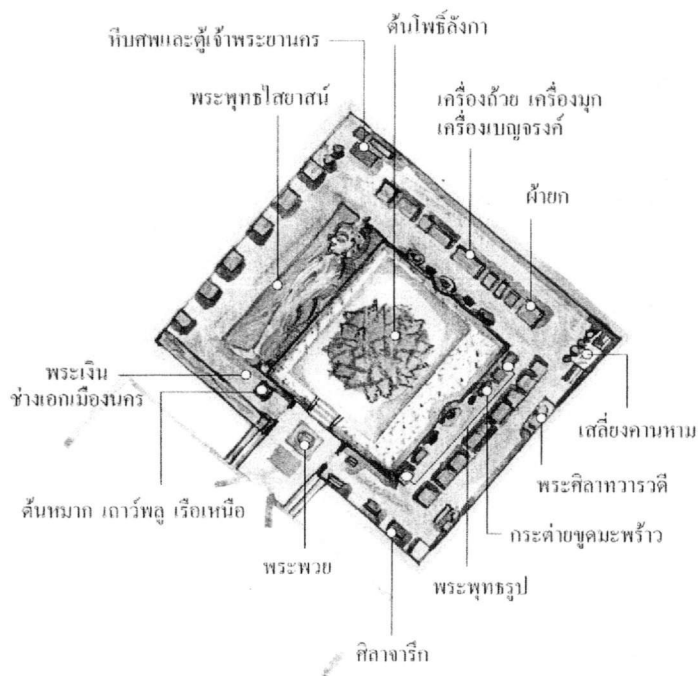
ภาพที่ 4.12 แสดงรูปแบบสิ่งของโบราณในวิหารเซียน

ตารางที่ 4.5 รายละเอียดวิหารโพธิ์ลังกา

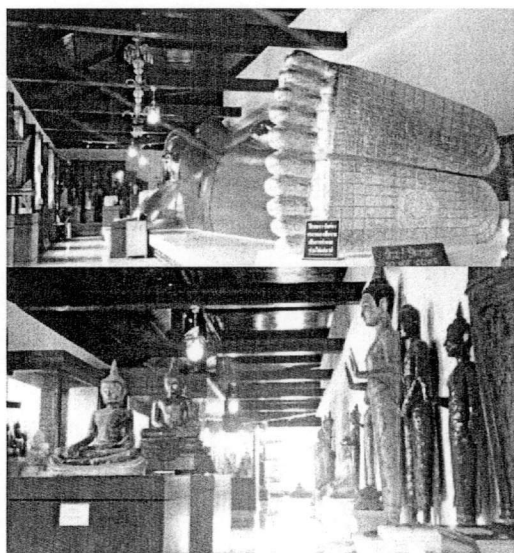
| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|---------------------|-----------------------------|---|---|----------|
| วิหารโพธิ์ลังกา | 1. บริเวณที่ตั้ง | อยู่ติดกับวิหารเขียนทางทิศเหนือ มีประตูทางเข้าอยู่ทางทิศใต้ สร้างอย่างวิหารคด | - | - |
| - | 2. รูปแบอาคาร | สร้างเป็นห้องยาวรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ล้อมรอบแทนขนาดใหญ่ กว้างยาวด้านละ 12 วาเศษ | - | - |
| - | 3. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม | เป็นที่มหลังคาคลุมรอบสิ่งก่อสร้างต้นโพธิ์ เป็นอาคารที่ตีรับอิทธิพลจากศิลปะลังกาชัดเจน | ลังกาวิหารนี้ได้ขยายเป็นพิพิธภัณฑสถานของวัดสำหรับเก็บรักษาโบราณวัตถุ เช่น เครื่องปั้นดินเผา พระพุทธรูป ลับแลมุก | - |

จากตารางที่ 4.5 รายละเอียดวิหารโพธิ์ลังกา อยู่ติดกับวิหารเขียน คืออยู่ด้านทิศเหนือของวิหารเขียนและพระมหาธาตุเจดีย์ สร้างเป็นแบบวิหารคดรอบปูชนียสถานทั่ว ๆ ไป คือเป็นวิหารสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างและยาวด้านละ 12 วาเศษ ตรงกลางของวิหารมีลานสำหรับปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นใหญ่ต้นหนึ่ง เชื่อกันว่าพระศรีมหาโพธิ์ต้นนี้ได้พันธุ์มาจากลังกา จึงเรียกชื่อว่าโพธิ์ลังกา และเรียกชื่อวิหารตามชื่อของต้นพระศรีมหาโพธิ์จากลังกาวิหารนี้ได้ขยายเป็นพิพิธภัณฑสถานของวัดสำหรับเก็บรักษาโบราณวัตถุ เช่น เครื่องปั้นดินเผา พระพุทธรูป ลับแลมุก บริเวณประตูทางเข้าของวิหารโพธิ์ลังกา ประดิษฐานพระพุทธรูปยืนทรงเครื่อง ปางประทานอภัยเรียกว่า พระพวย ที่เรียกอย่างนี้เนื่องจากที่ฐานบัวจะมีพวยสำหรับระบายน้ำจากการสรงน้ำพระเพื่อนำไปบูชาพระพุทธรูปองค์นี้ สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยอยุธยา เดิมพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ที่โบราณสถานโมคลานอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ครั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ทรงเป็นอุปราชมณฑลปักษ์ใต้ ก็อัญเชิญพระพุทธรูปองค์นี้มาประดิษฐานที่วัดมหาธาตุ

เชื่อกันว่าพระพุทธรูปองค์นี้สามารถบันดาลสิ่งดีที่พึงประสงค์ได้หลายอย่าง และภายในวิหารด้านทิศตะวันตกเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์องค์ใหญ่องค์หนึ่ง ขนาดยาว ๖ วา พระอุระกว้าง ๔ ศอก พระบาทกว้าง ๑ ศอก ๗ นิ้ว พระบาทยาว ๓ ศอก ๑๐ นิ้ว



ภาพที่ 4.13 แสดงรูปแบบผังวิหารโพธิ์ลังกา



ภาพที่ 4.14 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบผังวิหารโพธิ์ลังกา

ตารางที่ 4.6 รายละเอียดวิหารสามจอม

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|---------------------|-----------------------------|--|---|----------|
| วิหารสามจอม | 1. บริเวณที่ตั้ง | ตั้งอยู่ทางทิศเหนือขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ภายในระเบียงคด ห้ายวิหารเชื่อมติดกับเจดีย์ขนาดย่อม | - | - |
| | 2. รูปแบบอาคาร | เป็นวิหารขนาดเล็ก มีพระพุทธรูป พระเจ้าศรีธรรมโศกราช ในวิหารสามจอมเจดีย์ก่อด้วยหินสลักแบบจีน ทางทิศใต้ของวิหารธรรมศาลา บริเวณรอบ ๆ มีต้นหว้าเก่าแก่อายุ 6 ต้น | ส่วนมากได้รับการสร้างเพิ่มเติมขึ้นภายหลังจากการก่อสร้างองค์พระบรมเจดีย์เกือบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นวิหารต่างๆ | - |
| | 3. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม | ผนังหน้าวิหารสามจอมมีรูปแบบนางธรณีบีบมวยผม ภายในวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้น สุ่มประตุมีภาพปั้นพระพุทธรูปประวัติตอนทรงตัดพระเมาลีเพื่อทรงผนวช | - | - |

จากตารางที่ 4.6 รายละเอียดวิหารสามจอม เล่าสืบต่อกันมาว่าผู้สร้างวิหารนี้เป็นผู้ชายชื่อ สามจอม (แท้จริงแล้วสามจอมเป็นตำแหน่งข้าราชการ สมัยโบราณมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่กัลปนา ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงอุทิศถวายให้แก่วัดต่างๆ) โดยสร้างพร้อมกัน กับเจดีย์ใหญ่เป็นเจดีย์บริวารองค์หนึ่ง ซึ่งอยู่ด้านหลังของวิหาร ดังนั้น จึงเรียกชื่อวิหารตามชื่อของผู้สร้างว่า วิหารสามจอม ที่ผนังด้านหน้าของวิหารเราจะเห็นรูปปั้นแม่พระธรณีกำลังบีบมวยผม ภายในวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้น เรียกกันว่าพระเจ้าศรีธรรมโศกราช ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผู้สร้างพระบรมธาตุเจดีย์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีเครื่องทรงอย่างกษัตริย์โบราณประดับชฎายอดสูง เป็นฝีมือช่างสมัยอยุธยา จากชื่อ ของพระพุทธรูป “พระเจ้าศรีธรรมโศกราช” องค์กรนี้ บางครั้งชาวนครเรียกวินิจฉัยสามจอมนี้ว่า “วิหารพระเจ้าศรีธรรมโศกราช” ด้านหลังของวิหารเป็นซุ้มประตู ๓ ช่อง บรรจุพระพุทธรูปปางมารวิชัยและเก็บอัฐิของเชื้อพระวงศ์ของเจ้าพระยานครศรีธรรมราชและเจ้านายในเชื้อสายของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และตรงซุ้มประตูมีภาพปั้นพระพุทธรูปประวัติตอนทรงตัดเมาฬีเพื่อออกบรรพชา

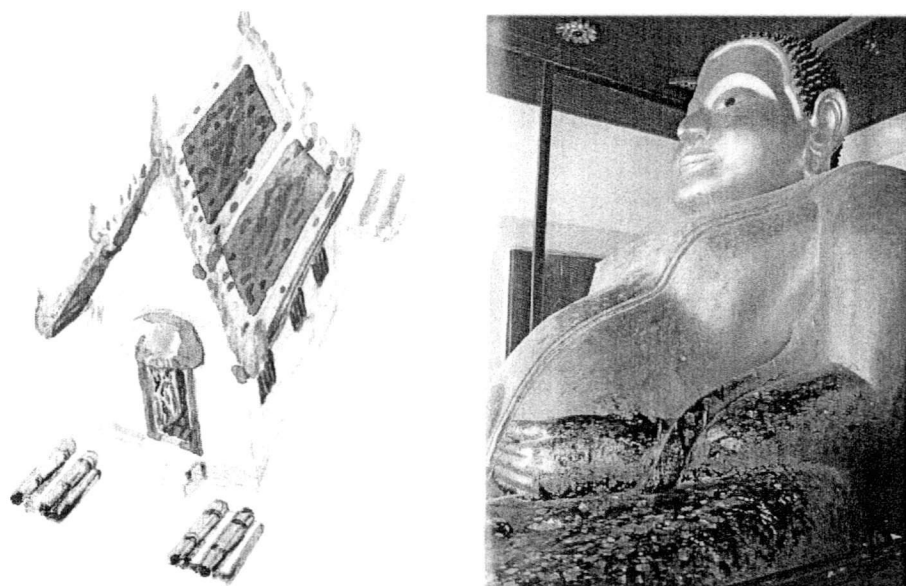


ภาพที่ 4.15 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบผังวิหารสามจอม

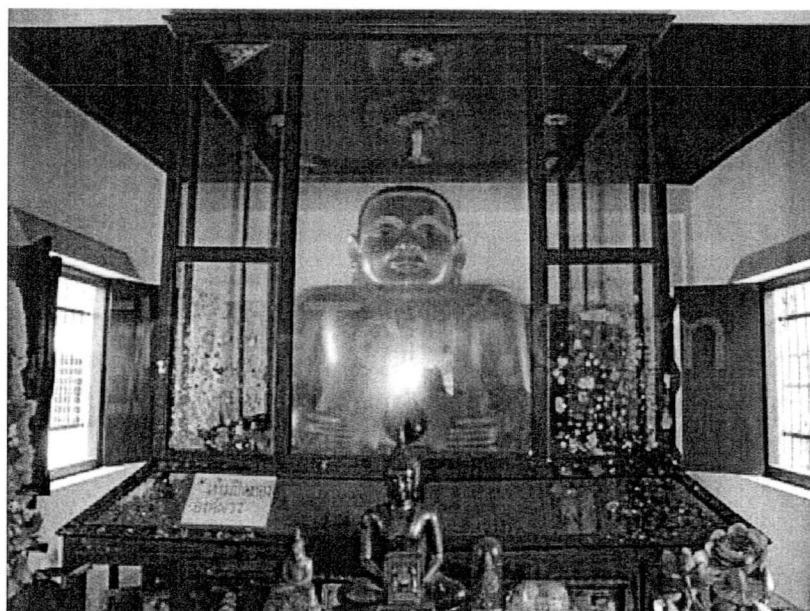
ตารางที่ 4.7 รายละเอียดพระวิหารพระกัจจายนะหรือวิหารพระแอด

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|------------------------------------|-----------------------------|--|---|----------|
| พระวิหารพระกัจจายนะหรือวิหารพระแอด | 1. บริเวณที่ตั้ง | อยู่ต่อจากวิหารสามจอมไปทางทิศเหนือเล็กน้อยเดิมตั้งอยู่นอกเขตพระระเบียงไกล้กับวิหารพระพุทศาลา | เป็นวิหารสร้างใหม่โดยย้ายจากวิหารเดิมด้านนอกพระระเบียงไกล้วิหารธรรมศาลามาสร้างทางทิศเหนือ | - |
| | 2. รูปแบบอาคาร | เป็นวิหารขนาดเล็กคล้ายมณฑปหรือคันทกุกะประดิษฐานพระพุทธรูป | ดำเนินการบูรณะพระแอดและสร้างวิหารพระแอดขึ้นใหม่ โดยผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุ | - |
| | 3. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม | รูปแบบในศิลปะสมัยสุโขทัยและรัตนโกสินทร์ | - | - |

จากตารางที่ 4.7 รายละเอียดพระวิหารพระกัจจายนะหรือวิหารพระแอด เป็นวิหารขนาดเล็กคล้ายมณฑปหรือคันทกุกะประดิษฐานพระพุทธรูป เรียกกันตามชื่อของพระที่ประดิษฐานอยู่ภายในวิหารหลังนี้ คือพระกัจจายะหรือพระสังกัจจายน์ หรือพระสุกมฺติเถระ แต่คนโดยทั่วไปเรียกว่าพระแอด ดังนั้น วิหารที่ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์นี้จึงได้ชื่อว่า วิหารพระแอดแต่เดิมนั้นวิหารพระแอดอยู่ภายนอกเขตพระระเบียง ไกล้กับวิหารธรรมศาลา รูปแบบในศิลปะสมัยสุโขทัยและรัตนโกสินทร์ เจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุ ก็ได้ดำเนินการบูรณะพระแอดและสร้างวิหารพระแอดขึ้นใหม่ โดยผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุ คือพระครูพุทธิสารเจติยาภิวัฒน์ หรือพระพุทธิสารเถระ(มุต สุวตฺตโม) เป็นผู้อำนวยการ เมื่อสร้างก็อัญเชิญพระแอดขึ้นไปประดิษฐานที่วิหารหลังใหม่ดังที่เห็นปัจจุบันพระแอดเป็นที่เคารพสักการะและเชื่อถือของคนทั่วไปมาก เชื่อกันว่าผู้ใดปวดแหว ปวดหลัง หากได้นำไม้ไปค้ำยันให้หลังของพระแอด อาการปวดก็จะหายดังประสงค์ด้านหน้าของวิหารนี้เป็นที่ตั้งของจารึกนศ.๒๐ นศ.๒๑ และ นศ.๒๒ ซึ่งเป็นจารึกภาษายาวีบนกระบอกปืนใหญ่ และด้านหลังวิหารเป็นที่ตั้งของจารึกภาษาอังกฤษบนกระบอกปืนใหญ่ ของบริษัทดัชต์ อสต์ อินเดียของประเทศเนเธอร์แลนด์



ภาพที่ 4.16 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบพระวิหารพระกัจจายนะหรือวิหารพระแอด

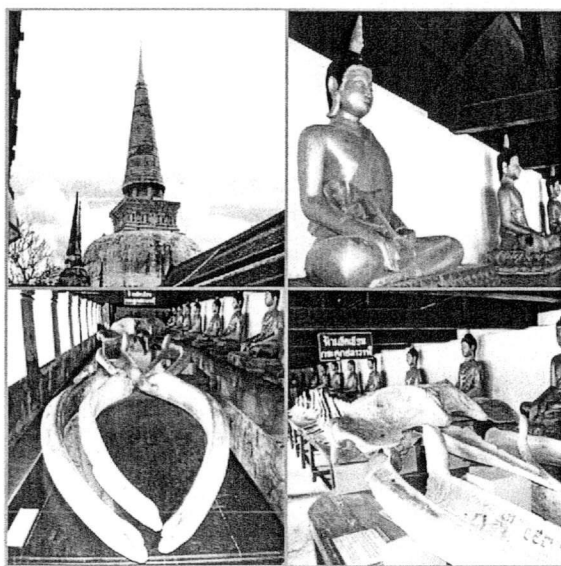


ภาพที่ 4.17 แสดงรูปแบบภายในพระวิหารพระกัจจายนะหรือวิหารพระแอด

ตารางที่ 4.8 รายละเอียดวิหารคตหรือวิหารพระระเบียง

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|----------------------------|-----------------------------|---|---|----------|
| วิหารคตหรือวิหารพระระเบียง | 1. บริเวณที่ตั้ง | อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ | - | - |
| | 2. รูปแบบอาคาร | วิหารนี้สร้างเป็นกำแพง มีหลังคารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าคลุมเข้าด้านใน ล้อมรอบบริเวณพระบรมธาตุเจดีย์ ชั้นในไว้ทั้งหมด วิหารนี้มีประตูทางเข้าด้านหน้า 1 ประตู ด้านหลัง 1 ประตู | วิหารคตได้รับการซ่อมแซมอยู่เสมอ เมื่อ พ.ศ. 2452 กองสถาปัตยกรรม กรมศิลปกรเป็นผู้ซ่อมแซมครั้งใหญ่ โดยเปลี่ยนไม้เครื่องบนใหม่หมดทุกตัว | - |
| | 3. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม | มีหลังคา รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าคลุมด้านใน ประตูด้านหน้า มีชื่อประตูเหมวังสี่ สองข้างประตูมีรูปสิงโตตัวผู้ตัวเมียข้างละ 1 ตัว ที่หน้าจั่วมุมประตูประดับด้วยแก้วสีมีรูปครุฑและนาคยึดเกี่ยวพันกัน | - | - |

จากตารางที่ 4.8 รายละเอียดวิหารคดหรือวิหารพระระเบียง สืบเนื่องมาจากตำแหน่งของอาคารในผังคล้ายระเบียงคดในสถาปัตยกรรมเขมร ซึ่งส่งผลให้กับการวางตำแหน่งสถาปัตยกรรมต่างๆ ในวัด ดังจะเห็นได้จากแผนผังวัดในสมัยอยุธยาตอนต้นที่นิยมสร้างระเบียงคดหรือวิหารคดล้อมรอบพระสถูปเจดีย์ประธานโดยมีส่วนท้ายของวิหารยื่นเข้ามาในระเบียงคดด้านทิศตะวันออกเช่นที่วัดพระมหาธาตุ วัดราชบูรณะที่เมืองเก่าอยุธยา ที่วัดพระมหาธาตุนี้วิหารที่ยื่นเข้ามาในระเบียงคดก็คือวิหารพระธรรมศาลานั่นเองในวิหารหรือระเบียงนี้ เต็มไปด้วยพระพุทธรูปปูนปั้นเป็นพระพุทธรูปนั่งเป็นแถวยาวตลอดทุกด้านของระเบียง มีทั้งหมด ๑๗๓ องค์ พระพุทธรูปเป็นฝีมือช่างสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ การที่มีพระพุทธรูปอยู่รอบด้านของพระบรมธาตุเจดีย์นี้เอง ชาวบ้านเลยเรียกกันว่าพระदान ทุกด้านของวิหารนี้มีธรรมาสน์ตั้งอยู่เพื่อใช้เป็นที่แสดงธรรมในวันพระ วันโกน ก่อนแสดงธรรมมีชาวบ้านมาสวด (อ่าน) หนังสือเป็นประจำ จนเกิดเป็นประเพณีขึ้นมาเรียกว่า “สวดदान” ดังนั้น ประเพณีสวดदानจึงถือว่าเกิดขึ้นที่ระเบียงนี้ภายในวิหารคดด้านทิศเหนือมีโครงกระดูกปลาวาฬตัวโตขนาด ๑๐ วา วางอยู่ในตู้ โครงกระดูกปลาวาฬนี้เล่ากันว่า ได้มาจากปลาวาฬที่ตายแล้วลอยมาเกยหาดที่ปากน้ำท่าสูง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๒ ประชาชนจึงช่วยกันนำโครงกระดูกมาเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานของวิหารนี้ได้รับการซ่อมแซมอยู่เสมอโดยกรมศิลปากร และบางส่วนของวิหารนี้เคยใช้เป็นหอสมุด แห่งชาติด้วย๑๒.เจดีย์รายเจดีย์บริวารเหล่านี้สร้างอย่างมีระเบียบเรียบร้อย เป็นศิลปะราวสมัยอยุธยาตอนปลายหรือรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากการสำรวจทำให้ทราบว่าเจดีย์บริวารรอบ ๆ องค์พระบรมธาตุเจดีย์มีอยู่ทั้งสิ้นจำนวน ๑๘๕ องค์ ส่วนใหญ่จะจำลองแบบมาจากพระบรมธาตุเจดีย์แทบทั้งสิ้น และไม่มีหลักฐานยืนยันว่าแต่เดิมผู้สร้างเจดีย์นี้จะใช้บรรจุอัฐิหรือไม่ แต่ปัจจุบันมีผู้ปฏิสังขรณ์แล้วนำอัฐิของวงศ์ตระกูลไปบรรจุไว้ที่ฐานของเจดีย์เหล่านี้แทบทุกองค์

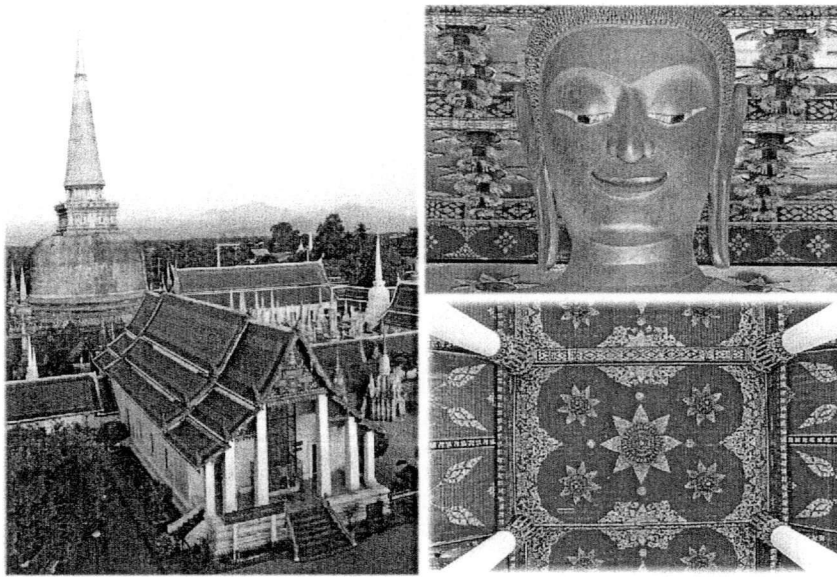


ภาพที่ 4.18 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบวิหารคดหรือวิหารพระระเบียง

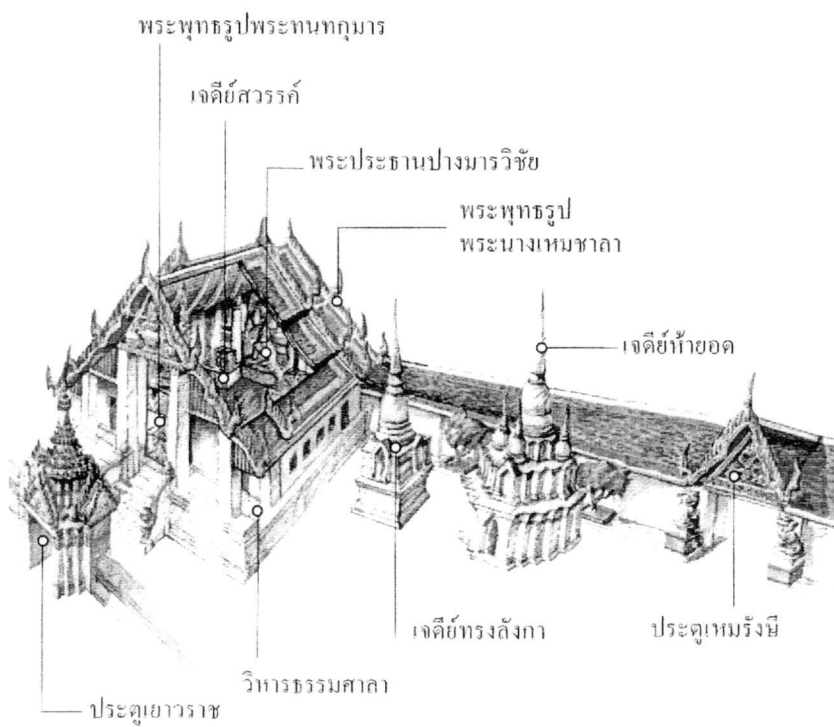
ตารางที่ 4.9 รายละเอียดพระวิหารธรรมศาลา

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|---------------------|-----------------------------|--|-------------------------------|----------|
| พระวิหารธรรมศาลา | 1. บริเวณที่ตั้ง | ตั้งอยู่ตรงทิศตะวันตกนอกของพระพระบรมธาตุเจดีย์นอกพระระเบียงตรงประตูเววาราช | - | - |
| | 2. รูปแบอาคาร | หน้าบ้านจั่วเป็นไม้แกะสลักประดับกระจก รูปหน้าพรหมบนพาน | - | - |
| | 3. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม | พระพุทธรูปก่ออิฐถือปูนลงรักปิดทองเป็นศิลปะยุคเดียวกับพระพุทธรูปเจ้าศรีธรรมโศกราช | - | - |

จากตารางที่ 4.9 รายละเอียดพระวิหารธรรมศาลา เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนหลังคามุงกระเบื้องเคลือบสีมีซ้อฟ้าใบระกา ทางหงส์ ตามแบบสถาปัตยกรรมไทย ส่วนท้ายของอาคารด้านทิศตะวันตกยื่นเข้าไปในระเบียงคด ผนังด้านหน้าและหลังวิหารหรือมีพระพุทธรูปประทับยืนเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องอยู่ด้านละหนึ่งองค์ องค์ด้านทิศตะวันตกหรือด้านหน้าเรียกว่าพระพุทธรูปพระทันถุมาร องค์ด้านทิศตะวันตกหรือด้านหลังเรียกว่า พระพุทธรูปพระนางเหมชาลาตามตำนานกล่าวว่าพระมหาเถระเหมรังสีเป็นผู้สร้าง วิหารหลังนี้ แต่พลเอกเจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ (แยม ผนนคร) ว่าสร้างในสมัยเจ้าพระยามนทรสุกิจ (พัฒน์) และหน้าจั่วของวิหารนี้มีตัวอักษรสลักไว้ว่าได้บูรณะเสร็จเมื่อวันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีมะเมีย ฉศก พ.ศ. ๒๔๓๗ ภายในห้องโถงวิหารธรรมศาลานอกจากพระธรรมศาลาที่เป็นพระประธานแล้ว ผนังด้านสกัดตรงข้ามกับพระธรรมศาลายังประดิษฐานพระเจดีย์องค์หนึ่งเรียกว่าเจดีย์สวรรค์ กล่าวกันว่าพระยาแก้วเป็นผู้สร้าง เพื่อบรรจุอัฐิของพระยาราชท้ายน้ำ ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราชที่ถึงแก่อนิจกรรมในการศึกโจรสลัดเมื่อ พ.ศ. ๒๑๘๑ วิหารธรรมศาลาเคยใช้เป็นสาขาของหอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช ชั่วคราว ต่อมาได้ย้ายหอสมุดไปไว้ยังวิหารทับเกษตรซึ่งอยู่ที่ฐานของพระธาตุ



ภาพที่ 4.19 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบวิหารธรรมศาลา



ภาพที่ 4.20 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบผังวิหารธรรมศาลา

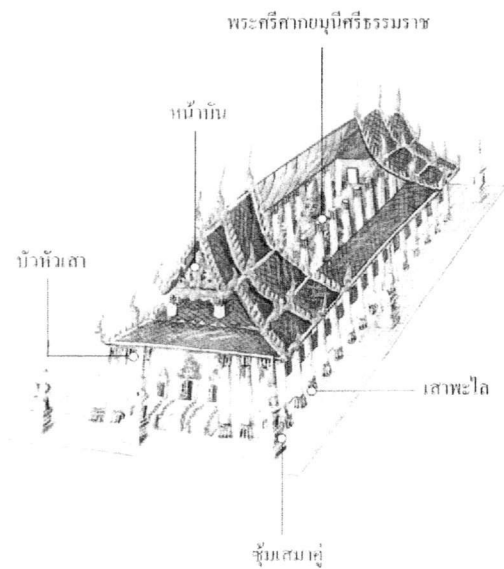
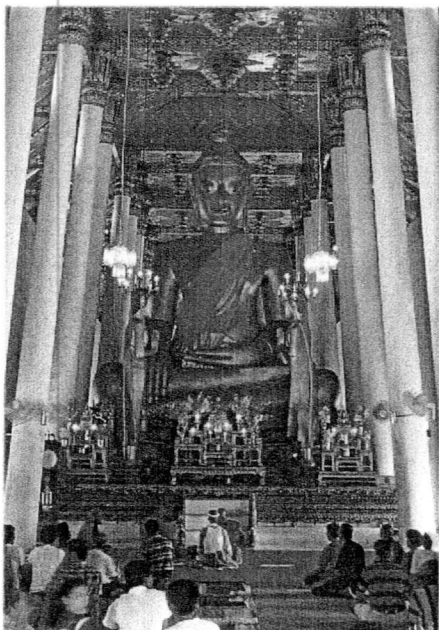
ตารางที่ 4.10 รายละเอียดพระวิหารหลวง

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|---------------------|-----------------------------|--|--|----------|
| พระวิหารหลวง | 1. บริเวณที่ตั้ง | อยู่ภายในนอกระเบียงวิหารคดทางด้านใต้หันหน้าสู่ทิศตะวันออกที่มีลานทรายกว้างข้างเคียงองค์พระบรมธาตุเจดีย์ | - | - |
| | 2. รูปอาคาร | ผนังก่ออิฐเจาะหน้าต่างเป็นช่องสี่เหลี่ยม หลังคาเครื่องบนเป็นหลังคาลดชั้น หน้าบันเป็นไม้แกะสลักรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ | ผ่านการบูรณะมาหลายยุคสมัย ที่ปรากฏเป็นสถาปัตยกรรมอย่างสมัยอยุธยา | - |
| | 3. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม | ประดิษฐานพระประธานซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดใหญ่ชื่อพระศรีศากยมุนีศรีธรรมราช | - | - |

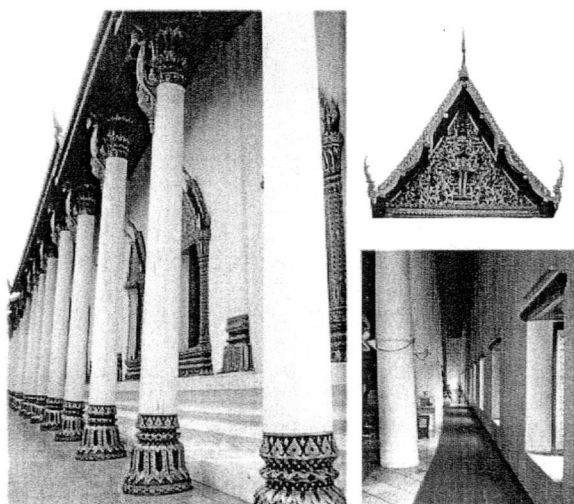
จากตารางที่ 4.10 รายละเอียดพระวิหารหลวง หมายถึงพระวิหารหลังใหญ่ แต่บางท่านเชื่อว่าที่ได้เรียกเช่นนี้ก็เพราะถือกันว่าวิหารนี้เป็นของกลางที่พระพุทธรูปทุกหนทุกแห่งมีสิทธิ์ใช้ร่วมกัน ในสมัยแรกที่พระสงฆ์ไม่ได้จำพรรษาที่วัดพระมหาธาตุ แต่จำพรรษาที่วัดอื่น ๆ ซึ่งอยู่รอบวัดพระมหาธาตุ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะต้องการให้วัดพระมหาธาตุเป็นของส่วนกลางจริง ๆ ดังนั้นวิหารซึ่งมีมาแต่เดิมและใช้ประกอบพิธีสักการบูชาพระบรมธาตุร่วมกันนี้ จึงเรียกกันว่าพระวิหารหลวง ต่อมาได้มีการตัดแปลงพระวิหารหลวงเป็นอุโบสถ แต่ผู้คนยังเรียกว่าพระวิหารหลวงอยู่เช่นเดิม หากได้เรียกว่าพระอุโบสถไม่

พระวิหารหลวงเป็นอาคารที่มีความใหญ่โตและมีความงดงามมากมีขนาดยาว ๒๙ วาเศษ กว้าง ๗ วาเศษสูง ๑๒ วาเศษ เสาชั้นนอกมี ๔๐ ต้น ข้างในพระวิหารมีเสา ๒๔ ต้น มีบานประตู

ด้านหน้า ๓ บาน ด้านหลัง ๒ บาน หน้าต่าง ๒๒ ช่อง นับเป็นพระอุโบสถที่กว้างใหญ่ที่สุดในปักษ์ใต้ หากเรามองพระวิหารจากด้านข้าง เราจะเห็นรูปแบบที่เป็นลักษณะเด่นของอาคารสมัยอยุธยาตอนปลายชัดเจนคือรูปทรงวิหารจะโค้งแบบท้องสำเภาเปรียบเสมือนอาคารทั้งหลายเป็นสำเภาขนาดใหญ่ที่จะล่องฝ่าห้วงมหรณพอันเขียวครากของโลก โทสะ โมหะข้ามไปสู่ดินแดนสุขาวดี การอธิบายแบบนี้ อาจจะมีกลิ่นอายของพุทธศาสนานิกายมหายานแบบจีนอยู่มาก แต่ก็มีข้อสันนิษฐานอื่นอยู่ด้วยว่า ในช่วงที่นิยมสร้างอาคารสถาปัตยกรรมแบบนี้การค้าขายกับจีนด้วยเรือสำเภาคึกคักมากอาจเป็นเหตุให้ส่งอิทธิพลต่อรูปแบบอาคารได้การวางเสาของอาคารยึดแบบที่นิยมกันในอาคารเรือนไทยภาคกลางคือให้ปลายเสาเอนสอดเข้าหากันทำให้ดูสวยงามอ่อนช้อยและยังส่งผลถึงความมั่นคงในหลักสถาปัตยกรรมโครงสร้างด้วย หน้าบันด้านหน้าของพระวิหารหลวงแกะสลักไม่เป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ส่วนหน้าบันด้านหลังแกะสลักเป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ เป็นภาพแกะสลักที่มีความวิจิตรงดงามเป็นอย่างยิ่ง หลังคาพระวิหารหลวงมีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์อย่างอาคารทางศาสนา โดยทั่วไปเมื่อเข้าไปด้านในพระวิหาร ก็จะพบกับพระพุทธรูปซึ่งถือได้ว่างดงามมากอีกองค์หนึ่งของภาคใต้ พระประธานในวิหารนี้ชื่อว่า “พระศรีศากยมุนีศรีธรรมราช” เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๓ วา ๑ศอก ๑๒ นิ้ว สูง ๕ วา ก่ออิฐถือปูนลงรักปิดทอง ศิลปะสมัยอยุธยา หน้าพระประธานมีพระพุทธรูปสาวกขวาและซ้าย คือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลา



ภาพที่ 4.21 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบผังพระวิหารหลวง

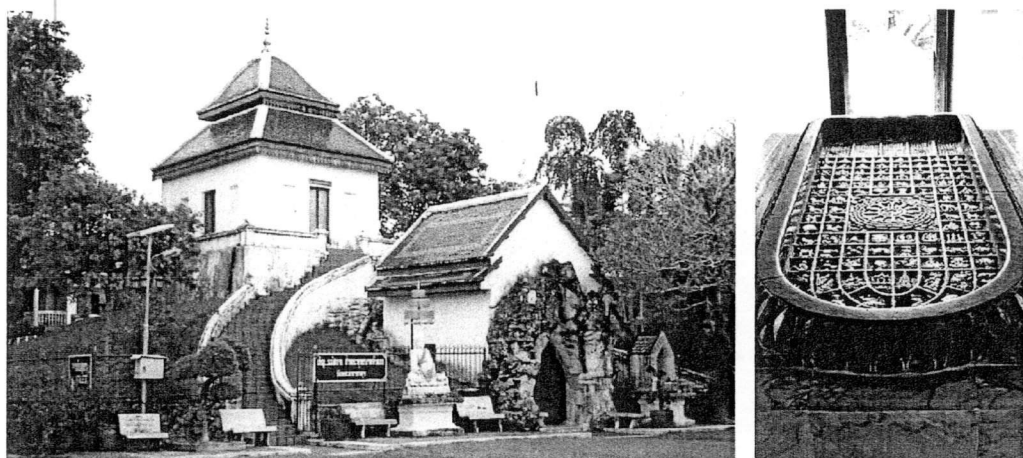


ภาพที่ 4.22 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบผังพระวิหารหลวง

ตารางที่ 4.11 รายละเอียดหอพระพุทธรูปจำลอง

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|---------------------|-----------------------------|--|-------------------------------|----------|
| หอพระพุทธรูปจำลอง | 1. บริเวณที่ตั้ง | อยู่ในมณฑปเนินสูงอยู่ทางด้านทิศเหนือขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ | - | - |
| | 2. รูปแบบอาคาร | สร้างเป็นมณฑปบนเนินสูงเป็นมณฑปประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง พระพุทธรูปเป็นแผ่นหินสลัก | - | - |
| | 3. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม | เป็นแผ่นหินสลัก หินที่นำมาแกะสลักแต่เดิมเป็นของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี | - | - |

จากตารางที่ 4.11 รายละเอียดหอพระพุทธรูปจำลอง เป็นแผ่นหินสลัก หินที่นำมาแกะสลักแต่เดิมเป็นของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พร้อม) ขนาดยาว ๗๔ นิ้ว กว้าง ๔๔ นิ้ว พระพุทธรูปจำลองนี้สร้างเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๕๐ ผู้สร้างคือพระรัตนธัมมิ (รัตนธัชเถรม่วง – เปรี๊ญ) เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่พระสิริธรรมมุณี โดยร่วมกับพระครูกาแก้ว (สี) และพระยารณชัยชาญยุทธ (ถนอม บุญยเกตุ) สมัยที่มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาตังคภูมาภิบาล ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ตรงเชิงบันไดขึ้นมณฑปพระพุทธรูปทางด้านตะวันออกมีซุ้มคล้าย ๆ ถ้าอยู่แห่งหนึ่ง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ทำด้วยศิลาลงรักปิดทอง ชื่อว่าพระบุญมากขนาดหน้าตักกว้าง ๓ ศอก ๓ นิ้วสูง ๑ วา ๑๒ นิ้ว เชื่อกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์มาก



ภาพที่ 4.23 แสดงรูปแบบหอพระพุทธรูปจำลอง

ตารางที่ 4.12 รายละเอียดพระวิหารโพธิ์พระเดิ

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|---------------------|-----------------------------|--|---|----------|
| พระวิหารโพธิ์พระเดิ | 1. บริเวณที่ตั้ง | อยู่สุดเขตวัดทางทิศเหนือของพระบรมธาตุเจดีย์ เป็นวิหารโพธิ์ลังกา | - | - |
| | 2. รูปแบบอาคาร | เป็นวิหารแบบเดียวกับวิหารโพธิ์ลังกา | บูรณะซ่อมแซมเรื่อยมา ปัจจุบันได้จัดทำเป็นห้องสมุดของวัด | - |
| | 3. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม | ในวัดนี้มีวิหารแบบเดียวกับวิหารโพธิ์ลังกายในบริเวณองค์พระบรมธาตุทุกประการทั้งพระพุทธรูปและต้นโพธิ์ | - | - |

จาก ตารางที่ 4.12 รายละเอียดพระวิหารโพธิ์พระเดิ นี้ อยู่สุดอาณาเขตของวัดพระมหาธาตุ ทางด้านเหนือของพระมหาธาตุ เป็นวัดที่สร้างหลังวัดพระมหาธาตุไม่นานนัก เรียกว่า วัดพระเดิ ในวัดนี้มีวิหารแบบเดียวกับวิหารโพธิ์ลังกายในบริเวณองค์พระบรมธาตุทุกประการทั้งพระพุทธรูปและต้นโพธิ์ ทั้งยังเชื่อกันว่าต้นโพธิ์ต้นนี้ได้มาจากลังกาเช่นกัน ปัจจุบันนี้วัดพระเดิได้ยุบรวมเข้ากับวัดพระมหาธาตุ และได้สร้างกุฏิของพระภิกษุสงฆ์ เป็นเขตสังฆาวาสของวัดพระมหาธาตุ

ตารางที่ 4.13 สถานที่ศูนย์สินค้าพื้นเมือง

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|----------------------|-----------------------------|--|---------------------------------|----------|
| ศูนย์สินค้าพื้นเมือง | 1. บริเวณที่ตั้ง | ตั้งอยู่บริเวณทางทิศใต้ ติดถนนหน้าพระลาน | - | - |
| | 2.รูปแบบอาคารทางสถาปัตยกรรม | ไม่สอดคล้องกับวิหารภายในวัด | อาคารดูทรุดโทรมดูไม่เป็นระเบียบ | - |

จากตารางที่ 4.13 สถานที่ศูนย์สินค้าพื้นเมือง บริเวณที่ตั้งอยู่บริเวณทางทิศใต้ ติดถนนหน้าพระลานรูปแบบอาคาร ไม่สอดคล้องกับวิหารภายในวัด ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลงอาคารดูทรุดโทรมดูไม่เป็นระเบียบ

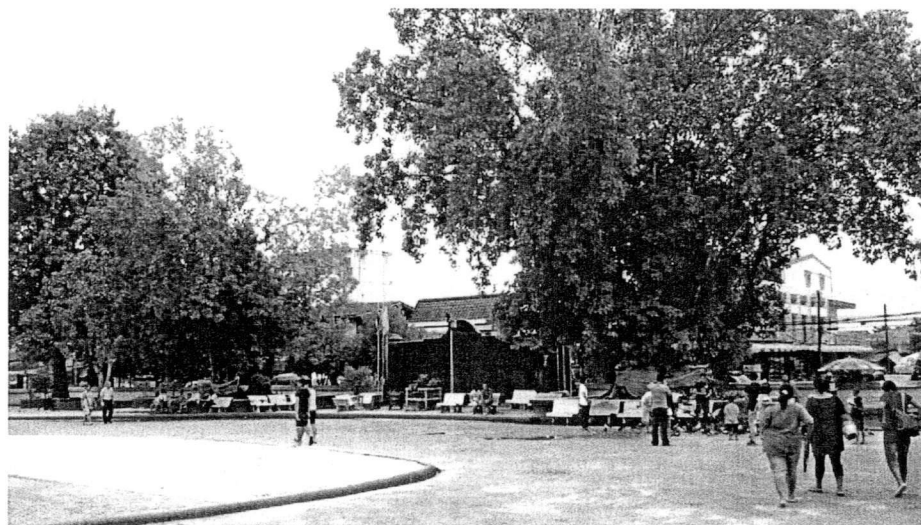


ภาพที่ 4.24 แสดงรูปแบบศูนย์สินค้าพื้นเมือง

ตารางที่ 4.14 สถานที่พักผ่อน

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|---------------------|------------------|--|--------------------------------------|----------|
| ที่พักผ่อน | 1. บริเวณที่ตั้ง | บริเวณโดยรอบวัดพระธาตุวรมหาวิหาร | - | - |
| | 2.รูปแบบเดิม | เป็นที่นั่งพักโดยรอบต้นไม้โพธิ์หรือต้นไม้อื่นๆ เป็นเก้าอี้ลักษณะม้าหิน | ลักษณะที่นั่งพักดูไม่สะอาดน่าพักผ่อน | - |

จากตารางที่ 4.14 ที่พักผ่อน บริเวณที่ตั้งบริเวณโดยรอบวัดพระธาตุวรมหาวิหาร รูปแบบเดิม เป็นที่นั่งพักโดยรอบต้นไม้โพธิ์หรือต้นไม้อื่นๆเป็นเก้าอี้ลักษณะม้าหิน ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง ลักษณะที่นั่งพักดูไม่สะอาดบรรยากาศไม่น่าพักผ่อน ตอนกลางวันแดดค่อนข้างจะร้อนจัด จึงไม่เหมาะกับการชวนนั่งพัก



ภาพที่ 4.25 แสดงรูปแบบสถานที่นั่งพักผ่อน



ภาพที่ 4.26 แสดงรูปแบบสถานที่นั่งพักผ่อน

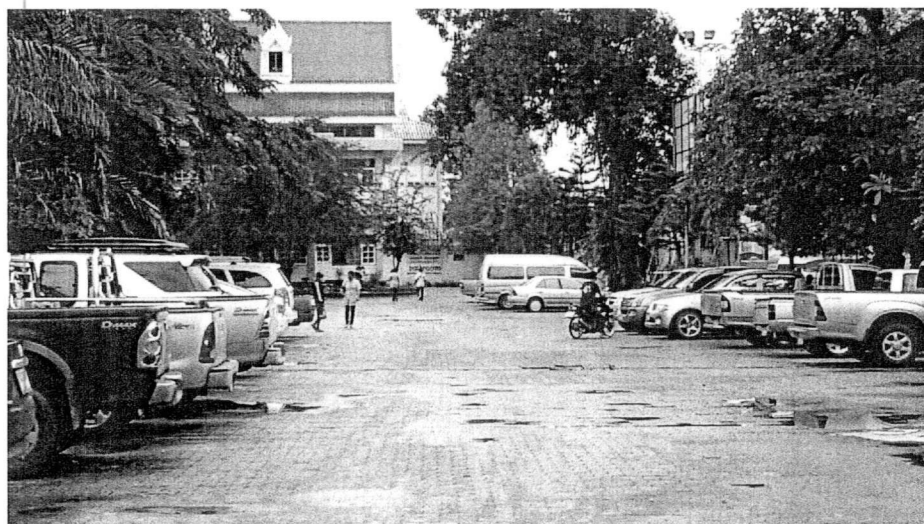
ตารางที่ 4.15 สถานที่จอดรถ

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|---------------------|------------------|---------------------------------|-------------------------------|----------|
| ที่จอดรถ | 1. บริเวณที่ตั้ง | อยู่ด้านหน้าบริเวณศาลา 100 ปี | - | - |
| | 2.รูปแบบเดิม | สถานที่จอดรถไม่เพียงพอต่อบริการ | - | - |

จากตารางที่ 4.15 สถานที่จอดรถ บริเวณที่ตั้งอยู่ด้านหน้าบริเวณศาลา 100 ปี รูปแบบเดิม สถานที่จอดรถไม่เพียงพอต่อบริการ



ภาพที่ 4.27 แสดงลานจอดรถ

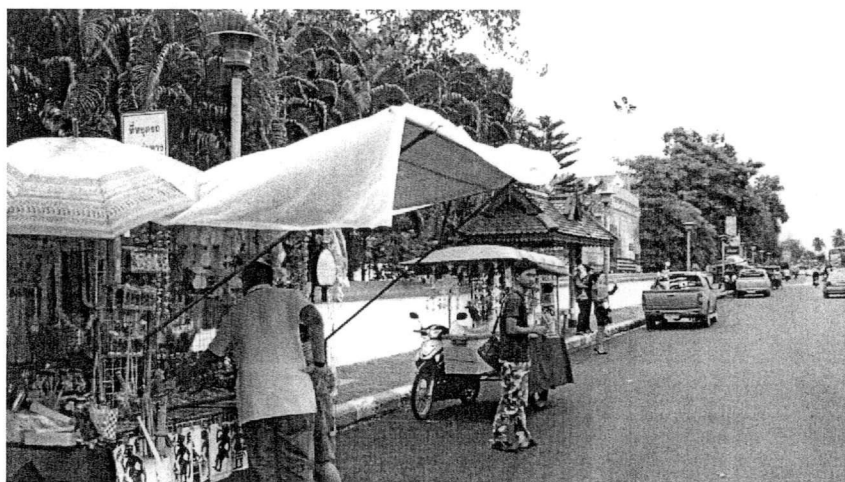


ภาพที่ 4.28 แสดงลานจอดรถ

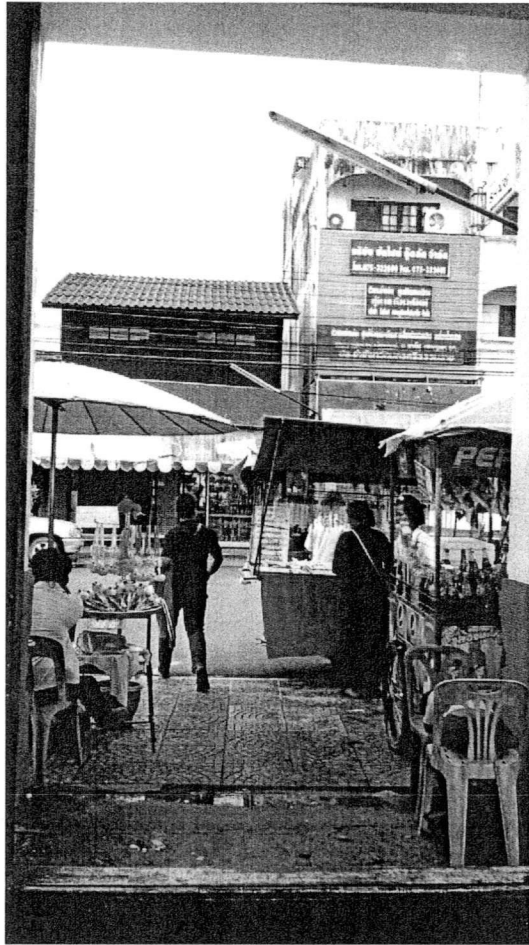
ตารางที่ 4.16 สถานบริเวณด้านหน้าจัดภูมิทัศน์

| อาคารทางสถาปัตยกรรม | สิ่งที่สำรวจ | รายละเอียด | ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง | หมายเหตุ |
|----------------------------|------------------|---|---|----------|
| บริเวณด้านหน้าจัดภูมิทัศน์ | 1. บริเวณที่ตั้ง | บริเวณโดยรอบด้านหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร | - | - |
| | 2.รูปแบบ | บรรยากาศธรรมชาติโดยรอบ รวมถึงร้านค้าต่างๆ | ร้านค้าหาบแร่ แผงลอย บดบังบรรยากาศ ภูมิทัศน์ด้านหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร | - |

จากตารางที่ 4.16 สถานบริเวณด้านหน้าจัดภูมิทัศน์ บริเวณที่ตั้ง บริเวณโดยรอบด้านหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร รูปแบบ บรรยากาศธรรมชาติโดยรอบ รวมถึงร้านค้าต่างๆ ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง ร้านค้าหาบแร่ แผงลอย บดบังบรรยากาศ ภูมิทัศน์ด้านหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



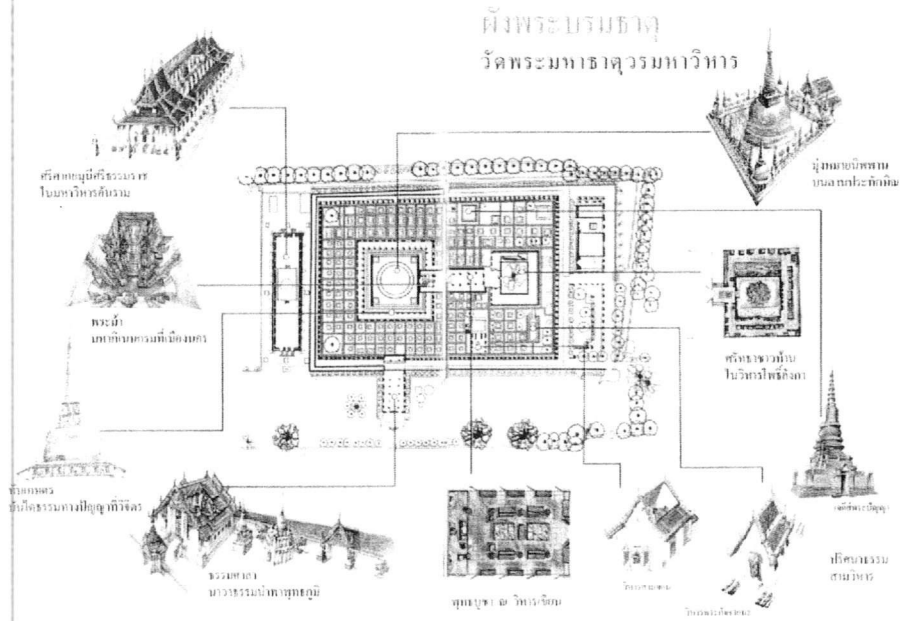
ภาพที่ 4.29 ภาพบริเวณกำแพงหน้าวัด



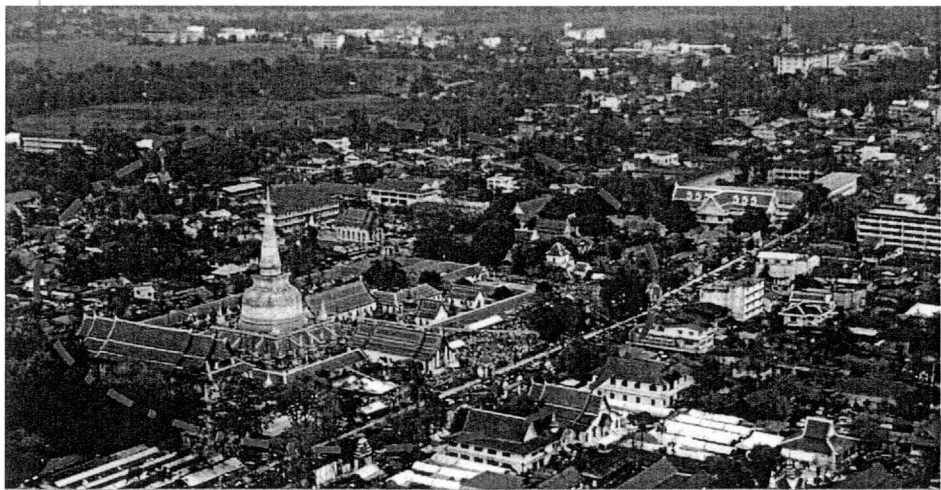
ภาพที่ 4.30 ภาพบริเวณกำแพงหน้าวัด



ภาพที่ 4.31 ภาพบริเวณกำแพงหน้าวัด



ภาพที่ 4.33 ผังรวมบอกตำแหน่งในส่วนต่างๆของพระวิหาร



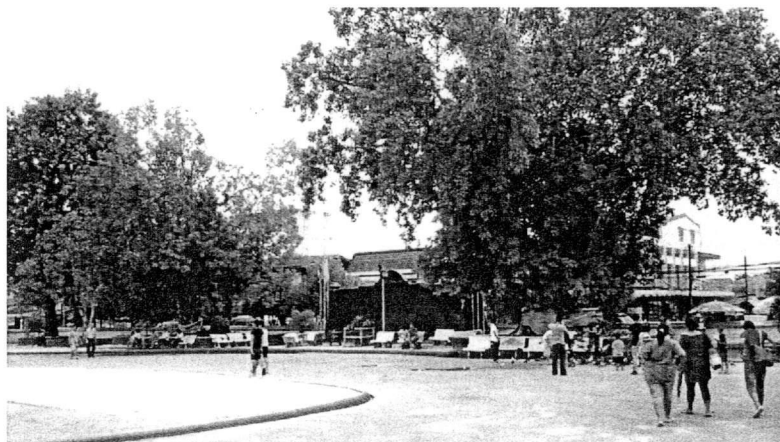
ภาพที่ 4.34 รวมวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



ภาพที่ 4.35 ถนนราชดำเนินหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



ภาพที่ 4.36 ถนนราชดำเนินด้านประตูทางเข้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



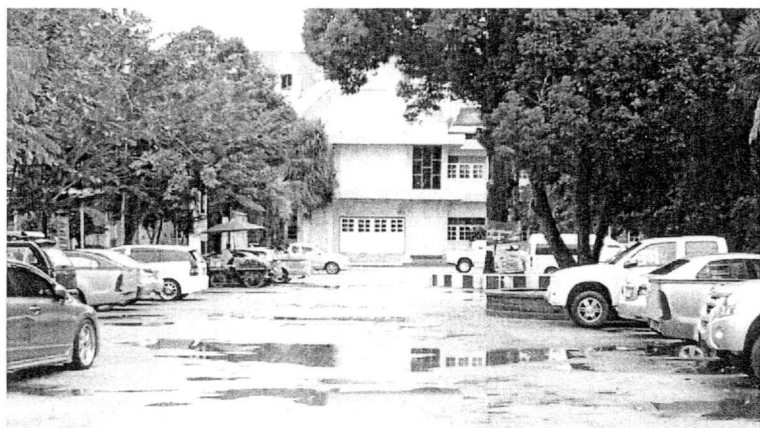
ภาพที่ 4.37 ด้านหน้าบริเวณลานวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



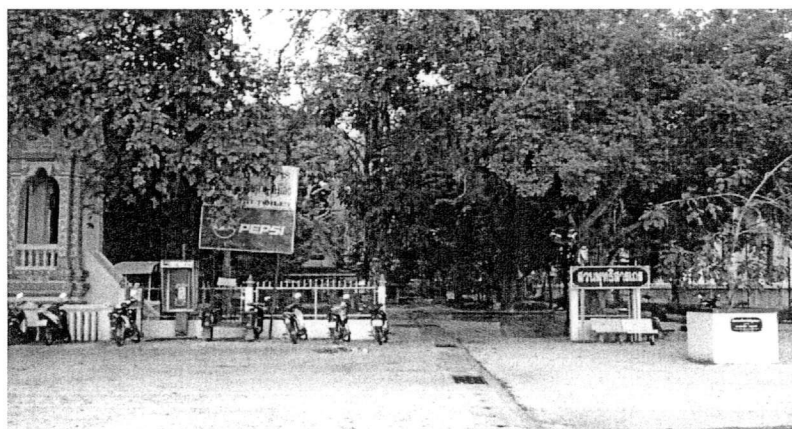
ภาพที่ 4.38 ทางเดินภายในวัดวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



ภาพที่ 4.39 ทางเข้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารส่วนที่จอดรถ



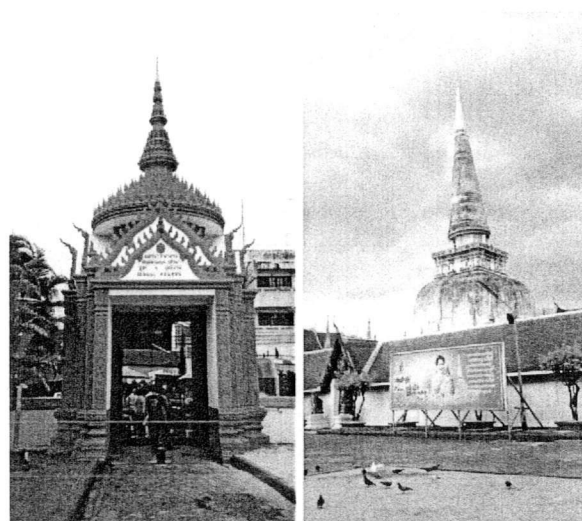
ภาพที่ 4.40 ลานจอดรถวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



ภาพที่ 4.41 เขตพระสงฆ์สามเณรวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



ภาพที่ 4.42 ลานจอดรถวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



ภาพที่ 4.43 ประตูเขาวราชวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์

เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อการหารูปแบบแล องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช

ข้อมูลการสัมภาษณ์นักอนุรักษ์โบราณสถาน

จากการประเมินเหตุการณ์ถือได้ว่าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร กำลังมีปัญหา โดยเฉพาะแนวคิดจากผู้ปกครองวัดที่มีแนวคิดในการพัฒนามองเพียงของใหม่ มีแนวคิดในการอนุรักษ์น้อยซึ่งมองปัญหาได้ว่า

1. ชาวบ้านมีความรู้ไม่เห็นคุณค่าของความเป็นของเก่าที่จะเก็บรักษาไว้
2. ทางวัดไม่เห็นคุณค่าโดยมองว่าสิ่งไหนดีก็เก็บรักษาไว้ถ้าไม่ดีก็จะเปลี่ยนแปลง
3. ไม่มีโครงสร้างต่อการอนุรักษ์ภายในวัด เช่น วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร สถาปนิกคอยให้คำแนะนำประจำที่วัด
4. กรมศิลปากรไม่เห็นความสำคัญ เพราะเคยส่งเจ้าหน้าที่ไประงับการทำลายโบราณสถานแต่ไม่ดำเนินการขึ้นทะเบียน
5. องค์กรต่างๆไม่เห็นคุณค่าของความเป็นวัดโบราณ

ในการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วนขณะนี้ต้องใช้กฎหมายบังคับ โดยการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งโบราณสถานโดยทำหนังสืออธิบดีกรมศิลปากร เพราะปัจจุบันพบว่ามีการใช้ช่องว่างของกฎหมายในการบูรณะปฏิสังขรณ์ โดยการตรวจสอบกับกรมศิลปากรว่าขึ้นทะเบียนหรือไม่ได้ขึ้นทะเบียนทางวัดก็จะทำการบูรณะ ทุบทำลาย หรือเคลื่อนย้าย ซึ่งจริงแล้วจะมีกฎหมายของคณะสงฆ์เกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะแต่ก็ไม่ได้ปฏิบัติอย่างจริงจัง ในการขอขึ้นทะเบียนนั้นจะเป็นการประเมินคุณค่าในส่วนต่างๆ เพื่อให้ทางวัดสามารถพัฒนาในส่วนต่างๆได้ เพราะการอนุรักษ์และการพัฒนาเป็นสิ่งควบคู่กัน การอนุรักษ์ไม่ใช่การเก็บแต่ต้องมีการพัฒนาร่วมไปด้วยของที่มีความเป็นศิลปกรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไม่มีแหล่งกำเนิด เช่น เจดีย์ของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารต้องเก็บไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทางศิลปกรรม ทางสถาปัตยกรรม อย่างน้อยการตั้งต้นไม่ออกก็ถือว่าเป็นการพัฒนา ปัจจุบันก็มองว่าเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาแยกจากกันจึงมีการเลือกปฏิบัติ เห็นได้จากรัฐบาลโดยสภาพพัฒนาไม่มีนโยบายเกี่ยวกับการอนุรักษ์การพัฒนาจึงเป็นแบบไม่ยั่งยืนเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งไม่ได้คิดถึงว่าควรอนุรักษ์หรือพัฒนา ถ้าเรามองเห็นว่าเป็นการพัฒนาก็ต้องใช้หลักการอนุรักษ์ เช่นเดียวกับเจดีย์ หรือวิหารต่างๆ ของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารซึ่งส่วนนี้มีการพัฒนาแต่ต้องทำควบคู่กับการอนุรักษ์ วัดจะมองว่าสิ่งนี้เป็นของเก่าที่สามารถพัฒนาได้ การอนุรักษ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจะมองเฉพาะส่วนไม่ได้เช่นการแก้ปัญหายอดเจดีย์หรือปรับเปลี่ยนวิหารต่างๆ ถ้าทางบ้านไม่เข้าใจ ทางวัดไม่ได้ใจการแก้ปัญหาก็กไม่มีทางสำเร็จ ซึ่งในอดีตการแก้ปัญหาของกรมศิลปากรก็เคยทำเช่นนี้ซึ่งทำให้เกิดปัญหาตามมาที่หลังเฉพาะหน้าเป็นเรื่องที่เล็ก จึงต้องกลับมา

ประเมินคุณค่าในความสำเร็จมีขนาดโตจากการประเมินขณะนี้คุณค่าเพียงขนาดปานกลางถึงเล็กน้อย จึงเอาสถานการณ์นี้ไปอนุรักษ์ ดังนั้นการขึ้นทะเบียนอาจขึ้นเฉพาะบางส่วนเพื่อเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาในส่วนอื่นได้การประเมินคุณค่าอาจแบ่งระดับเป็น ระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ดังนั้นการประเมินความีอะไรบ้างมีความสำคัญการใช้กฎหมายบังคับของกรมศิลปากรการ บังคับในการอนุรักษ์อาจไม่ได้ผลต้องโครงสร้างว่ามีส่วนใดบกพร่อง ทำความเข้าใจกับทางวัด คณะ กรรมการวัดตลอดจนชาวบ้านทั้งนี้มีส่วนของชาวบ้านต้องให้ความรู้เพื่อให้เกิดความรักใน ศิลปวัฒนธรรม จากนั้นแล้วปัจจุบันพบว่าปัญหาของความศรัทธาน้อยลง คณะกรรมการขัดแย้ง ผลประโยชน์ และการอนุรักษ์นั้นถ้าผู้ทำการอนุรักษ์ไม่มีความรอบคอบมีความชำนาญพอก็จะเกิด ปัญหาในภายหลัง ระบบการอนุรักษ์ต้องมีการบันทึกงานก่อน ข้อมูลการสัมภาษณ์

การบูรณะปฏิสังขรณ์และการอนุรักษ์

นับตั้งแต่ สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ พ.ศ. 2155 และ พ.ศ. 2159 มีการซ่อมแซมหนองที่ ปลียอดพระบรมธาตุ แล้วต่อมาสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช พ.ศ. 2312 ปฏิสังขรณ์พระอารามทั่วไป ภายในวัด และโปรดให้สร้างวิหารทับเกษตรต่อออกจากฐานทักษิณรอบองค์พระธาตุ สมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่โดยพระครูเทพมุณี (ปาน) บูรณะ กำแพงชั้นนอก วิหารทับเกษตร วิหารธรรมศาลา วิหารพระทรงม้า วิหารเขียน ปิดทองพระพุทธรูป จนสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช รัชกาลปัจจุบัน บูรณะโดยกรม ศิลปากร ดังต่อไปนี้คือ พ.ศ.2510 บูรณะปฏิสังขรณ์วิหารธรรมศาลา พ.ศ. 2515 - 2517 บูรณปฏิสังขรณ์ พระวิหารหลวงและพระอุโบสถ พ.ศ. 2520 บูรณะวิหารทับเกษตรส่วนหลังคา จ้าง สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) ทำการวิจัยและสำรวจโครงสร้าง ความมั่นคงแข็งแรงของฐานราก และตัวองค์พระบรมธาตุ และมีการอนุรักษ์เจดีย์ทักษิณฐานทักษิณ 4 องค์ กำแพงแก้วฐานทักษิณ ซ่อมเครื่องสูงซ่อมทางระบายน้ำ และปูนทับหลังคาทับเกษตร ทำความสะอาดคราบสกปรกและอาบ น้ำยาป้องกันการดูดซึมของน้ำที่ผิวปูนฉาบอง 5 พระบรมธาตุ แล้วการซ่อมกลีบบัวทองคำที่ฉีกขาด เปราะบาง เสื่อมสภาพเป็นสนิม เสริมความมั่นคงแข็งแรงที่กลีบบัวปูนปั้น พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมธาตุโอรสสาธิตราช สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ อัญเชิญแผ่นกลีบบัวทองคำขึ้นประดิษฐานองค์พระบรมธาตุเจดีย์ พ.ศ. 2533 บูรณะองค์พระบรม ธาตุตั้งแต่วิหารทับเกษตรไปจนถึงระดับกลีบบัวคว่ำ - บัวหงายทองคำ บูรณะปลียอดทองคำพระ บรมธาตุเจดีย์ และเสริมความมั่นคงปูนแกนในปลียอด

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถามผู้ที่เข้ามาใช้สถานที่วัดพระ มหาธาตุวรมหาวิหาร (กลุ่มตัวอย่าง) จำนวน 100 ในวันจันทร์-วันอาทิตย์เวลา 8.00 -16.30 น.

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.17 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของวัดพระมหาธาตุ
วรมหาวิหาร

| ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้สถานที่ | N=100 จำนวน(คน) | N=100 ร้อยละ |
|------------------------------|----------------------|-----------------|
| 1. เพศ | | |
| ชาย | 55 | 55 |
| หญิง | 45 | 45 |
| รวม | 100 | 100 |
| 2. อายุ | | |
| ต่ำกว่า 20 | 30 | 30 |
| อายุ 27-30 | 35 | 35 |
| อายุ 31-40 | 17 | 17 |
| อายุ 41- 50 | 12 | 12 |
| มากกว่า 51 | 6 | 6 |
| รวม | 100 | 100 |
| 3. ศาสนา | | |
| พุทธ | 75 | 81.53 |
| อิสลาม | 9 | 9.78 |
| คริสต์ | 8 | 8.69 |
| รวม | 92 | 100 |
| 4. ภูมิลำเนา | | |
| จ. นครศรีธรรมราช | 65 | 65 |
| จ. สุราษฎร์ธานี | 12 | 12 |
| จ.สงขลา | 3 | 3 |
| จ.ปัตตานี | 9 | 9 |
| จ.ตรัง | 7 | 7 |
| จ. สตูล | 2 | 2 |
| จ. ยะลา | 2 | 2 |
| รวม | 100 | 100 |
| 5.ระดับการศึกษา | | |
| ประถมศึกษา/ป.ว.ช. | 21 | 21 |
| มัธยมศึกษา | 28 | 28 |
| ป.ว.ส-ปริญญาตรี | 48 | 48 |
| สูงกว่าปริญญาตรี | 3 | 3 |
| รวม | 100 | 100 |

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

| ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้สถานที่ | N=100 จำนวน(คน) | N=100 ร้อยละ |
|------------------------------|----------------------|-----------------|
| 6. การประกอบอาชีพ | | |
| นักเรียนนักศึกษา | 34 | 34 |
| รับจ้าง | 14 | 14 |
| ธุรกิจส่วนตัว | 9 | 9 |
| รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ | 3 | 3 |
| พนักงานเอกชน | 11 | 11 |
| ค้าขาย | 15 | 15 |
| พระภิกษุ,สามเณร | 5 | 5 |
| นักโบราณคดี | 3 | 3 |
| ข้าราชการบำนาญ | 3 | 3 |
| | 3 | 3 |
| รวม | 100 | 100 |
| 7. สังกัดหน่วยงาน | | |
| กรมศิลปากร | | |
| บริษัทสถาปนิก | 3 | 5.08 |
| กระทรวงศึกษาธิการ | 5 | 8.47 |
| | 51 | 86.45 |
| รวม | 59 | 100 |

จากตารางที่ 4.17 พบว่า สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง 1) เป็นเพศชาย ร้อยละ 55 และเพศหญิง ร้อยละ 45 2) มีอายุต่ำกว่า 20 ร้อยละ 30 อายุ 27-30 ร้อยละ 35 อายุ 31-40 ร้อยละ 17 อายุ 41- 50 ร้อยละ 12 และอายุมากกว่า 51 ร้อยละ 6 3) นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 75 ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 9 ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 8 4) ที่อยู่ ภูมิลำเนา จ. นครศรีธรรมราช ร้อยละ 65 จ. สุราษฎร์ธานี ร้อยละ 12 จ.สงขลา ร้อยละ 3 จ.ปัตตานี ร้อยละ 9 จ.ตรัง 7 จ. สตูล 2 และ จ. ยะลา ร้อยละ 2 5) ระดับการศึกษา ระดับประถมศึกษา/ป.ว.ช. ร้อยละ 21 ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 28 ระดับ ป.ว.ส-ปริญญาตรี ร้อยละ 48 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 3 6) ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพ เป็นนักเรียนนักศึกษา ร้อยละ 34 อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 14 อาชีพธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 9 อาชีพรับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 3 อาชีพพนักงานเอกชน ร้อยละ 11 อาชีพค้าขาย 15 พระภิกษุ,สามเณร ร้อยละ 3 นักโบราณคดี ร้อยละ 3 อาชีพข้าราชการบำนาญ ร้อยละ 3 7) สังกัดหน่วยงาน กรมศิลปากร ร้อยละ 3 บริษัทสถาปนิก ร้อยละ 5 กระทรวงศึกษาธิการ ร้อยละ 51

ตารางที่ 4.18 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของวัดพระมหาธาตุ
วรมหาวิหาร

| รายการ | N=100 จำนวน(คน) | N=100 ร้อยละ |
|--|----------------------|-----------------|
| 1. การรู้จักวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร | | |
| หนังสือพิมพ์ | 32 | 32 |
| คำบอกเล่า | 55 | 55 |
| รายการโทรทัศน์ | 10 | 10 |
| อินเทอร์เน็ต | 7 | 7 |
| รายการวิทยุ | 6 | 6 |
| รวม | 100 | 100 |
| 2. การพัฒนาวัดพระมหาธาตุควรอนุรักษ์และพัฒนา ต่อไป หรือไม่ | 92 | 92 |
| - ควรอนุรักษ์และพัฒนา | 8 | 8 |
| - ไม่ควรแบบเดิมที่อยู่แล้ว | | |
| รวม | 100 | 100 |
| 3. ความคิดเห็น กับการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระ มหาธาตุวรมหาวิหาร เพื่อให้สอดคล้องกับมรดกโลก | | |
| - เห็นด้วย | 96 | 96 |
| - ไม่เห็นด้วย | 4 | 4 |
| รวม | 100 | 100 |
| 4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบอาคารต่างๆ เช่น บ้าน ที่อยู่ อาศัย โรงเรียน สถานที่ราชการ บริเวณรอบวัดในปัจจุบัน | | |
| - ไม่สอดคล้องกับสถานที่ที่เป็นมรดกโลก | 57 | 57 |
| - อาคารที่เป็นอยู่เดิมที่อยู่แล้ว | 43 | 43 |
| รวม | 100 | 100 |

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

| รายการ | N=100 จำนวน(คน) | N=100 ร้อยละ |
|---|----------------------|-----------------|
| 5. ความคิดเห็นกับ ร้านค้าหาบแร่ แผงลอย แผงเช่าพระ ร้านขายน้ำ ขาย ดอกไม้ ที่วางขายอยู่หน้าทางเข้าประตูวัด | | |
| - เห็นด้วยเพราะสะดวกในการซื้อ | 35 | 35 |
| - ไม่เห็นด้วยเพราะทำให้ไม่เป็นระเบียบ ควรจัดสรรสถานที่เหล่านี้ให้ เป็น สัดส่วน | 65 | 65 |
| รวม | 100 | 100 |
| 6. ความคิดเห็นของประชาชนบริเวณจตุรถในปัจจุบันของวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร | | |
| - เห็นด้วย | 87 | 87 |
| - ไม่เห็นด้วย | 13 | 13 |
| รวม | 100 | 100 |
| 7. จำนวนครั้งที่เข้ามาสักการะในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร | | |
| - ไม่เคยมาสักการะ | 12 | 12 |
| - 1-2 ครั้ง | 40 | 40 |
| - มากกว่า 2 ครั้ง | 48 | 48 |
| รวม | 100 | 100 |
| 8. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบูรณะโบราณ โบราณวัตถุให้ดูเป็นสิ่งใหม่ ใน ปัจจุบัน | | |
| - เห็นด้วย | 45 | 45 |
| - ไม่เห็นด้วย | 55 | 55 |
| รวม | 100 | 100 |

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

| รายการ | N=100 จำนวน(คน) | N=100 ร้อยละ |
|---|----------------------|-----------------|
| 9. ความคิดเห็นกับสถานที่ขายของที่ระลึกที่ตั้งปัจจุบัน | | |
| - เห็นด้วยกับการตั้งอยู่ที่เดิม | 80 | 80 |
| - ไม่เห็นด้วย ควรแยกเป็นสัดส่วน | 20 | 20 |
| รวม | 100 | 100 |
| 10. การมีมีคฤเทศก์ แนะนำความรู้ และมีเอกสารให้เผยแพร่ | | |
| - มี | 99 | 99 |
| - ไม่ต้องมี | 1 | 1 |
| รวม | 100 | 100 |

จากตารางที่ 4.18 พบว่า 1) วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารได้เป็นที่รู้จัก จากหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 32, คำบอกเล่า ร้อยละ 55, รายการโทรทัศน์ ร้อยละ 10, อินเทอร์เน็ต ร้อยละ 7, รายการวิทยุ ร้อยละ 6 2) วัดพระมหาธาตุควรอนุรักษ์และพัฒนา ต่อไปหรือไม่ ควรอนุรักษ์และพัฒนา ร้อยละ 92, ไม่ควรแบบเดิมที่อยู่แล้ว ร้อยละ 8 3) เห็นด้วยหรือไม่ กับการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เพื่อให้สอดคล้องกับมรดกโลก เห็นด้วย ร้อยละ 96 ,ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 4 4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบอาคารต่างๆ เช่น บ้าน ที่อยู่อาศัย โรงเรียน สถานที่ราชการ บริเวณรอบวัดในปัจจุบัน ไม่สอดคล้องกับสถานที่ที่เป็นมรดกโลก ร้อยละ 57 , อาคารที่เป็นอยู่เดิมที่อยู่แล้ว ร้อยละ 43 5) ความคิดเห็นกับ ร้านค้าหาบแระ แผงลอย แผงเช่าพระ ร้านขายน้ำ ขายดอกไม้ ที่วางขายอยู่หน้าทางเข้าประตูวัด เห็นด้วยเพราะสะดวกในการซื้อ ร้อยละ 35 ไม่เห็นด้วยเพราะทำให้ไม่เป็นระเบียบ ควรจัดสรรสถานที่เหล่านี้ให้เป็นสัดส่วน ร้อยละ 65 6) ความคิดเห็นของประชาชนบริเวณจุดรถในปัจจุบันของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เห็นด้วย ร้อยละ 87 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 13 7) ประชาชนเข้ามาสักการะในวัดพระมหาธาตุ เป็นจำนวนกี่ครั้ง ไม่เคยมาสักการะ ร้อยละ 12 เคยมา 1-2 ครั้ง ร้อยละ 40 เคยมามากกว่า 2 ครั้ง ร้อยละ 48 8) ท่านเห็นด้วยกับการบูรณะโบราณ โบราณวัตถุให้ดูเป็นสิ่งใหม่ ในปัจจุบัน เห็นด้วย ร้อยละ 45 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 55 9) ความคิดเห็นกับสถานที่ขายของที่ระลึกที่ตั้งปัจจุบัน เห็นด้วยกับการตั้งอยู่ที่เดิม ร้อยละ 80 ไม่เห็นด้วย ควรแยกเป็นสัดส่วน ร้อยละ 20 10) อยากให้มีมีคฤเทศก์ แนะนำความรู้ และมีเอกสารให้เผยแพร่และจำหน่ายหรือไม่ อยากให้มี ร้อยละ 99 ไม่อยากให้มี ร้อยละ 1

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

5.1.1.1 เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพรูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

5.1.1.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

5.1.1.3 เพื่อศึกษาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ให้คงคุณค่าแห่งประวัติศาสตร์เพื่อเป็นมรดกโลก

5.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นกรณีศึกษา โดยประชากรแบ่งเป็น 5 กลุ่ม

1. พระเณร ที่บวชเรียนในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 20 รูป
2. คณะกรรมการวัดและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานภายในวัด เป็นประชากรที่มีการแต่งตั้งเพื่อดูแลในส่วนต่างของวัด จำนวน 20 รูป
3. ผู้ที่มาทำบุญมาสักการบูชาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จำนวน 200 คน
4. นักอนุรักษ์โบราณสถานเป็นประชากรที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์โบราณสถานและศิลปวัตถุ ซึ่งสามารถให้แนวทางในการอนุรักษ์โบราณของวัดพระมหาธาตุและการรักษาสภาพพื้นที่โดยรอบ เพื่อให้โบราณสถานนั้นทรงคุณค่า จำนวน 10 คน
5. ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จำนวน 150 คน

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1. พระเณร 5 รูป
2. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 5 คน
3. ผู้ที่เข้ามาทำบุญสักการบูชา จำนวน 100 คน
4. ผู้เชี่ยวชาญด้านอนุรักษ์โบราณสถาน 2 คน
5. ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจำนวน 50 คน

5.1.3 เครื่องที่ใช้ในการวิจัย

1. การเก็บข้อมูลเชิงเอกสารและข้อมูลการสำรวจ
2. แบบสัมภาษณ์
3. แบบสอบถาม

5.1.4 การรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยติดต่อขอหนังสือจากงานบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร เพื่อขอความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูลทางเอกสารจากเอกสารหน่วยงานราชการ

2. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการขอสัมภาษณ์และขอข้อมูลทางเอกสาร

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้แก้ไขแล้วทั้ง 7 ชุดเก็บข้อมูลในการวิจัย

4. ผู้วิจัยออกไปรวบรวมข้อมูล โดยส่งแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตในกรณีที่เป็นบุคคลและการเก็บข้อมูลในทางลึกโดยโดยเก็บข้อมูลทั้งหลายภาพถ่าย และภาพวาดจนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

5.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1.5.1 การทำแผนที่และวิเคราะห์ปัญหาในด้านต่างๆ

1. การปรับเปลี่ยนรูปแบบอาคาร

ในเขตอนุรักษ์ภายในวัด เป็นบริเวณที่ทรงคุณค่าทางการศึกษางานทางสถาปัตยกรรม ดังนั้นในการพัฒนาไม่ควรเปลี่ยนรูปแบบจากเดิมของโบราณสถานเป็นรูปแบบใหม่ เพราะจะทำให้ขาดความเกี่ยวเนื่องทางศิลปกรรม และเป็นการทำลายโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ ถ้าเป็นการบูรณะปฏิสังขรณ์ต้องศึกษารูปแบบของเดิม เพื่อให้งานถูกต้องตามยุคสมัยเดิม โดยทั้งนี้ต้องขอแนวความคิดทางนักวิชาการ จากการบูรณะปฏิสังขรณ์ที่ขาดความรู้ในหลักการอนุรักษ์ทำให้ผลงานที่ได้ไม่หลงเหลือความเป็นโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ เช่น การทาสีภายนอกและภายในวิหารเจดีย์ ให้ดูเป็นวิหารและเจดีย์ในยุคสมัยใหม่ ไม่หลงเหลือความเป็นโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ และก่อสร้างอาคารขึ้นใหม่โดยไม่คำนึงความสอดคล้องของรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบของเดิม

5.1.5.2 วิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ใช้อาคารในเขตพุทธาวาส

1. การดำเนินกิจกรรมของประชาชนในเขตพุทธาวาส

การดำเนินกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา, วันสงกรานต์, วันวิสาขบูชา, วันอาสาฬหบูชา, วันสาทรเดือนสิบ, วันตักบาตรเทโวหรืองานวันเสด็จ วันสำคัญต่างๆนี้ การจัดงานจะอยู่ในเขตวัด ลานด้านหน้าวิหาร ประชาชนจะมาร่วมพิธีในงานวันสำคัญนี้เป็นอันมาก จึงต้องคำนึงถึงความสะดวกการใช้บริการของประชาชน เช่น การจอดรถ การพักผ่อน การใช้ห้องน้ำ

5.1.5.3 วิเคราะห์ความต้องการในการใช้อาคารและปัญหาจากการทำกิจกรรม

1. วิเคราะห์ของผู้มาทำบุญ ผู้มาทำบุญส่วนใหญ่มาเป็นหมู่คณะ มาเป็นครอบครัว การเดินทางส่วนใหญ่มารถส่วนตัว และรองลงมาเป็นรถโดยสาร การมาร่วมงานพิธีทางศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ร่วมพิธีจนจบงานทางศาสนา จึงเดินทางกลับ

5.1.5.4 ศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมภายในอดีต

องค์พระบรมธาตุ บริเวณที่ตั้งจุดกลางลานประทักษิณมีกำแพงแก้วล้อมรอบและเจดีย์ทิศ รูปแบบอาคาร ลักษณะทางสถาปัตยกรรมขององค์พระมหาธาตุ เป็นเจดีย์ทรงกลมแบบลังกาหรือเรียกว่าทรงโอคว่ำ องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ปูพื้นด้วยหินอ่อน ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วมีใบเสมาดินเผาและรั้วเหล็กมีฉัตรพุ่มโบกกระดิ่งห้อยใบโพธิ์รายรอบ สีมุมเป็นพระเจดีย์ทิศทั้งสี่ ความเสียหายและความเปลี่ยนแปลง พบการหลุดร่วงของสีที่ทาไว้

5.1.5.5 วิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานและแหล่งที่ตั้งเมื่อได้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้คำร้อยละในแต่ละข้อคำถามแล้วจึงนำมาเปรียบเทียบกับแนวคิดที่ได้จากการสัมภาษณ์ในหัวข้อต่างๆข้างต้น แล้วนำมาผลของการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด นำเสนอเป็นแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จากประสบการณ์ที่ได้สำรวจและความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

5.1.6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. พฤติกรรมของผู้ใช้วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ผลการวิเคราะห์ประชากรส่วนมากที่เข้ามาสักการะวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นประชากรที่นับถือศาสนาพุทธเข้ามาด้วยความเลื่อมใส ความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ประดิษฐานในวัดและที่มาเกี่ยวเนื่องจะเป็นวันสำคัญทางศาสนา เช่น วัน มาฆบูชา, วันสงกรานต์, วันวิสาขบูชา, วันอาสาฬหบูชา, วันงานเดือนสิบ, วันตักบาตรเทโวหรืองานวันเสด็จ สรุปลักษณะได้ดังนี้

- ส่วนใหญ่จะมาเป็นหมู่คณะและมาเป็นครอบครัวหรือมาเป็นคู่ และมาคนเดียววันนัดเจอกับเพื่อนที่วัด

- การเดินทางส่วนใหญ่มารถส่วนตัวมากกว่ารถโดยสารประจำทาง

- ประชาชนที่เข้ามาสักการะส่วนใหญ่เป็นในจังหวัดนครศรีธรรมราช และเป็นวัยที่กำลังศึกษา อายุระหว่าง 21- 30 ปี

- มาถึงสถานที่สักการะบูชาประชาชนส่วนใหญ่จะดูตามป้ายบอกทางก่อนเข้าไปยังสถานที่สักการะต่างๆ

- สักการะบูชาสถานที่ต่างๆเสร็จแล้วก่อนกลับประชาชนส่วนใหญ่ก็ไปเดินดูสินค้าพื้นเมืองเพื่อเป็นของฝาก

2. ลักษณะทางกายภาพ ผลการวิเคราะห์ยังขาดปัจจัยความสะอาดจากสภาพความไม่เป็นระเบียบการจัดวางการค้าขายโดยรอบส่งผลต่อภาพลักษณ์ด้านดีของวัด คูบดบังสถาปัตยกรรมวัด ประชากรที่เข้ามาใช้สถานที่ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ตู้น้ำดื่ม ที่นั่งพักผ่อน

3. แนวทางในการอนุรักษ์ ต้องการให้สถานที่ ออกแบบการสร้างอาคารหรือบูรณะวิหารต่างๆ ให้ถูกต้องตามหลักการทางศาสนาและยังคงยึดรูปแบบโบราณสถานทาง

ประวัติศาสตร์ให้ดูเหมาะสมไม่ซับซ้อน เน้นการออกแบบในการสร้างบรรยากาศที่สงบและเป็นที่หน้าครัทธา และจัดพื้นที่ให้เพียงพอต่อจำนวนประชากรที่เข้ามาใช้บริการ ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและควรจัดวางตำแหน่งที่เหมาะสม จัดภูมิทัศน์ให้ร่มรื่นมีที่นั่งพักผ่อนหรือเป็นจุดนัดหมาย

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร สามารถสรุปผล จากสภาพแวดล้อม พฤติกรรม พื้นที่ใช้สอย รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ปัญหา และความต้องการของผู้ใช้สถานที่ โดยการมาสักการบูชาและ มาประกอบพิธีในวันสำคัญทางศาสนา นำมาเป็นแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา เพราะสถานที่เหล่านี้ยังขาดความเป็นเอกลักษณ์ ที่อันโดดเด่นของลักษณะโดยทั่วไปของสิ่งก่อสร้าง อันเป็นตัวแทนของพัฒนาการในด้านสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ หรือภูมิสถาปัตย์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาอันสำคัญในอดีตของมนุษยชาติ ได้ส่งผลต่อแหล่งศิลปกรรม และสภาพแวดล้อมรอบแหล่งศิลปกรรม โดยบางแห่งถูก บดบัง บุกกรุก ถูกรวมสิทธิ์ครอบครอง

5.2.1 หลักการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารทางสถาปัตยกรรม

การพัฒนาจะเน้นให้เหมาะสมกับหลักทางศาสนาและวัฒนธรรมที่เหมาะสมรวมถึงให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของภาคใต้ โดยที่รูปแบบเจดีย์และวิหารควรมีความสง่างามสะท้อนความเป็นโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ โดยทั้งนี้ต้องขอแนวความคิดทางนักวิชาการหรือกรมศิลปกรที่ดูแลวัดพระธาตุวรมหาวิหารแห่งนี้ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมธากาญจน์ โอฬารสฤกษ์กุล (2550:105) ที่กล่าวถึงแนวความคิดการพัฒนาด้านประวัติศาสตร์ ว่าความเชื่อความศรัทธาความหมายสัญลักษณ์ทางศาสนาที่นำมาใช้ประดับตกแต่งในการก่อสร้างโบสถ์หรือเจดีย์

5.2.2 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม

ในการอนุรักษ์นั้น พบว่าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารได้เป็นที่รู้จักจากคำบอกเล่าต่อๆ กันมาเป็นส่วนใหญ่ จากรูปแบบขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช สามารถกล่าวได้ว่ามีการถ่ายแบบโดยตรงมาจากเจดีย์ขนาดใหญ่หรือ “มหาสถูป” ของลังกา ตัวองค์พระบรมธาตุเจดีย์ในระยะแรกสร้างเองก็คงมีฐานะเป็น “มหาสถูป” อันเป็นศูนย์กลางของคณะวิหารตามคติที่สืบทอดมาจากลังกา และคงเป็นประเพณีที่ปฏิบัติต่อเนื่องกันมาจนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงบริเวณโดยรอบของพระบรมธาตุเจดีย์ให้มีฐานะเป็น “ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ” ในปัจจุบัน ภายในเขตวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อนครศรีธรรมราช มีแหล่งที่ตั้งโบราณสถานที่สำคัญ การพัฒนาแบบต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ และการนำเอาวัฒนธรรมมาอนุรักษ์และพัฒนาตามหลักการทางศาสนา โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมธากาญจน์ โอฬารสฤกษ์กุล (2550:106-107) ที่กล่าวถึงการออกแบบให้ถูกต้องตามหลักทางศาสนา

5.2.3 พิธีกรรมวันสำคัญทางศาสนา

ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับองค์พระธาตุ ที่ทำให้ชาวไทยและชาวต่างชาติ เข้ามาเที่ยวชมสักการบูชาภายในวัด เช่น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีบุญสาทรเดือนสิบ เป็นต้น เป็นการอนุรักษ์อีกแบบหนึ่งที่สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมของวัดแบบ

สรุปผลจากการวิจัยพบว่าสถานที่ควรอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร โดยด่วน ได้แก่

1. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ปรับปรุงอาคารให้รูปแบบอาคารสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมในประวัติศาสตร์ มีป้ายบอกอย่างชัดเจน ภายในอาคาร มีผังโมเดลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร บอกเส้นทางการเดินชมสถานที่สำคัญต่างๆภายในวัดอย่างชัดเจน มีมัคคุเทศก์ แนะนำความรู้ทางประวัติศาสตร์ก่อนเข้าชม

2. ศูนย์การค้าพื้นเมือง ปรับปรุงอาคารรูปแบบใหม่ ให้สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมในประวัติศาสตร์ มีเอกลักษณ์ที่เด่นชัดบ่งบอกถึงเมืองนครอย่างชัดเจน มีความเป็นระเบียบ มีป้ายบอกอย่างชัดเจน

3. สถานที่จอดรถ จัดระเบียบการจอดรถให้เฉพาะที่ทางวัดจัดให้

4. สถานที่พักผ่อน จัดสถานที่พักผ่อนให้เป็นระเบียบ เป็นศาลาพักผ่อน

6. การจัดทัศนียภาพและภูมิทัศน์ภายในบริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จัดภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับรูปแบบอาคารต่างๆภายในวัด ตามผังบริเวณโดยไม่ให้บดบังองค์พระธาตุเจดีย์

7. ป้ายบอกทาง ปรับปรุงป้ายบอกทาง ให้ดูชัดเจน มีป้ายบอกลักษณะผังแปลนบอกเส้นทางการเดินชมวิหารต่างๆภายในวัด

8. สถานที่ จุดธูปเทียนถวายองค์เจดีย์พระธาตุ ให้ดูเป็นระเบียบ มีป้ายบอกทางอย่างชัดเจน

เหตุผลของการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

- เพราะต้องการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุให้คงคุณค่าแก่ผู้เข้ามาสักการบูชา

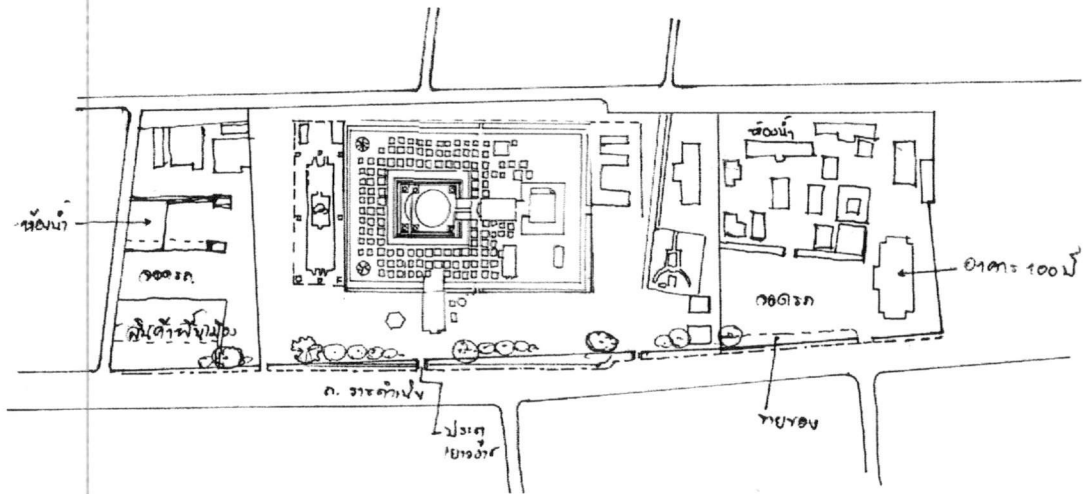
- ต้องการอำนวยความสะดวกให้กับคนที่เข้ามาสักการบูชาในสถานที่

- ต้องการสร้างรายได้และชื่อเสียงให้กับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจังหวัดนครศรีธรรมราช

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ลักษณะดีเด่นของวัดกรณีศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาและอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมในการวิจัยศึกษาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

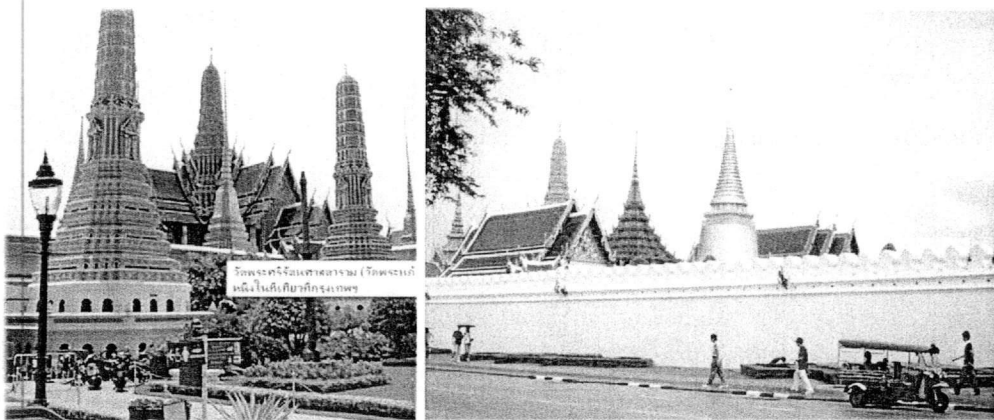
ได้พบจุดเด่นในด้านต่างๆที่ผู้วิจัยนำมาประกอบเพื่อเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม



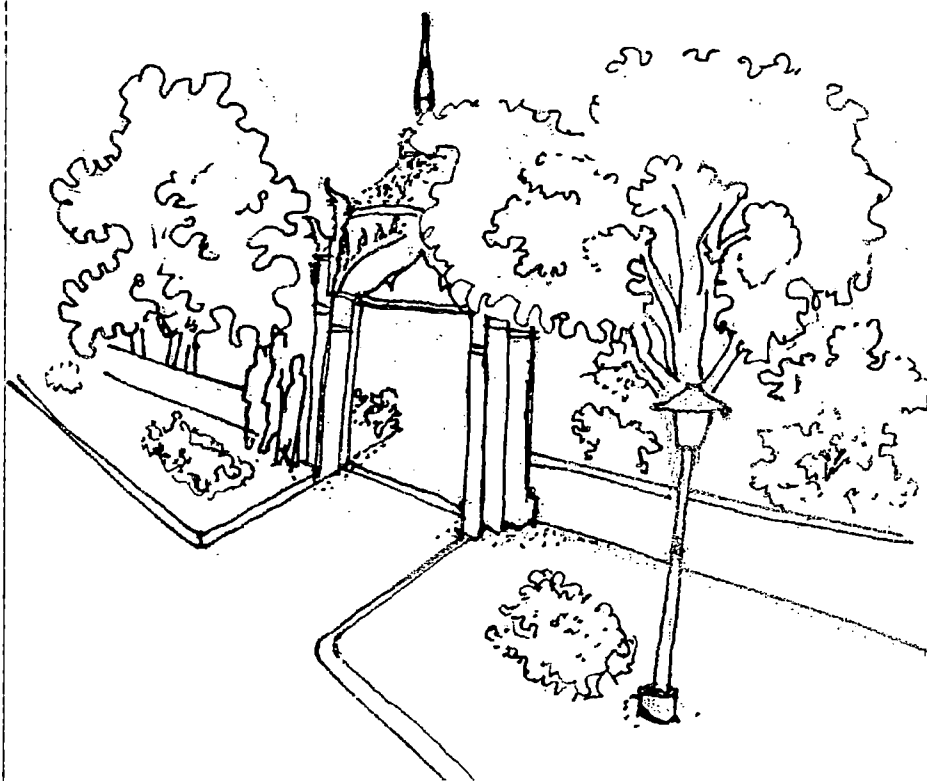
ภาพที่ 5.2 ผังใหม่บริเวณโดยรอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



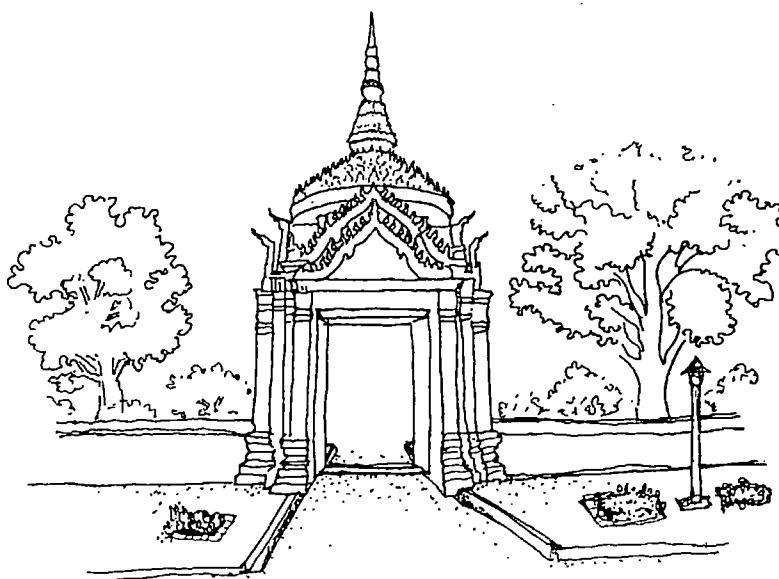
ภาพที่ 5.3 บริเวณด้านหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารในปัจจุบัน



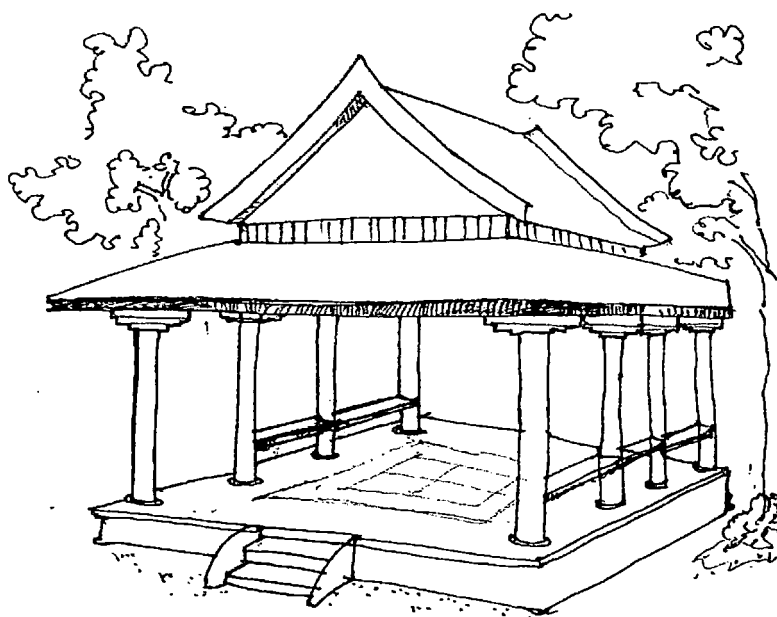
ภาพที่ 5.4 ตัวอย่างข้อเสนอแนะบริเวณด้านหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



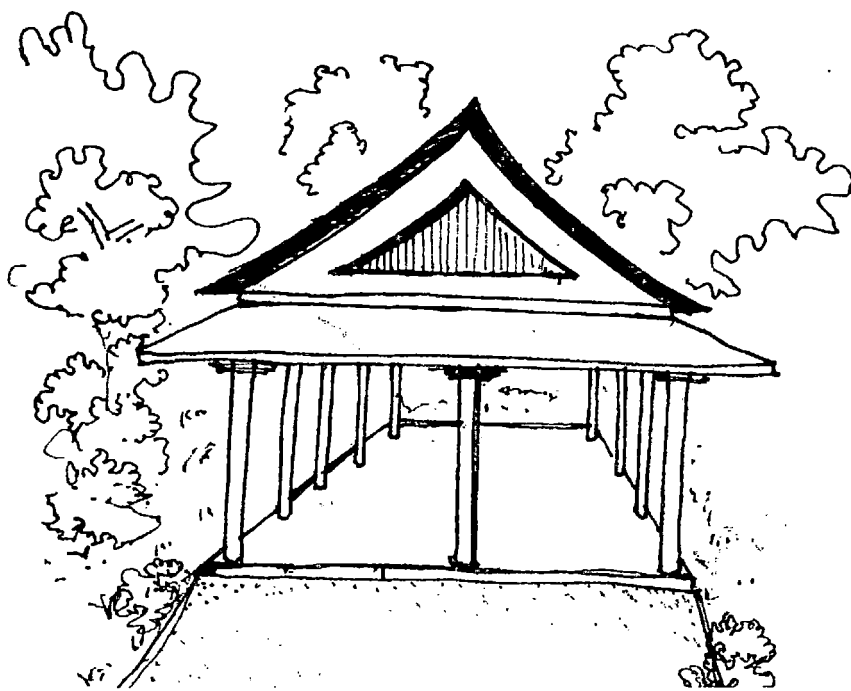
ภาพที่ 5.5 แสดงการปรับปรุงด้านหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจากถนนราชดำเนิน



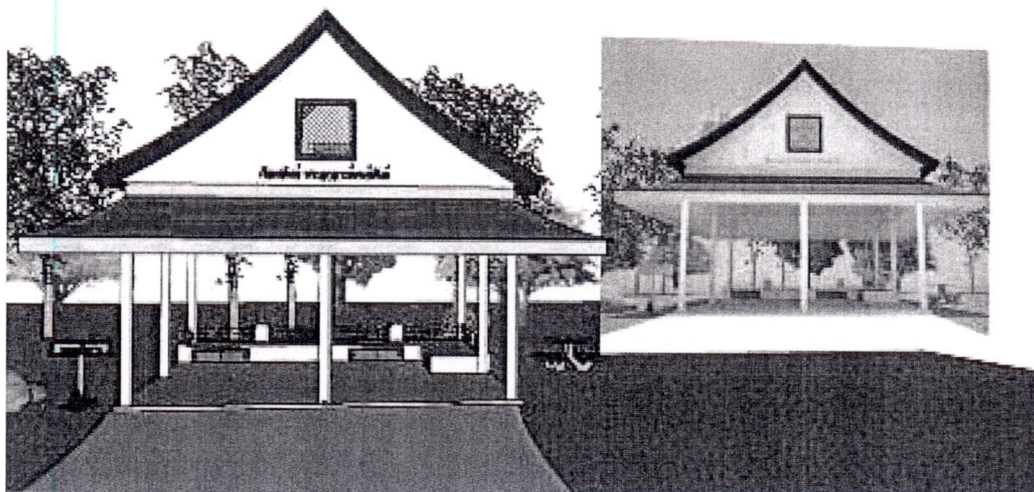
ภาพที่ 5.6 แสดงการปรับปรุงทางเข้าด้านหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



ภาพที่ 5.7 แสดงแบบศาลาพักผ่อนบริเวณรอบพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



ภาพที่ 5.8 แบบอาคารสินค้าพื้นเมืองวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร



ภาพที่ 5.9 แสดงแบบอาคารสินค้าพื้นเมืองวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

บรรณานุกรม

- ทวีศักดิ์ ห่วงจันทร์. 2545. “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมวัดจำปา.” วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ณเอกกาญจน์ โอบานสฤกษ์กุล. 2550. “แนวความคิดการออกแบบวัดหินตุ้มในประเทศไทย” วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ทวีวิทย์ หมื่นสุกแสง. 2544. “การศึกษาความคิดและความเชื่อทางสถาปัตยกรรม วัดอรุณราชวราราม.” วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ชัยสิทธิ์ ต่านกิตติกุล. 2539. “โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อม เมืองเก่านครศรีธรรมราช.” คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปรานอม ต้นสุขานันท์. 2537. “การศึกษาแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์ในกำแพงเมืองเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จารุณี ศิริมัตตะลา. 2528. “การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนภาคและเมือง.”
- ประภัสสร ชูวิเชียร. 2553. พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช มหาสถูปแห่งคาบสมุทรภาคใต้. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- บัญชา พงษ์พานิช. 2547. เรียนรู้ บูชา พระบรมธาตุเมืองนคร. นครศรีธรรมราช :สวนสร้างสรรค์ นคร-บวรรัตน์.
- ปรีชา นนสุข. 2541. ศิลปะศรีลังกา. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ
- ปรีชา นนสุข. 2534. ประวัติตำนานพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช: กลุ่มชาวพุทธ
- พระครูสิริธรรมาภิรัต และคณะ. 2554. ประวัติวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร. นครศรีฯ: เม็ดทราย.
- พระมหาธรรมรัต อริยมโม (ยศขุน) และคณะ. 2549. “ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายใน วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช.” รายงานวิจัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหานัด (อินธิเน) อุดจारी. 2554. ศรีลังกา. กรุงเทพฯ: นิติธรรมการพิมพ์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทศบาลนครนครศรีธรรมราช. 2553. แผนพัฒนาเทศบาลสามปี (พ.ศ. 2553 -2555). นครศรีธรรมราช: เทศบาลนครศรีธรรมราช.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เอกสารทางราชการ



ประกาศคณะกรรมการ
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
เรื่อง ผลการพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์

คณะกรรมการอุตสาหกรรม โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาหัวข้อและ
เค้าโครงวิทยานิพนธ์ ขอประกาศรายชื่อหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ หลักสูตรครุศาสตร์
อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ซึ่งได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2555
ให้ดำเนินการดังนี้

นางสาวพิชฌานันท์ ศิริสมบัติ รหัสประจำตัว 52630511 ให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นมรดก
โลก. (Architecture Conservation and Development Concept of Wat Phra Maha Tart
Woramaha Wihan Nakhon Si Thammarat for World Heritage)” โดยมี รศ.สมพล ดำรงเสถียร
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยา
นิพนธ์ร่วม

ทั้งนี้ให้นักศึกษาค้นคว้าและเขียนวิทยานิพนธ์ โดยปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้
เสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนดในระเบียบของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ประกาศ ณ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555

(รองศาสตราจารย์ พิระวุฒิ สุวรรณจันทร์)
คณบดี



คำสั่งคณะกรรมการคุศาศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ที่ 385 /2554

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คณะกรรมการพิจารณาหัวข้อและ
เค้าโครงวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบสำรอง ของ นางสาวพิชญานันท์ ศิริสมบัติ

เพื่อให้การเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ ของนางสาวพิชญานันท์ ศิริสมบัติ รหัสประจำตัว 52630511
หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมี
ประสิทธิภาพจึงแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปรึกษาและพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

| | | |
|------------------|------------|---------------------------------|
| รศ.สมพล | ดำรงเสถียร | อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ |
| ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ | กลั่นหอม | อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม |
2. คณะกรรมการพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์

| | | |
|------------------|----------------|-------------------------|
| รศ.สุรศักดิ์ | กังขาว | ประธานกรรมการ |
| รศ.สมพล | ดำรงเสถียร | กรรมการ |
| ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ | กลั่นหอม | กรรมการ |
| รศ.อรรถพร | ฤทธิเกิด | กรรมการ |
| รศ.ดร.ปรียาพร | วงศ์อนุตรโรจน์ | กรรมการ (กรรมการภายนอก) |
3. คณะกรรมการสอบสำรอง

| | | |
|---------------|-------------|------------------------------|
| ดร.ไพรัช | วงศ์ยุทธไกร | กรรมการ (อาจารย์บัณฑิตพิเศษ) |
| ผศ.ดร.คัมพงค์ | หนูบรรจง | กรรมการ (อาจารย์บัณฑิตประจำ) |

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2554

(รองศาสตราจารย์ พีระวุฒิ สุวรรณจันทร์)

คณบดี



ที่ ศท 0524.04/ 4020

คณะกรรมการอุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๕๗ พฤศจิกายน 2553

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษา

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช

ด้วย นางสาวพิชฌนันท์ ศิริสมบัติ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีความประสงค์จะขอข้อมูลเกี่ยวกับ แผนที่และแผนผัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ขอเอกสารเกี่ยวกับกฎหมายควบคุมอาคารและสิ่งแวดล้อม ขอถ่ายภาพในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาอนุรักษ์สถาปัตยกรรมวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ พิมติ)

รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิจัยและบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ส่วนบริหารงานทั่วไป

โทร. 02-329-8000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02-329-8436

ติดต่อนักศึกษา โทร.087-093-9450



ที่ ศธ 0524.04/ 0247

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ 10520

24 มกราคม 2554

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษา

เรียน โยธาธิการและผังเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ด้วย นางสาวพิชฌนันท์ ศิริสมบัติ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีความประสงค์จะ
ขอข้อมูลเกี่ยวกับแผนผังเมือง File AutoCAD หรือ File รูปภาพต่าง ๆ และเอกสารข้อมูลพื้นฐานทั้งหมดที่เกี่ยวกับ
วัดพระมหาธาตุ (การก่อสร้าง) เพื่อประกอบการจัดเตรียมทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางพัฒนาวัดพระมหาธาตุ
รวมหาวิหารเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดนครศรีธรรมราช”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้
รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ พิมพ์)

รองคณบดีกำกับดูแลงานวิจัยและบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ส่วนบริหารงานทั่วไป

โทร. 02-329-8000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02-329-8436

ติดต่อนักศึกษา โทร.047-093-9450



คณะกรรมการอำนวยการ

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

ที่ ศร 0524.04/4020

17 พฤศจิกายน 2553

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษา

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ด้วย นางสาวพิชมานันท์ สิริสมบัติ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีความประสงค์
จะขอข้อมูลเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์
เรื่อง “การศึกษาอนุรักษ์สถาปัตยกรรมวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า
จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ พิมติ)

รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิจัยและบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ส่วนบริหารงานทั่วไป

โทร. 02-329-8000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02-329-8436

ติดต่อนักศึกษา โทร.087-093-9450



บันทึกข้อความ

หน่วยงาน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล. ส่วนสนับสนุนวิชาการ โทร.๓๖๙๒
ที่ ศธ ๐๕๒๔.๐๔ / 1377 วันที่ ๓๑ เมษายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผศ.ดร.ศิริรัตน์ เพ็ชรแสงศรี

ด้วย นางสาวพิชฌามันท์ ศิริสมบัติ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์
อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรวิหาร
จังหวัดนครศรีธรรมราช” โดยมี รศ.สมพล ดำรงเสถียร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ
ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ
เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและ
เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ นางสาวพิชฌามันท์
ศิริสมบัติ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมกันนี้ได้แนบบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

(รองศาสตราจารย์วิสุทธิ์ สุนทรกนกพงศ์)
รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิชาการและบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติการแทนคณบดี



ที่ ศธ ๐๕๒๔.๐๔/1377

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ ๑๐๕๒๐

พ เมษายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์การุณ อินทवास

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย นางสาวพิชมานันท์ ศิริสมบัติ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์
อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรวิหาร
จังหวัดนครศรีธรรมราช” โดยมี รศ.สมพล ดำรงเสถียร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ
ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ
เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเรียนนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้อง
และเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจแบบสอบถามของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ
นางสาวพิชมานันท์ ศิริสมบัติ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์วิสุทธิ์ สุนทรกนกพงศ์)
รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิชาการและบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ส่วนสนับสนุนวิชาการ

โทร. ๐๒-๓๒๙-๘๐๐๐ ต่อ ๓๖๙๒

โทรสาร. ๐๒- ๓๒๙-๘๔๓๖

ติดต่อนักศึกษา โทร.๐๘๗-๐๙๓-๙๔๕๐

ที่ ศธ ๐๕๒๔.๐๔/ 1377



คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ ๑๐๕๒๐

ท: เมษายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์สมลักษณ์ บุญณรงค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย นางสาวพิชามานันท์ ศิริสมบัติ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์
อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรวิหาร
จังหวัดนครศรีธรรมราช” โดยมี รศ.สมพล ดำรงเสถียร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ
ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ
เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเรียนนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้อง
และเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจแบบสอบถามของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ
นางสาวพิชามานันท์ ศิริสมบัติ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์วิสุทธิ์ สุนทรกนกพงศ์)

รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิชาการและบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติการแทนคณบดี

ส่วนสนับสนุนวิชาการ

โทร. ๐๒-๓๒๕๙-๘๐๐๐ ต่อ ๓๖๙๒

โทรสาร. ๐๒- ๓๒๕๙-๘๔๓๖

ติดต่อนักศึกษา โทร.๐๘๗-๐๙๓-๙๔๕๐

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

**แบบสอบถาม โครงการแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
จังหวัดนครศรีธรรมราช**

คำชี้แจง

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และใช้ในการออกแบบและพัฒนาวัดพระมหาธาตุ

ดังนั้น จึงขอความกรุณาท่านตอบแบบสอบถามที่ตรงกับความเป็นจริงและให้ครบทุกข้อ ซึ่งจะทำให้งานวิจัยนี้ได้ผลลัพธ์ตรงตามเป้าหมาย และจะนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์เฉพาะในด้านการศึกษานั้น ซึ่งจะไม่มีผลเสียหายต่อผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้เป็นอย่างยิ่ง

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

กรุณาขีดเครื่องหมาย / ลงใน หน้าข้อความที่ท่านเลือกโดยตรงกับความเป็นจริงหรือตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

1. เพศ

ชาย หญิง

2. ปัจจุบันท่านอายุ

ต่ำกว่า 20 ปี อายุ 21-30 ปี
 อายุ 31-40 ปี อายุ 41-50 ปี
 อายุมากกว่า 51 ปี ขึ้นไป

3. ศาสนา

พุทธ คริสต์ อิสลาม อื่นๆ.....

4. ภูมิลำเนา

จ. นครศรีธรรมราช จ. สุราษฎร์ธานี จ. สงขลา จ.สตูล
 จ.ยะลา จ. พัทลุง จ. ปัตตานี จ.ตรัง
 อื่น ๆโปรดระบุ.....

5. ระดับการศึกษา

ประถมศึกษา มัธยมศึกษา / ปวช.
 ปวส.- ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าท่าหารลาดกระบังขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงที่ช่วยเหลือ
ในการตอบแบบสอบถามชุดนี้

6. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพ

- | | | |
|--|--|--|
| <input type="checkbox"/> นักเรียน,นักศึกษา | <input type="checkbox"/> รับจ้าง | <input type="checkbox"/> เกษตรกร |
| <input type="checkbox"/> ธุรกิจส่วนตัว | <input type="checkbox"/> รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ | <input type="checkbox"/> พนักงานเอกชน |
| <input type="checkbox"/> ค้าขาย | <input type="checkbox"/> นักบวช | <input type="checkbox"/> พระภิกษุ,สามเณร |
| <input type="checkbox"/> ข้าราชการบำนาญ | <input type="checkbox"/> นักโบราณคดี | <input type="checkbox"/> อื่นๆ ระบุ..... |

7. สังกัดหน่วยงาน

- | | |
|--|--|
| <input type="checkbox"/> กรมศิลปากร | <input type="checkbox"/> บริษัทสถาปนิก |
| <input type="checkbox"/> กระทรวงศึกษาธิการ | <input type="checkbox"/> อื่นๆ โปรดระบุ..... |

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าทหารลาดกระบังขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงที่ช่วยเหลือ
ในการตอบแบบสอบถามชุดนี้

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนโดยรอบวัดและประชาชน
ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดข้างเคียง เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
โดยรอบพระบรมธาตุ

1. ท่านรู้จักวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จากที่ใด

| | | |
|---------------------------------------|--------------------------------------|---|
| <input type="checkbox"/> หนังสือพิมพ์ | <input type="checkbox"/> คำบอกเล่า | <input type="checkbox"/> รายการโทรทัศน์ |
| <input type="checkbox"/> อินเทอร์เน็ต | <input type="checkbox"/> รายการวิทยุ | <input type="checkbox"/> อื่นๆ..... |
2. ท่านคิดว่าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารควรอนุรักษ์และพัฒนาต่อไปหรือไม่

| | |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> ควรอนุรักษ์และพัฒนา | <input type="checkbox"/> ไม่ควรแบบเดิมที่อยู่แล้ว |
|--|---|
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการอนุรักษ์และพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เพื่อให้สอดคล้องกับ
มรดกโลก

| | |
|-----------------------------------|--|
| <input type="checkbox"/> เห็นด้วย | <input type="checkbox"/> ไม่เห็นด้วย |
|-----------------------------------|--|
4. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับรูปแบบอาคารต่างๆ เช่น บ้าน ที่อยู่อาศัย โรงเรียน สถานที่
ราชการ ที่อยู่บริเวณโดยรอบพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ณ ปัจจุบันนี้

| | |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> ไม่สอดคล้องกับสถานที่ที่จะเป็นมรดกโลก | <input type="checkbox"/> อาคารที่เป็นอยู่ดีอยู่แล้ว |
|--|---|
5. ท่าน คิดเห็นอย่างไรกับ ร้านค้าหาบเร่ แผงลอย แผงเช่าพระ ร้านขายน้ำ ขายดอกไม้ ที่วางขายอยู่
หน้าทางเข้าประตูวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

| | |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> เห็นด้วย เพราะสะดวกในการซื้อ | <input type="checkbox"/> ไม่เห็นด้วยเพราะจะทำให้บรรยากาศ |
|---|--|

ด้านหน้าวัดดูไม่เป็นระเบียบ ควรจัดสรร สถานที่เหล่านี้ให้เป็นสัดส่วน
6. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับสถานที่จอดรถ ในปัจจุบันของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

| | |
|-----------------------------------|--------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> เห็นด้วย | <input type="checkbox"/> ไม่เห็นด้วย |
|-----------------------------------|--------------------------------------|

เหตุผล
7. ท่านเคยมาสักการบูชาที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารนครศรีธรรมราชแห่งนี้กี่ครั้ง

| | | |
|--|------------------------------------|--|
| <input type="checkbox"/> ไม่เคยมาสักการะ | <input type="checkbox"/> 1-2 ครั้ง | <input type="checkbox"/> มากกว่า 2 ครั้ง |
|--|------------------------------------|--|

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าทหารลาดกระบังขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง
ที่ช่วยเหลือในการตอบแบบสอบถามชุดนี้

8. ท่านคิดเห็นอย่างไรกับการบูรณะ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ในประวัติศาสตร์ ของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ให้ดูเป็นสิ่งใหม่

เห็นด้วย กับการบูรณะให้เหมือนใหม่ ไม่เห็นด้วย เพราะ.....

9. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับสถานที่ขายของที่ระลึก ที่ตั้งอยู่ปัจจุบัน

เห็นด้วยให้ตั้งอยู่ที่เดิม ไม่เห็นด้วย เพราะ.....

10. ท่านอยากให้สถานที่ที่มี มัคคุเทศก์ แนะนำความรู้ และมีเอกสารให้เพื่อเผยแพร่และจำหน่ายหรือไม่

อยากให้มี ไม่ต้องมี เพราะ

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าท่าทรายลาดกระบังขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง
ที่ช่วยเหลือในการตอบแบบสอบถามชุดนี้

ประวัติผู้เขียน

| | |
|------------------|---|
| ชื่อ-นามสกุล | นางสาวพิชฌามันท์ ศิริสมบัติ |
| วัน เดือน ปีเกิด | 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2523 ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช |
| ที่อยู่ปัจจุบัน | 48 ถ. จรัญสนิทวงศ์ ซ. จรัญสนิทวงศ์ 74/1 แขวงบางอ้อ เขตบางพลัด จ.กรุงเทพมหานคร 10700 |
| ประวัติการศึกษา | ปี พ.ศ. 2550 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิศวกรรมศาสตร์ บัณฑิต (เทคโนโลยีศิลปอุตสาหกรรม) สาขาวิชาออกแบบ เครื่องเรือนและตกแต่งภายใน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระ จอมเกล้าพระนครเหนือ ปี พ.ศ.2555 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง |
| ประสบการณ์ทำงาน | ปี พ.ศ.2550-2551 ตำแหน่ง อินทีเรีย ดีไซน์ บริษัทสยามเฟอร์นิเจอร์ จำกัด ปี พ.ศ.2551-2553 ตำแหน่ง อินทีเรีย ดีไซน์เนอร์ บริษัท บาร์โธ จำกัด ปี พ.ศ.2553-ปัจจุบัน ตำแหน่ง อินทีเรีย ดีไซน์เนอร์ บริษัท ภาคิน โยม อินทีเรีย จำกัด |